

Psysalons in Noord-Brabant

van concept naar
realisering
april 2017 – juli 2018

Margreeth Broens

met medewerking
van Leo Hulsebos

Voorwoord

Deze publicatie is geschreven in opdracht van Trialoog, een samenwerkingsverband van familie en naasten van mensen met een psychische aandoening.

In deze publicatie wordt een nieuwe activiteit voor uitwisseling van kennis en ervaring over leven met psychische aandoeningen gepresenteerd.

Het doel is dat cliënten, naasten en hulpverleners met elkaar in gesprek komen om zo het herstel van cliënten en hun naasten te bevorderen.

Cliënten en naasten staan daardoor niet meer alleen in het herstelproces.

Deze activiteit, de psysalon, beoogt ook op lokaal en regionaal niveau betrokken groeperingen samen te brengen. We denken daarbij aan familie- en cliëntenverenigingen, cliënten- en familieraden in de GGZ, instellingen voor GGZ, welzijnsinstellingen, maatschappelijk werk, gemeenten en bewoners.

Er is nog veel te doen op de terreinen van lokale en regionale samenwerking.

Deze publicatie is een uitnodiging daartoe.

Leo Hulsebos, *voorzitter Trialoog*

www.trialoog.org

Psysalons in Brabant is een uitgave van Trialoog.
Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan
onder voorwaarde van de bronvermelding: @Trialoog

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt
door de Provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

1. Schets van het project	pagina 5
1.1 Achtergrond	
1.2 Doelstelling en vraagstelling	
1.3 Verzameling gegevens	
1.4 Opbouw van de rapportage	
2. Plaatsbepaling van psysalons	pagina 8
3. De psysalons: begrippenkader en praktijk van uitvoering	pagina 10
3.1 Inleiding	
3.2 Psysalons: ontwikkelen voor toetsen aan de praktijk	
3.2.1 Activiteit en organisatie	
3.2.2 Psysalons en deelnemers: hun mogelijkheden, betrokkenheid en instelling	
3.2.3 Psysalons: voor deelnemers en partnerorganisaties als activiteit in de wijk	
3.2.4 Psysalons en lokaal beleid: in het kader van de Wmo 2015	
4. Psysalons in de praktijk	pagina 13
4.1 Inleiding	
4.2 Ontstaan psysalons	
4.3 Programma [format]	
4.4 Locatie en ruimte	
4.5 Psysalons als deel van een reeks	
4.6 Herstel in een centrum voor zelfregie	
4.7 Organisatie psysalon	
4.8 Samenwerkingspartners	
5. Psysalons in Noord-Brabant	pagina 21
5.1 Inleiding	
5.2 Project psysalons dialoog met BRIZ en 't Heft april 2017 - juli 2018	
5.3 Verantwoording aantallen psysalons: gepland en gerealiseerd	
5.4 Rol van de gemeente	
5.5 Samenwerking en partners	
5.6 Psysalon als reeks	
5.7 Psysalons als activiteit: waardering	
5.7.1 Verantwoording verzamelde gegevens	
5.7.2 Verantwoording gegevens deelnemers	
5.7.3 Resultaten deelnemers – algemeen	
5.7.4 Waardering deelnemers voor specifieke onderdelen	
6. De balans opmaken in Noord-Brabant	pagina 39
7. Discussie	pagina 43
8. Literatuur	pagina 50
9. Bijlagen	pagina 51

1. Schets van het project

1.1 Achtergrond

Trialoog, vereniging van familie-organisaties in de GGZ in Noord-Brabant, ontwikkelt samen met de BRIZ (Brabantse Raad voor Informele Zorg), organisatie die de collectieve belangen voor de mantelzorger in Brabant behartigt en 't Heft, platform voor gemeenschapshuizen in Brabant, het concept psysalons. We hebben het over psysalons in meervoud omdat een psysalon deel uit maakt van een reeks psysalons. Een psysalon is een type bijeenkomst, een nieuwe vorm van voorlichting en ontmoeting, voor mantelzorgers van en mensen met een ernstige psychische aandoening. Het gaat dus om een bijeenkomst voor een gemengde groep, van mantelzorgers en mensen met een psychische aandoening.

Mensen met een EPA hebben te stellen met (veel variëteit):

- financieel onvermogen
- psychose
- suïcidaliteit
- stressgevoeligheid
- (dreigende) alcoholverslaving
- geen moederrol vervullen
- geheugenklachten
- verlies sociale contacten
- stigma
- werkloos
- overlast gevend

stand te brengen waarin relevante regionale partners participeren die ook van waarde is voor andere samenwerking ten behoeve van mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers.

De vormgeving van psysalons is sterk afhankelijk van de aanwezige sociale infrastructuur in een regio. Wat is er aan cliënten- en familieorganisaties aanwezig? Hoe is op regionaal en gemeentelijk niveau de cliënt- en familieondersteuning in

Het concept, 'psysalons', onderzoeken we en proberen we uit in diverse middelgrote gemeenten van Noord-Brabant. De veronderstelling is dat er uiteindelijk een aantal vormen ontstaan die op relatief simpele wijze in principe in alle regio's, gemeenten en wijken kunnen worden toegepast. Het verder liggende doel is om voor de psysalons samenwerking in flexibele netwerken tot

de GGZ geregeld? Hoe ziet het gemeentelijk beleid er uit? Welke partners zijn er op lokaal niveau?

Mantelzorgers, familie en naasten van mensen met een EPA hebben van doen met:

- langdurige en intensieve belasting
- verlies van relaties, klein sociaal netwerk, contacten mijden, vereenzaming
- weinig mogelijkheden om zorg te delen met anderen uit sociale informele netwerk
- delen van zorg met beroepskrachten, wel vaker negatief over bejegening (verwachten meer partnerschap)
- maken weinig gebruik van aanbod voor mantelzorg (sluit aanbod wel aan?)
- genegenheid is belangrijke drijfveer
- niemand anders is beschikbaar
- meer persoonlijke emotionele steun, toezicht en administratie
- ernstige overbelasting
- financiële steun
- stigma

Het project psysalons sluit aan bij het Programma Sociale Veerkracht van de provincie. Dit programma versterkt de individuele weerbaarheid en geeft mee vorm aan een sociale infrastructuur, met sociale en omgevingshulpbronnen, structuur die primair gebouwd is om de energie van individuele burgers in hun maatschappelijke context.

Psyalons scheppen ruimte voor leerprocessen:
- individueel: bewustwording, zoeken, samenwerking, groei naar nieuwe rollen;
- maatschappelijk: organisaties voor informele en formele zorg ontwerpen een passende lokale infrastructuur.

In het project experimenteren we in de praktijk, leren we van concrete toepassingen, en organiseren we ontmoeting en deling van kennis.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

VERSTERKEN SOCIALE VEERKRACHT

Sociale veerkracht gaat over de mogelijkheden van mensen om zich te herstellen en aan te passen aan ontwikkelingen en er, zo mogelijk, gebruik van te maken. Daarbij hebben mensen de beschikking over twee typen bronnen: het vermogen van mensen zelf, hun persoonlijke hulpbronnen, en de toegang tot hulpbronnen; sociale hulpbronnen (sociale netwerken) en omgevingshulpbronnen (voorzieningen in de omgeving). De programmalijn 'Versterken Sociale Veerkracht' van de provincie Noord-Brabant beoogt het probleemoplossend en verbindend vermogen van de samenleving te verbeteren zodat iedereen in Brabant deelt in een goede kwaliteit van leven en daaraan kan bijdragen. Het programma gaat uit van een lerende, ontwerpende aanpak in lerende netwerken. Deze aanpak stelt de werkwijze steeds weer bij aan de hand van de specifieke context, waarbij lering wordt getrokken uit wat zich voordoet en aan de hand van nieuwe ontwikkelingen. Het bij 'Versterken Sociale Veerkracht' passende doel van het project psysalons is regionale samenwerking te organiseren voor cliënten, hun naasten en ondersteunende instanties rond actuele en prangende onderwerpen in de geestelijke gezondheidszorg. De transities in de Wmo krijgen daarmee een duw in de rug. Het uiteindelijke doel is om mantelzorgers te ondersteunen in hun taken en hun veerkracht – als individu en in sociaal opzicht – te vergroten. We werken aan dit doel omdat gebruikelijke vormen van steun in de familie- en cliëntenverenigingen aan kracht inboeten. Er moet een nieuwe vorm ontstaan waarin het triadisch werken, dat wil zeggen het werken tussen cliënten met een ernstige psychische aandoening, hun naasten en hulpverleners in onderlinge samenhang voorop staat. Psysalons lijken daarvoor een uitgelezen instrument. Het dient echter nog verder uitgewerkt en beproefd te worden. Bovenal dient de regionale samenwerking gestalte te krijgen door middel van het organiseren van psysalons.

Op lokaal niveau leveren psysalons een bijdrage als cliënten en naasten sneller weer maatschappelijk participeren.

- Cliënten gaan sneller terug naar een opleiding of werk;
- Naasten keren sneller terug op het werk of vallen minder uit.

Voor de lokale overheid: ambtelijk, politiek en voor de adviesraden sociaal domein, zijn mensen met een ernstige psychische aandoening en hun naasten, en organisaties die betrokken zijn bij hun herstel, de maatschappelijke participatie en hun behandeling als kwetsbare mensen nog vaak verborgen. Psysalons kunnen een bijdrage leveren aan het zichtbaarder maken met het oog op het bevorderen van maatschappelijke participatie.

Psysalons fungeren als innovatieve impuls. Betrokkenen bij het project psysalons leren vanuit het delen van ervaringen van cliënten, naasten en hulpverleners op basis van het 'herstelconcept'. Daarbij gaat het om een wezenlijk andere aanpak dan de 'behandelaanpak'. Het vraagt om een nieuwe mindset: op individueel niveau, binnen de organisaties van betrokken partners en lokaal bestuurlijk.

De vraag waarop we in deze rapportage antwoord willen geven is hoe de psysalons in Brabant zijn verlopen in de periode april 2017 – augustus 2018, met als subvragen:

- **Welke ervaringen zijn opgedaan met psysalons?**
- **Wat werkt bij psysalons en wat niet?**
- **Zijn er vormen, typen of modellen van psysalons te onderscheiden en zo ja, welke?**
- **Zijn er sociale netwerken en voorzieningen in de omgeving van betekenis bij psysalons? Zo ja, welke?**

1.2.1 Resultaat

Naast het verkrijgen van zicht op de psysalons die in de periode april 2017 – augustus 2018 plaatsvonden, beogen we met het project onderdelen voor een handreiking en toolkit voor het organiseren van de psysalons te hebben ontwikkeld.

1.3 Verzamelen gegevens

VERZAMELEN GEGEVENS OVER DE BRABANTSE PSYSALONS

Het doel was een zo goed mogelijke indruk van de praktijk van de Brabantse psysalons van de looptijd van het project te krijgen, van april 2017 tot juli 2018. We wilden een overzicht maken van de psysalons die plaatsvonden in die periode, georganiseerd door Trialoog. Van deze periode zijn gegevens over psysalons voorhanden van deelnemers en soms van begeleiders. De gegevens van deelnemers bestaan uit per psysalon een totaalscoreformulier van evaluaties door deelnemers. Ze leveren inhoudelijke informatie op over de waardering van psysalons door deelnemers. Die scoreformulieren hebben we geprobeerd compleet, dat wil zeggen van alle psysalons, te krijgen. Van begeleiders hebben we reflectieverslagen over de psysalons. De deelnemers bestaan overigens niet alleen uit de doelgroep, mensen met een psychische aandoening en mantelzorgers, hun familie/naasten. Bovendien kunnen deelnemers aan de psysalons in diverse rollen aanwezig zijn, ook bijvoorbeeld als beroepskracht.

Daarnaast wilden we een overzicht krijgen van alle psysalons in Brabant vanaf het begin, al dan niet georganiseerd door Ypsilon/Trialoog en/of zonder totaalscoreformulier van de evaluatie van deelnemers of reflectieverslag van de begeleider. Gegevens voor dit overzicht kwamen we digitaal op het spoor als aankondigingen in de lokale pers, lokale uitnodigingen op posters en korte verslagen in nieuwsbrieven van Ypsilonafdelingen of van de lokale krant. Daarnaast kregen we informatie van een organisator van psysalons, niet afkomstig van Ypsilon/Trialoog. Organisatoren van de psysalons in Brabant, met name leden van Ypsilon en Trialoog, voorzagen ons van informatie over de psysalons. We gaven een presentatie van de voortgang van het project psysalons tijdens de ledenvergadering van Trialoog op 11 juni 2018. Deze bijeenkomst gebruikten we tevens om ontbrekende gegevens te vergaren. Als er nog iets ontbrak of onduidelijk was, waren

leden van Ypsilon en Trialoog steeds opnieuw bereid in hun persoonlijke archieven te duiken: op zoek naar gegevens voor het overzicht van psysalons of de totaalscoreformulieren van de evaluatieformulieren van de deelnemers. We willen ze op deze plaats bedanken voor hun inzet. Zonder hun gegevens hadden we onmogelijk het beeld van de Brabantse psysalons kunnen geven zoals we dat nu hebben gedaan. Maar uiteindelijk zijn het de deelnemers die de moeite namen de evaluatieformulieren in te vullen waardoor we de psysalons als activiteit in beeld konden brengen. Zonder hun bijdrage hadden we deze rapportage niet kunnen schrijven. We bedanken hen op deze plaats voor hun waardevolle bijdrage.

1.4

Opbouw van de rapportage

IN HET NAVOLGENDE:

- Geven we eerst in hoofdstuk 2 kort een plaatsbepaling van psysalons als deel van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en psychische aandoeningen, en in de context van de activiteit gepositioneerd te midden van andere.
- Geven we in hoofdstuk 3 een uitwerking van het concept psysalons, wat de invalshoeken met doelen en uitgangspunten zijn, in de context en met de context als perspectief, en
- Gaan we in hoofdstuk 4 in op de uitvoering van psysalons in de praktijk en wat er bij de organisatie van psysalons komt kijken.
- Vervolgens geven we in hoofdstuk 5 de gang van zaken weer in de Brabantse praktijk van de psysalons aan de hand van de verzamelde, beschikbare gegevens. Dat geeft een beeld van 1. de voorwaardenscheppende kant van de psysalons en 2. de waardering van psysalons als activiteit: per psysalon, met name vanuit het perspectief van deelnemers;
- In hoofdstuk 6 maken we de balans op van de psysalons in de Brabantse praktijk, een oordeel over wat er met de psysalons is bereikt: wat gaat er goed en wat kan beter; en
- Ten slotte geven we in hoofdstuk 7 stof tot nadenken in het onderdeel discussie.

2. Plaatsbepaling van psysalons

Voor we ingaan op psysalons schetsen we kort ontwikkelingen op het terrein van gezondheid en psychische aandoeningen in deze tijd en geven we de context weer van psysalons te midden van andere activiteiten en vormen van dienstverlening.

We willen allemaal gezond zijn. Vanzelfsprekend. In het verleden definieerde men gezondheid als het ontbreken van ziekte en kwalen. Nu spreekt men liever van het vermogen zich aan te passen en zelf regie te voeren, gegeven psychische, lichamelijke en sociale uitdagingen (Delespaul e.a. in Goede GGZ!, 2016, p.21). Men spreekt in dit verband ook over 'positieve gezondheid'. De gedachte hier achter is dat alle mensen trachten betekenisvolle doelen te realiseren. Gezondheid is geen doel op zich, maar een middel om de eigen doelen te bereiken. In feite gaat het niet om genezen van kwalen, maar om herstellen. Deze opvatting sluit overigens aan bij wat we eerder schetsten over sociale veerkracht, de mogelijkheden van mensen om zich te herstellen (en aan te passen aan ontwikkelingen en er, zo mogelijk gebruik van te maken).

VORMEN VAN HERSTEL

Delespaul onderscheidt drie vormen van herstel: symptoom herstel, persoonlijk herstel en sociaal/maatschappelijke participatie (in: Goede GGZ!, 2016, p. 145). Delespaul e.a. stellen: 'Integrale GGZ vraagt voor mensen met EPA (ernstige psychische aandoening) netwerkgerichte samenwerking. De drie domeinen van herstel moeten in tijd geïntegreerd, dus parallel worden aangeboden en niet, zoals vroeger, successief.'

EIGENSTANDIGE ORGANISATIES

Elke organisatie had en heeft een eigen type activiteit. De GGZ verzorgde voor cliënten en naasten afzonderlijk psycho-educatie. Zo is er in de loop der tijd een grote variatie aan aanbiedingen ontstaan vanuit verschillende organisaties. Om enkele voorbeelden te noemen: familieverenigingen met lotgenotencontacten, cliëntenverenigingen met gespreksgroepen, de GGZ met psycho-educatie, welzijnsinstellingen met

maatjeswerk. Kenmerkend is daarbij dat het steeds om een aanbod ging en dat er te weinig vanuit de behoefte, vraag van de cliënt werd gedacht.

De organisatie (**zie volgende pagina**) ziet er zo, in de vorm van een schema, verkokerd, uit.

Uit dit – niet volledige - schema wordt duidelijk dat de verkokering uitnodigt om vanuit elke actor een aanbod te doen aan de cliënt. Wij stellen dat dat juist moet worden voorkomen. De cliënt moet leidend zijn en centraal staan. In de nabije toekomst zullen vanuit die gedachte diensten worden verleend aan cliënten in een lokaal netwerk. Ook familieleden, naasten, moeten herstellen. Zij moeten ook met hun vraag ergens terecht kunnen. Er zullen dus in de nabije toekomst andere vormen van dienstverlening ontstaan, waarbij de schotten tussen de dienstverleners zullen verdwijnen of poreuzer worden. Familieverenigingen en familiebetrokkenen raden staan voor een nieuwe uitdaging. Psysalons verwijdert schotten tussen cliënt, naaste en hulpverlener. Psysalons maken organisaties en personen uit de omgeving bekend met deze 'triadische werkwijze.'

CENTRUM VOOR ZELFREGIE

Bij integrale GGZ wordt rond de cliënt georganiseerd, waarbij de zelfregie van cliënten - en eveneens vanuit hun perspectief, dat van mantelzorgers - centraal staat. Daartoe ontwikkelt zich het centrum voor zelfregie. Dit impliceert dat op de drie genoemde domeinen samenwerking ontstaat ten behoeve van de activiteiten tussen actoren in de omgeving van de cliënt.

SAMENWERKING IN DE VORM VAN NETWERKEN

In de voorliggende publicatie richten wij ons op de activiteit 'psysalon', die wordt georganiseerd op lokaal niveau. De psysalon is slechts één, nieuwe, vorm, naast andere bestaande activiteiten, zoals: lotgenotencontacten, gespreksgroepen, voorlichting en training. We beperken ons tot het

Schema: Domeinen van herstel, typen organisaties en hun activiteiten voor mensen met een psychische aandoening en hun familie, naasten

DOMEINEN VAN HERSTEL	SYMPTOOM HERSTEL	PERSOONLIJK HERSTEL	SOCIAAL/ MAATSCHAPPELIJK HERSTEL
Typen organisaties			
GGZ-dienstverlening		gespreksgroepen	
familie, naastenverenigingen			
cliëntenorganisaties		uitwisselen ervaringskennis	
welzijnsinstelling, organisatie voor vrijwilligerswerk			maatjesprojecten
organisatie gericht op het terrein van arbeidsparticipatie			
organisatie voor mantelzorg en informele zorg		activiteit respijt	

bespreken van één nieuwe activiteit, de psysalon, waarvan de organisatie ligt bij de hulpverlener, naaste en cliënt in organisatorisch verband. De organisatie van de psysalon vindt plaats in een samenwerkingsverband in de vorm van een netwerk. In dit samenwerkingsverband komt tot uitdrukking dat deze genoemde groeperingen willen samenwerken. Door hun open vorm van een netwerk zijn ze gericht op verbreding, met nog meer samenwerkingspartners ten behoeve van de psysalon. Het gaat om het gaandeweg uitgroeien tot een breed netwerk tussen partners, op organische, uitnodigende, pragmatische wijze. Deze werkwijze geldt ook voor samenwerking voor andere, nieuwe, gezamenlijk of apart uit te voeren activiteiten.

3. De psysalons:

begrippenkader en praktijk van uitvoering

3.1 Inleiding

Psysalons zijn niet op een achternamiddag in elkaar te steken. Er komt van alles bij kijken. Een psysalon is een activiteit waar leerprocessen optreden met vorm en inhoud als twee kanten van de medaille, bestemd voor een bepaalde doelgroep – in dit geval zelfs twee - vindt altijd ergens in een ruimte plaats en wordt uitgevoerd door een organisatie (van samenwerkingspartners) in een context van voorzieningen, in een bepaald gebied. Dat betekent dat we aandacht besteden aan verscheidene invalshoeken en aspecten van de psysalons. Context heeft betekenis op twee manieren: de psysalon in de leefwereld in tegenstelling tot de systeemwereld, dat wil zeggen de wereld van de regels van overheden en uitvoeringsorganisaties zoals de sociale dienst, voorschriften en procedures waar mensen mee te maken hebben, zich aan moeten houden en tegenaan lopen. Het gaat bij de leefwereld om de leefomgeving in ruime zin van buurt/wijk en de context van de psysalon in het centrum voor zelfregie, te midden van andere activiteiten van het centrum, in enge zin. Aan dat laatste besteedden we eerder aandacht, in hoofdstuk 2. Het is echter complexer. Psysalons leveren als activiteiten een bijdrage aan ontmoeting en verbinding. Ontmoeting en verbinding heeft betekenis van twee kanten, is wederzijds: vanuit het perspectief van de deelnemers en vanuit het gebied, de leefomgeving zelf. Psysalons zijn de verbindende schakel voor zowel de direct betrokken deelnemers als de omgeving, de bewoners in de buurt, waar de deelnemers aan de psysalons ook zelf nog weer deel van uitmaken.

Dat vraagt om onder de loep nemen van de betrokkenen bij de psysalon én van de elementen in en van het gebied, de buurt/wijk, bewoners, hun sociale netwerken en voorzieningen als het buurthuis als algemene voorziening voor iedereen dat zelf ook verbindende schakel is en een bijdrage levert aan ontmoeting en verbinding. De psysalons leveren als activiteit en intermediair een bijdrage aan het buurthuis/de buurthuisfunctie als algemene voorziening voor

iedereen maar het buurthuis kan ook ontvanger zijn van de deelnemers voor het eigen functioneren om de eigen ontmoetings- en verbindingsfunctie te versterken. Voor de betekenis van het buurthuis als algemene voorziening voor iedereen in de buurt vanuit welzijn en activiteiten voor iedereen, zie Broens (2017).

Aan de verbinding van psysalons met de buurt/wijk is nog weinig aandacht besteed. Brummel heeft met haar proefschrift 'Sociale verbinding in de wijk' waardevolle bijdragen geleverd aan sociale inclusie in de wijk; hoe sociale inclusie in de buurt werkt met het oog op ontmoeting en verbinding. Sociale inclusie gaat, aldus Brummel, over het stimuleren van participatie en het terugdringen van uitsluiting. Zij betreft sociale inclusie in ruime mate op mensen met een verstandelijke beperking en psychische aandoening en gebruikt voor de welzijnspraktijk de theorie voor sociaal kapitaal als onderbouwing van het versterken van sociale netwerken op het niveau van buurt en wijk (Brummel, Sociale verbinding in de wijk, 2017). Tegengaan van uitsluiting gaat om een groepsgerichte of collectieve aanpak, zoals die vanuit samenlevingsopbouw.' Brummel (2018).

Daar komt bij dat buurten en wijken geen eenheidsworst zijn en de aanpak om sociale verbinding te bewerkstelligen per wijk kan verschillen (Brummel, 2017). Met - het organiseren van - de psysalons dient rekening te worden gehouden met de verschillen.

Het concept psysalon is niet nieuw in de zin dat psysalons nog nooit zijn uitgevoerd. We hoeven niet blanco te starten. Voor de rapportage maken we gebruik van gegevens van de landelijke afdeling van de vereniging Ypsilon, met name het draaiboek dat Ypsilon recent ontwikkelde voor de psysalon 'Draaiboek psysalon' (november, 2017). Wat we belangrijk vinden voor het concept psysalon is expliciet maken en uitwerken welke uitgangspunten belangrijk zijn om aandacht aan te besteden bij de vormgeving en de ontwikkeling.

Het geheel vormt een kader waarbinnen psysalons passen en tot ontwikkeling kunnen komen; met welke uitgangspunten voor de psysalons rekening kan worden gehouden. We kunnen vervolgens aan de hand van dit kader nagaan of aan deze punten recht is gedaan en wat er mogelijk aan de psysalons in de Brabantse praktijk kan worden aangepast.

We onderkennen dat psysalons ook bijdragen aan ontmoeting en verbinding in de buurt en vanuit het perspectief van de buurt en buurtbewoners zijn te beschouwen. Het voert in het kader van deze rapportage te ver om daar op in te gaan.

3.2 Psysalons:

ONTWIKKELEN VOOR TOETSEN AAN DE PRAKTIJK

3.2.1 Activiteit en organisatie

- Een psysalon is geen vaststaande, statische activiteit maar een activiteit in ontwikkeling. Daartoe brengen we uitgangspunten in kaart.
- We gaan aan de hand van de Brabantse praktijk na of er aan psysalons vormen, typen of modellen zijn te onderscheiden die als psysalon zijn te omschrijven.
- Het gaat om in de praktijk al doende en al lerende, met vallen en opstaan te ontwikkelen, psysalons. Psysalons groeien in de praktijk.
- We werken aan een handreiking en een toolkit voor het organiseren van psysalons, met behulp van geïnventariseerde gegevens in de praktijk.

3.2.2 Psysalons en deelnemers:

HUN MOGELIJKHEDEN, BETROKKENHEID EN INSTELLING

Psysalons bewerkstelligen een verschuiving van een beroep doen op alleen de eigen, persoonlijke, veerkracht van mensen – cliënten en hun naaste, mantelzorgers - naar, c.q. samen opgaan met, het proces van veerkracht in sociale en omgevingshulpbronnen (sociale netwerken en voorzieningen in de omgeving). Mensen zijn in staat verbindingen met anderen te leggen.

- Het individu met alleen de beschikking over zijn of haar persoonlijke hulpbronnen hoeft er niet alleen voor te staan, maar kan samen met anderen uitdagingen, problemen en herstel het hoofd bieden. De vorm en daarnaast de inhoud van psysalons biedt perspectief want is op persoonlijk herstel en sociale/maatschappelijke participatie gericht en is diagnose overstijgend.

Diagnose overstijgend wil zeggen dat de psysalon niet gericht is op het vaststellen van een diagnose, of een bepaalde ziekte of stoornis of een behandelplan onder de loep neemt.

- Psysalons hebben de triadische werkwijze als uitgangspunt: cliënt, familie/naaste en hulpverlener/begeleider in onderlinge samenhang.
- De wijze waarop mensen hun uitdagingen en problemen tijdens de psysalons het hoofd bieden is niet eenzijdig opgelegd, op consumptieve wijze ontvangen, maar ontstaat wederzijds, tussen mensen, op interactieve wijze, in dialoog, met aandacht voor elkaar.
- De talenten van mensen staan voorop; niet hun tekorten, in dit geval de psychische aandoening. Uitgangspunt is daarbij dat mensen niet samenvallen met hun beperking: je bent niet je beperking maar hebt een ernstige psychische aandoening, naast dat je allerlei dingen kunt en sociale rollen vervult zoals anderen.
- Mensen zijn tot op hoge leeftijd in staat om te leren. Ze hebben de mogelijkheden om een leven te leiden dat de moeite waard is. Ze kunnen werken aan wat Nussbaum 'capabilities' noemt. Zij onderscheidt een lijst van 10 centrale capabilities die voor alle burgers, dus ook voor mensen met een beperking gelden. Het gaat om mogelijkheden die in elk individu aanwezig zijn en de externe omstandigheden. De wisselwerking tussen individu en omgeving staat centraal. Mensen hebben het recht om te werken aan capabilities uit interne of meer persoonlijk gerelateerde capabilities en externe omstandigheden. De externe omstandigheden hebben betrekking op de daadwerkelijke mogelijkheden die de context, sociale netwerkvorming in de omgeving, biedt. Zo zijn in de wijk de toegankelijkheid van bewonersgroepen en sociale omgangsnormen belangrijke factoren om mensen met een psychische aandoening daadwerkelijk sociale rollen te kunnen laten vervullen. (In: Brummel, 2017). Voor de omschrijving van de 10 centrale capabilities van Nussbaum verwijzen we naar Bijlage 1.
- Kennis door ervaring opgedaan en ervaringsdeskundigheid zijn afkomstig uit de leefwereld en gelijkwaardig aan de deskundigheid van de beroepskracht. Met ervaringsdeskundigheid bedoelen we: kennis verworven door reflectie op ervaring, tijdens een opleiding (met certificaat).
- Mensen met een ernstige psychische aandoening stellen zich niet als slachtoffer op, op wie anderen, 'de boze buitenwereld', het hebben gemunt, maar nemen het heft in eigen hand, nemen zelf de regie. Zelf de regie nemen houdt, aldus Kunneman, niet in koste wat kost autonomie als grondwaarde hanteren: wél in politieke zin, wetten waaraan je je onderwerpt moeten je instemming hebben (in democratische zin), maar

niet voor mensen die dementie hebben of voor mensen op een bepaald moment, tijdens een psychose. In het laatste geval gaat het om autonomie als grondwaarde bij mensen met een psychose zoveel mogelijk te respecteren, door zich als naaste of beroepskracht te verplaatsen in wat ze zouden willen als ze in staat waren geweest om vanuit hun volle verstand keuzes te maken (Robbesom, D. (2017) In: De woorden van Harry Kunneman 'Werken aan trage vragen', p. 133. ISVW, Leusden).

- Van belang is dat deelnemers aan de psysalons in diverse sociale rollen betrokken kunnen zijn: zoals ouder, kind, familielid, mantelzorg, beroepskracht, lid van een cliënten- of familievereniging, en andere (nog) niet nader omschreven, rollen en vormen van betrokkenheid.
- Het gaat steeds om het individu, met een psychische aandoening of om de naaste, als mantelzorg, in de context van de leefomgeving: het gebied, de wijk met bewoners. Om de sociale verbinding met de wijk. Ook voor het gebied zelf geldt dat mensen in diverse rollen betrokken kunnen zijn: als wijkbewoner, buurt- of straatgenoot, buur, als lid van een bewonersorganisatie, deelnemer van een netwerk of platform van bewoners: als betaalde kracht of vrijwilliger. Van belang is dat de context en verbinding wederzijds zijn.
- Herstel van de psychische aandoening bij mensen is uitgangspunt, zoals we al eerder opmerkten. Herstel kent volgens Jim van Os **5 fasen** (bron: www.schizofreniebestaatniet.nl):

1. Vroege fase
2. Overweldigd zijn
3. Verwarring
4. Vallen en opstaan
5. Verder gaan met je leven

Mensen die zich bevinden in de eerste drie fasen hebben, aldus het Draaiboek psysalon (2017), behoefte aan meer intensieve, persoonlijke begeleiding en psycho-educatie. De psysalon sluit op deze drie fasen aan en is geschikt voor mensen in de fasen 4. Vallen en opstaan en 5. Verder gaan met je leven. Voor toelichting op de fasen, zie Bijlage 2 Beschrijving vijf fasen van psychose en herstel.

3.2.3 Psysalons:

VOOR DEELNEMERS EN PARTNER-ORGANISATIES ALS ACTIVITEIT IN DE WIJK

Wat bewerkstelligt de psysalon als activiteit in de wijk voor de deelnemers en partnerorganisaties?

- Verlichten mantelzorg en werken aan herstel: mantelzorgers komen door ontmoeting vaker uit hun isolement, ook los van degene die hun zorg en aandacht behoeft. Dat is nog lang niet altijd het geval, juist omdat mantelzorg zich achter de voordeur voltrekt en mensen zich soms niet eens bewust zijn van het feit dat ze mantelzorg zijn. Het gaat daarbij tevens om de bewustwording en erkenning dat naast mensen met een psychische aandoening ook hun mantelzorgers een proces doormaken waar ze moeten leren om te gaan met het nieuwe perspectief van hun familielid/naaste met een psychische aandoening;
- Bevorderen van wijk-GGZ in tegenstelling tot GGZ binnen de instelling, intramuraal; voor elkaar krijgen dat zoveel mogelijk zelfstandig wonen in de wijk zonder stigma mogelijk wordt in verbinding met wijkbewoners en in combinatie met betekenisvol werk, betaald of vrijwillig, of (arbeidsmatige) dagbesteding. Daarbij moet de GGZ aandacht besteden aan de context van de wijk. In de praktijk ziet de GGZ de wijk nog vooral als organisatorische eenheid en niet als waardevolle context op zich (Delespaul et al., 2016 In: Brummel, 2017, p.191);
- Verbeteren samenwerking tussen cliënten- en familieorganisatie, mantelzorghulpverleners en vrijwilligerswerk informele zorg (van mantelzorgsteunpunten), gezondheidscentra, wijk- en FACT-teams; met als aangrijpingspunt, en gericht op psysalons in het bijzonder, en samenwerking voor andere activiteiten voor en met mensen met een ernstige psychische aandoening en hun mantelzorgers in het algemeen.

3.2.4

Psysalons en lokaal beleid:

IN HET KADER VAN DE WMO 2015

Vanuit het perspectief van de lokale overheid leveren de psysalons een bijdrage aan de Wmo 2015. Het gaat in de Wmo 2015 om bevorderen van sociale samenhang en over ondersteunen van mensen met een beperking, met inbegrip van hun mantelzorgers, familie/naasten in de context van hun leefomgeving, de buurt of wijk. Psysalons hebben ontmoeting en verbinding tot doel: voor de deelnemers aan de activiteit maar ook als intermediaire activiteit voor de wijk en de wijkbewoners, waar de deelnemers zelf weer deel van uitmaken en sociale verbinding is. Tegelijkertijd is de wijk met de wijkbewoners niet alleen ontvanger van psysalons maar is reactief, 'spreekt terug', en heeft en neemt zelf initiatieven; is in ontwikkeling.

4. Psysalons: de praktijk

4.1 Inleiding

Om de psysalon in de praktijk te kunnen plaatsen, gaan we allereerst in op wat een psysalon is: hoe de activiteit is ontstaan, wat kenmerkend is voor de psysalon nu en wat er bij de organisatie komt kijken. We gaan in op het programma van een psysalon. De locatie en ruimte doen er toe; ze leveren een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de doelen van de psysalons. De psysalon maakt deel uit van een reeks, is geen losse activiteit of eenmalig gebeuren. Er vinden er meer achtereenvolgende plaatsen op gezette tijdstippen. Daarnaast maakt de psysalon deel uit van een geheel aan activiteiten voor mensen met een psychische aandoening en hun familie en naasten, in het kader van herstel. Het geheel voor herstel vindt plaats in het centrum voor zelfregie. Voor een goed begrip gaan we vervolgens in op de organisatie van de psysalon, wat daar bij komt kijken. We eindigen met opmerkingen over de specifieke rol van een aantal samenwerkingspartners. We maken voor dit hoofdstuk gebruik van het Draaiboek psysalon van Ypsilon landelijk en meer nog van de eigen Brabantse praktijkervaring, met name gespreksleiders, familie- en cliënt-ervaringsdeskundigen.

4.2 Ontstaan psysalon

Wat houdt de psysalon in en hoe ziet hij er uit? Het concept psysalon is ontwikkeld als een nieuwe vorm van voorlichting en ontmoeting voor iedereen die betrokken is bij iemand met een kwetsbaarheid voor psychose. Het is oorspronkelijk ontwikkeld als project door Ypsilon, vereniging van mensen met een verhoogde psychosegevoeligheid. Ypsilon heeft in 2017 gewerkt aan het project 'Psysalon als mindset'. Ypsilon heeft in drie regio's, te weten Arnhem, Den Haag en Pijnacker-Nootdorp, niet in Brabant, de psysalon georganiseerd. De psysalon is, aldus Ypsilon, vergelijkbaar met het Alzheimer en Autisme café: hoe samen als patient/cliënt en mantelzorger werken aan herstel, met als uitgangspunt dat herstellen alleen kan met steun van de directe omgeving

(In: Draaiboek psysalon, november 2017, p. 4). De psysalon is ingezet vanuit de gedachte onderlinge contacten tussen cliënten- en mantelzorgorganisaties te verstevigen, en cliënten- en mantelzorgorganisaties en de GGZ nadrukkelijker op de kaart te zetten. Deze organisaties hebben te maken met een afnemend aantal leden. De activiteit psysalon biedt een concreet handvat om mensen die op de psysalon afkomen te betrekken om als nieuwe actieven samen met de leden de schouders te zetten onder de activiteiten van Ypsilon/Trialoog, waaronder de psysalons.

KENMERKEND VOOR DE PSYSALON IS:

- Interactiviteit: onderlinge uitwisseling van gedachten tussen in principe alle aanwezige deelnemers aan de psysalon over een de cliënten en naasten aansprekend actueel, relevant thema;
- Een ieder aansprekend thema waarin deelnemers zich herkennen, hun betrokkenheid kunnen tonen en iedereen zijn of haar ervaring naar voren kan brengen. Het thema betreft de alledaagse situatie in de leefwereld. Aanwezige beroepskrachten-deskundigen kunnen bij het voorliggende thema aansluiten, het thema vanuit hun perspectief naar voren brengen maar het gesprek niet overnemen;
- Inzet ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid: geen experts die een monoloog houden en mensen in het publiek die geacht worden niet op de hoogte te zijn van de materie, maar gesprekspartners die hun kennis en ervaring met het thema inbrengen en uitdiepen. 'Via het delen van persoonlijke ervaringen maken zij [de deelnemers, opm. mb] kennis met elkaars belevingswereld waardoor zij openstaan voor andere denkbeelden en opvattingen' (in: Draaiboek psysalon (2017, p. 5).
- Bovenal nieuw is dat met de psysalon, opgezet als activiteit in het kader van herstel voor de cliënt met een psychische aandoening samen met familie en naasten, erkenning plaatsvindt van de rol van familie en naasten voor de cliënt: hun kind, broer of zus of ouder met een psychische aandoening. Samen maken zij deel uit van de driehoek cliënt-familie-hulpverlener.

4.3 Programma (format)

Het programma van een psysalon bestaat ruwweg uit een deel voor, tijdens en na de pauze

START: INTERVIEW

De bijeenkomst begint met een actueel, relevant thema in de vorm van een interview door een interviewer met een cliënt en zijn of haar naaste(n).

PAUZE EN NA AFLOOP: INFORMELE ONTMOETING

De pauze is een essentieel onderdeel van de psysalon. Dat geldt ook voor het gedeelte na afloop van de bijeenkomst. De onderdelen 'pauze' en 'na afloop' hebben expliciet als doel ontmoeting tussen de aanwezigen te bevorderen, en met hen in gesprek te raken om hun belangstelling en betrokkenheid te peilen en hun interesse te wekken om actief te worden. Actief te worden om zich in te zetten voor de thematiek van mensen met een ernstige psychische aandoening en/of hun naasten. Inzet door ieder vanuit de eigen invalshoek, dus ook beroepskrachten om psysalons in het bijzonder maar ook andere activiteiten in het algemeen door hun inzet – organisatorisch en financieel - mogelijk te maken. Het gaat dus ook om contactlegging en samenwerking tussen beroepsgroepen en organisaties onderling.

NA DE PAUZE: INTERACTIEF GESPREK MET IEDERE DEELNEMER

In het gedeelte na de pauze mengen de andere aanwezigen zich in het gesprek. Met name – de uitwisseling van - hun ervaringen staan centraal. Buiten mensen met ervaring met het thema (cliënten en naasten) kunnen ook diverse beroepskrachten het thema vanuit de eigen invalshoek belichten. De invalshoeken zijn te onderscheiden maar niet altijd te scheiden. Ieder kan vanuit meer rollen aanwezig zijn en aan het gesprek deelnemen. De psysalon eindigt met perspectief: gespreksstof om op door te gaan en tips.

AFSLUITING MET EVALUATIEFORMULIER

Aan het eind van de bijeenkomst vindt de evaluatie van de bijeenkomst door de deelnemers plaats. De deelnemers vullen een evaluatieformulier in. Dit formulier bestaat uit drie delen:

1. Gesloten vragen, waar alle onderdelen van de bijeenkomst de revue passeren.
2. Open vragen: tips, tops en suggesties voor thema's voor volgende psysalons.
3. Vraag naar belangstelling voor de psysalon met vermelding van naam en mailadres op het formulier.

INFORMATIEMATERIAAL

Een ander onderdeel van de psysalon is informatiemateriaal over het thema, de doelgroep (en cliënten- en familieorganisaties). Materiaal dat te raadplegen en/of mee te nemen is en op een goed zichtbare plaats, op een tafel, ligt.

4.4 Locatie en ruimte

ALGEMEEN TOEGANKELIJKE VOORZIENING

De psysalons vinden plaats in een algemeen toegankelijke, laagdrempelige, voorziening voor iedereen met ontmoeting als centrale functie: een buurthuis of multifunctionele accommodatie (MFA)¹, centraal gelegen en bereikbaar met openbaar vervoer. Een – categorale - (zorg)accommodatie is niet geschikt, zo stelt ook Brummel op basis van haar onderzoek, want stigmatiseert deelnemers als cliënt en is naar binnen gericht. De categorale (zorg)accommodatie heeft bovendien in de beeldvorming een stigmatiserende werking voor andere belangstellende buurtbewoners. Mensen die zich onbewust identificeren met de rol van cliënt zijn wantrouwend ten opzichte van publieke voorzieningen zoals een wijkcentrum waar gewone wijkbewoners komen die geen beperking hebben. Respondenten die zich onbewust identificeren met de rol van cliënt plaatsten in verhouding vaker professionals in het grafische schema dat ze van hun sociale netwerk maakten; professionals die ze via dagbesteding, woonvorm of gespecialiseerde vrijetijdsbesteding kenden. Ze plaatsten minder vaak deelnemers of huisgenoten in hun netwerk. Deze onbewuste identificatie met de rol van cliënt leidde tot een dubbele uitsluiting: enerzijds belemmert het de participatie en anderzijds levert het geen gelijkwaardige sociale netwerken op. Brummel (2017, p.170).

SAMENWERKINGSPARTNERS BUURTHUIS OF MFA ORGANISEREN MEE

Bij het buurthuis of bij de MFA bekende samenwerkingspartners zoals lokale belangenorganisaties, de welzijnsinstelling en de andere betrokken organisaties organiseren de psysalon mee. Waar nodig speelt 't Heft, platform voor gemeenschapshuizen in Brabant, een rol.

BIJ PSYSALON PASSENDE, SFEERVOLLE EN VEILIGE RUIMTE

De ruimte is bij de bijeenkomst passend, sfeer- en veilig. Voor de organisatoren bestaat de gelegenheid om iedereen persoonlijk welkom te heten. Er is voor de bijeenkomst en in de pauze koffie of thee met iets er bij. Na de afsluiting bieden de organisatoren de mogelijkheid om kort na te praten (evaluatieformulieren). Kies voor de opstelling van de zaal bij voorkeur voor een kring om de gelijkwaardigheid van de

deelnemers tot uitdrukking te brengen.

BUURTHUIS: INHOUDELIJKE ROL

Buurthuizen en MFAs vervullen ook een inhoudelijke rol: ze leveren een bijdrage aan maatschappelijke participatie en aan ontmoeting, geplande ontmoeting tussen gelijkgestemden en toevallige ontmoeting tussen buurtbewoners in diverse rollen, waaronder mensen met een ernstige psychische aandoening en hun familie. Beide vormen van ontmoeting kunnen plaatsvinden omdat buurtbewoners tegelijkertijd voor verschillende activiteiten naar het buurthuis kunnen komen. Op die manier is sociale verbinding – inclusie – tussen mensen en groepen mogelijk.

BUURTHUIS: ROL PUBLICITEIT

Ook op het gebied van de publiciteit kan het buurthuis of de MFA een rol spelen vanwege de bekendheid van de bewoners. Een positieve bijkomstigheid is dat de gemeente alle betrokken partijen bij de psysalons, dus ook de buurthuizen en MFAs, zien als partner van uitvoering van beleid op dit gebied en bereid zijn om dit mee te financieren. Ook als een psysalon op regionale schaal in het gebied wordt georganiseerd, is een buurthuis of MFA een passende plaats. Immers: mensen wonen altijd ergens in het gebied en dus ook in het gebied waar het buurthuis of de MFA zich bevindt.

4.5 Psysalons als deel van een reeks

De psysalon is geen eenmalig gebeuren maar maakt deel uit van een serie bijeenkomsten over telkens een ander thema en volgens een vast format. Deelnemers delen tijdens de bijeenkomsten kennis en ervaring, ieder vanuit hun eigen belevingswereld, en staan open voor andere denkbeelden en opvattingen. Actieve betrokkenheid van de deelnemers aan de bijeenkomst helpt de cliënten én hun naasten te werken aan hun herstel, en samen overeind te blijven. Voor hulpverleners en beroepskrachten uit andere hoek geldt ook dat zij kennis en ervaring van cliënten en hun naasten opdoen uit de alledaagse leefwereld en vanuit hun veranderde positionering in het sociale domein leren ze wat hun rol, bijdrage en toegevoegde waarde kan zijn.

¹ Een MFA is een algemene voorziening met partners die samen de regie over hun gezamenlijke accommodatie hebben en ruimten in het gebouw delen. Dit in tegenstelling tot een buurthuis als algemene voorziening waarbij de regie bij één partij ligt, het bestuur van het buurthuis.

PSYSALONS ALS PROCES VAN VERTROUWEN WINNEN: HET BELANG VAN DE ROL VAN GASTHEER, GASTVROUW

Het als gastheer ontvangen, welkom heten en aandacht besteden aan elke deelnemer afzonderlijk vormt de essentie voor duurzame deelname van mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers. De gastheer moet niet worden gezien als behandelaar van een patiënt. Het is het feestje van de deelnemers, niet van de organisatoren. Mensen moeten niet zo maar verloren binnen kunnen lopen, maar je moet hun vertrouwen kunnen winnen: zo kijken ze je de eerste keer niet aan; zijn de tweede keer schichtig en de derde keer groeten ze.

Hoe ziet een opeenvolgende reeks van psysalons er over het algemeen uit en waarin schuilt voor deelnemers het belang?

- De eerste bijeenkomst is druk bezocht: veel mensen zijn nieuwsgierig naar de psysalon;
- De tweede en volgende bijeenkomst heeft een vaste harde kern van deelnemers die voor de psysalon als activiteit komen die de gelegenheid biedt tot ontmoeting. Deze vaste kern voelt zich verbonden en veilig maar niet verantwoordelijk voor de psysalon. Naast de vaste kern is er een wisselende groep, afhankelijk van het thema.

HUMOR

Een andere belangrijke sfeerbepaler is humor: er moet ook gelachen kunnen worden tijdens een psysalon. Deelnemers met ervaring als cliënt en/of naaste moeten niet achteraf het gevoel krijgen dat ze naar een loodzware bijeenkomst zijn geweest. Dan komen ze de volgende keer niet terug.

OPEENVOLGENDE REEKS EN INCLUSIE IN DE WIJK

Ook vanuit het perspectief van de wijk gezien passen psysalons, als opeenvolgende reeks in tegenstelling tot een eenmalig project en samen met andere activiteiten ten behoeve van mensen met een psychische aandoening in de context van de wijk als deel van het proces van inclusie in de wijk.

4.6 Herstel in een centrum

PSYSALON IN HET KADER VAN HERSTEL IN EEN CENTRUM VOOR ZELFREGIE

De psysalon maakt als activiteit deel uit van het geheel aan activiteiten in het kader van herstel,

van het centrum voor zelfregie. Als activiteit is de psysalon in eerste instantie gericht op van binnen naar buiten. Van versterken van binnen naar buiten: binnen tussen gelijkgestemden, het groepsproces van de activiteit (bonding)² en empowerment. Naar buiten: ontmoeting en verbinding met wijkbewoners, iedereen, in diverse rollen, ter versterking van de sociale netwerken in de wijk. Met van buiten, de andere kant, de wijkbewoners, belangstelling en deelname om uitsluiting terug te dringen en ruimte als gewone bewoners te maken voor mensen met een psychische aandoening en hun familie, mantelzorgers.

4.7 Organisatie psysalon

In het algemeen geldt: wanneer je als initiatiefnemer aan de slag wilt, bereid je goed voor. Bij de organisatie van de psysalon gaat het om de voorbereiding, de activiteit zelf en de nazorg. We zetten de elementen van de organisatie hier op papier na elkaar, maar veel zaken zullen zich in de praktijk niet of gedeeltelijk houden aan deze volgorde. Daarnaast is tijdrovend het vinden van de juiste personen van organisaties om mee te werken aan de psysalons en maken van afspraken, ook om gezamenlijk met verschillende partners af te spreken. Trek voldoende tijd voor het geheel uit. Soms zijn meer gesprekken met samenwerkingspartners nodig, is onze ervaring, al dan niet in een identiek gezelschap. Deze ervaring komt overeen met die van het Draaiboek psysalon: 'Geef je samenwerkingspartners de tijd; beter een paar keer te veel overleggen dan een keer te weinig' (Draaiboek psysalon, p.14).

SAMEN WERKEN EN NIET ALLEEN

Vanaf het begin staat de initiatiefnemer (of initiatiefnemers) duidelijk voor ogen dat het organiseren van psysalons geen eenmanszaak is maar een activiteit die gezamenlijk op lokaal niveau wordt uitgevoerd. De initiatiefnemer is gericht op het versterken van samenwerking tussen partners die met de doelgroepen cliënten, familie in - georganiseerd - verenigingsverband en bijbehorende organisaties te maken hebben. Het betekent dat vanaf de start gewerkt wordt aan verbreding van het initiatief tot het gezamenlijk organiseren met partners.

INFORMATIE OVER PSYSALON

De initiatiefnemer van de psysalon verzamelt informatie over de psysalon en zet er kort iets over op papier, hooguit een A4: wat houdt de

² begrip van Putnam (2000). Bowling alone

psysalon in, wie zijn betrokken en voorbeelden van psysalons met thema's die elders al hebben plaatsgevonden. Actieve leden van Ypsilon kunnen benaderd worden om na te gaan met wie van welke organisatie contact kan worden gezocht.

CONTACT LEGGEN MET BEOOGDE PARTNERS

De initiatiefnemer zoekt contact met partners om interesse te wekken voor psysalons in het werkgebied. Vaak vraagt een partner die geïnteresseerd is en een afspraak wil maken al wat beknopte achtergrondinformatie ter voorbereiding op een overleg, ook om eventueel intern na te gaan wie de voor de hand liggende persoon van de organisatie kan zijn om het overleg mee te voeren.

OVERLEG EN INFORMATIEMATERIAAL OVER PSYSALON

Een overleg over de psysalon vindt plaats tussen de initiatiefnemers en de partners die toegezegd hebben over de psysalon in gesprek te willen gaan. Tijdens het gesprek wordt informatie over de psysalons achtergelaten of toegezegd deze per mail te sturen. Per mail om de informatie intern door de organisatie gemakkelijk te kunnen delen. In de – eventueel na het overleg bijgestelde – achtergrondinformatie staat het tweeledige doel vermeld: de psysalon is bedoeld voor 1. cliënten- en familieorganisaties voor mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers en ook voor 2. samenwerkingpartners die te maken hebben met de doelgroep, met als doel versterken van de samenwerking tussen de partners in de regio – sommige partners zijn actief in meer gemeenten – die met de doelgroep te maken hebben en samen werken aan het op de kaart zetten van de cliënten- en familieorganisaties plus het samenwerkingsverband ten behoeve van deze doelgroep. Het doel van deze samenwerking is uiteindelijk sociale verbinding in de wijk te bewerkstelligen tussen aan de ene kant wijkbewoners en aan de andere kant mensen met een psychische aandoening en hun naasten als mede-wijkbewoners.

CONTACT MET DE GEMEENTE

De initiatiefnemer neemt contact op met de gemeente om in gesprek te gaan, samen met een of meer werkgroepleden, met ambtenaren sociaal domein om de gemeente te interesseren voor psysalons: de inhoud, met een kostenplaatje en de vraag of financiering mogelijk is. Tijdens een gesprek met de gemeente is bij voorkeur ook een lid aanwezig van de adviesraad sociaal domein met als portefeuille mensen met een

psychische aandoening. De ambtenaren kennen deze betrokken burger. Initiatieven mee-geïnitieerd door actieve burgers van de eigen gemeente wekken vertrouwen bij de gemeente dat het geen eenmalig initiatief van buiten is dat geen vervolg krijgt. De kans is op die manier ook groter dat het initiatief, in dit geval de psysalons, lokaal gaat leven. De werkgroep organiseert de psysalons op voorwaarde dat de gemeente een financiële bijdrage levert en aan public relations doet. Het idee is het niet bij één psysalon te laten maar er meer te organiseren. Dat houdt in dat financiering door de gemeente voor meer dan één psysalon wordt gevraagd. Houd bij de financiën ook rekening met een kostenpost om mensen te trainen in interviewtechnieken.

Waarom zou een gemeente psysalons willen financieren, c.q. wat maakt het aantrekkelijk om ze in de gemeente te organiseren? In veel gemeenten is aandacht voor mensen met een psychische aandoening, waar gemeenten ook verantwoordelijk voor zijn, nog een ondergeschoven kindje. Met de psysalon heeft de gemeente een concrete activiteit te pakken, waar mensen met een psychische aandoening en hun naasten zelf een bijdrage aan leveren, in de context van het gebied. Ze werken daarmee aan hun herstel – met vallen en opstaan of verdergaan met je leven – aan maatschappelijke participatie als vrijwilliger. Daarnaast werken de organisaties betrokken bij mensen met een psychische aandoening en hun naasten – zowel die van de doelgroep zelf als voor de doelgroep – samen om hun onderlinge samenwerking te versterken. De psysalon levert hiermee een bijdrage aan de kwaliteit, aan welzijn van mensen met een psychische aandoening en hun naasten, en aan de kwaliteit van de samenwerking. Organisaties en medewerkers, in onderlinge afstemming, weten wat hun te doen staat voor en door de doelgroep, ook voor andere activiteiten dan de psysalon. De kwaliteit van welzijn van de doelgroep en de samenwerking, met inbegrip van die in de context van de wijk, heeft betrekking op de alledaagse situatie, de leefomgeving. In de leefomgeving gaat het ook om het perspectief van gewone wijkbewoners, waar wijkbewoners ruimte geven aan mensen met een psychische aandoening en hun naasten. Daarmee dringen ze uitsluiting terug en maken sociale verbinding mogelijk tussen mensen met een psychische aandoening en hun naasten. Investeren in dit geheel is nodig wil de activiteit psysalons ook de sociale verbinding van bewoners in diverse rollen in de wijk bewerkstelligen: aan de ene kant van de mensen met een psychische aandoening en hun naasten; aan de andere kant van de gewone wijkbewoners.

WERKGROEP AAN DE SLAG MET THEMA

De werkgroep komt bijeen als financiering rond is om het thema van de psysalon vast te stellen. Voor de eerste keer kan de keuze een actueel thema in het gebied zijn. Bij voorkeur kan het thema worden bepaald door cliënten en/of mantelzorgers in het gebied die graag een actieve rol willen spelen. Een andere optie kan zijn de keuze voor een thema dat elders succesvol is gebleken. Het landelijk bureau van Ypsilon heeft een lijstje met thema's die 'het goed doen' (Draaiboek psysalon, p. 14). Suggesties voor thema's hebben deelnemers ook tijdens de Brabantse psysalons op hun evaluatieformulieren vermeld. We zetten ze bijeen in Bijlage 3 Thema's: suggesties van deelnemers.

PUBLICITEIT VERZORGEN

De leden van de cliënten- en familieorganisaties kunnen per mail worden geïnformeerd over de psysalon. Buiten de leden is de doelgroep mensen met een psychische aandoening en hun familie (mantelzorgers) niet gemakkelijk bereikbaar. (Regionale) ledenorganisaties gebruiken hun website en Facebook voor de aankondiging en uitnodiging van de bijeenkomst.

Alle samenwerkingspartners informeren ieder hun eigen achterban. Waar mogelijk informeren ze de leden van hun achterban actief. En ze zetten de aankondiging en de uitnodiging met de titel en het thema en de opzet van het programma op hun website, met inbegrip van de logo's van de samenwerkende partners op de uitnodiging en het programma. Ook is het de moeite waard huis-aan-huis-bladen te benaderen om de psysalon op te nemen en waar mogelijk er een tekst over te schrijven (naar aanleiding van een persbericht). De gemeente maakt ook of zorgt voor publiciteit voor de psysalon bij het Wmo-loket en de politiek (sociaal domein) en adviesraad sociaal domein. Het gebouw waar de psysalon plaats zal vinden, bij voorkeur buurthuis of MFA, wordt ook voor de publiciteit meegenomen.

VOORWAARDEN VOOR PUBLICITEIT

Het specifieke karakter van het programma van de psysalon moet duidelijk zijn. Aanwezigen kunnen met hun alledaagse ervaring in de leefwereld altijd meedoen met het gesprek en dat wat ze tijdens het interview hebben gehoord betrekken op hun eigen situatie. Een psysalon is geen voorlichtingsbijeenkomst of een lezing waar mensen alleen in de luisterende houding informatie komen opdoen.

ERVARINGSKENNIS EN -DESKUNDIGHEID

De psysalon neemt ervaringskennis en -deskundigheid als uitgangspunt: zowel voor het interview als voor het interactieve gedeelte na de pauze. Voor het interactieve deel na de pauze moet in de publiciteit specifiek aandacht zijn. Dat geldt ook voor de titel van de psysalon: die moet de lading goed dekken.

BETROKKENEN BIJ DE ORGANISATIE VAN DE PSYSALON: WERKGROEP

Partners die geïnteresseerd zijn in het organiseren van psysalons vormen samen een werkgroep en zoeken waar relevant in hun netwerk nieuwe partners voor de werkgroep of een collega voor de werkgroep die beter past bij het thema. De werkgroep kan het niet stellen zonder familie, een ouder die of kind dat wil meedenken. Voor het opstarten van psysalons als activiteit heeft de werkgroep psysalons in Best een aantal vragen op een rij gezet die gezamenlijk in een overleg worden besproken en vastgesteld. Op die manier ontwikkelt de werkgroep een werkwijze, hebben de leden een gezamenlijk beeld van wat psysalons zijn, hebben ze gezamenlijke uitgangspunten scherp, staat hen voor ogen voor wie de psysalons zijn en wat er zoal aan werkzaamheden bij komt kijken. Zie Bijlage 4 Opstart-overleg voor de organisatie van psysalons in Best.

SAMENSTELLING WERKGROEP

De werkgroep bestaat in ieder geval uit een familielid, ouder of naaste. Dat hoeven niet de betrokkenen bij het specifieke interview te zijn. Het is wenselijk beroepskrachten met opvoedingstaken te betrekken bij de ontwikkeling van psysalons. Zij zijn een logische partner omdat ze de druk van de eigen leefomgeving ervaren. Jongerenwerkers, die met andere titels voor de psysalons komen die minder terughoudend zijn, dingen bij de naam durven noemen, creativiteit inbrengen en enthousiasmeren. Ze spreken een jongere leeftijdsgroep aan.

VOORWAARDEN VOOR HET GOED FUNCTIONEREN VAN DE WERKGROEP

- De werkgroep heeft een trekker; bij voorkeur is dat iemand van de familie (mantelzorger);
- Geen van de leden is dominant, bepaalt in zijn eentje de agenda zonder dat er draagvlak is bij de hele werkgroep;
- Vrijwilligers en beroepskrachten gaan gelijkwaardig en respectvol met elkaar om. Vrijwilligers zijn geen instrument van beroepskrachten. Beroepskrachten gebruiken vrijwilligers niet voor hun eigen doelen. Vrijwilligers staan niet in een

afhankelijkheidsrelatie tot de beroepskracht maar zijn actief betrokken burger met verantwoordelijkheid én zeggenschap. In het geval zeggenschap ontbreekt, kan de beroepskracht zich nooit overbodig maken. De beroepskracht in de organisatie van de psysalon moet zich voortdurend afvragen of hij/zij nog nodig is, volgens de principes van Welzijn Nieuwe Stijl: de beroepskracht op afroep en als vangnet. In principe dient hij zich overbodig te maken of: er achter komen dat hij aan een dood paard trekt en de psysalon een stille dood laten sterven;

- Samen bewaken dat het thema echt is toege-

sleden op de doelgroep cliënten met een psychische aandoening en hun familie; met de triade cliënt, familie, hulpverlener als uitgangspunt. De psysalon, het thema, staat los van het beleid, niet de psysalon op zich. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat beleidsvormers tot de ontdekking komen dat ze een belangrijke doelgroep of invalshoek missen en daar beleidsmatig aandacht aan moeten besteden;

- Vanaf het begin moet duidelijk zijn wie als vrijwilliger en wie betaald meewerkt aan de psysalon;

De werkgroep benoemt en verdeelt taken om de psysalon behapbaar en werkbaar te laten zijn. Taken zijn:

✓ **activeren / motiveren betrokkenen familie**

✓ **contact leggen en onderhouden met samenwerkingspartners**

✓ **vormgeven van het programma**

✓ **informatiemateriaal verzamelen voor de informatietafel**

✓ **gespreksleider-interviewer zoeken, werkvorm en programma doorspreken**

✓ **voorgesprek en contact onderhouden met de betrokkenen bij het thema, interview, voor de pauze**

✓ **bijhouden van de deelnemers die zich vooraf hebben aangemeld en laten aanvullen tijdens de bijeenkomst**

✓ **publiciteit/communicatieplan/database: leden van de cliënten- en familieorganisaties per mail; bestand aanleggen en bijhouden; na de eerste psysalon: namen en mail-adressen belangstellenden. 'Vermelden wat je nodig hebt en wat je met de gegevens doet' (Draaiboek psysalon, p. 6); gebruik sociale media; de samenwerkingspartners en beoogde samenwerkingspartners.**

✓ **zoeken naar en regelen van de ruimte, met grote en kleine ruimte (afhankelijk van de grootte van de groep): grote ruimte met kleine groep heeft geen sfeer; te kleine ruimte met grote groep komt de sfeer ook niet ten goede; en contact onderhouden met de locatie; vooraf kennis maken en een kijkje nemen; ook achteraf terugkoppelen.**

✓ **financiën: begroting en verantwoording**

✓ **verslaglegging door organisatoren: met aandacht voor welke standaard aandachtspunten in het verslag worden opgenomen**

✓ **evaluatie: door deelnemers; met voor de deelnemers aan de psysalons een evaluatieformulier waaruit duidelijk wordt in welke rol deelnemers betrokken zijn bij de psysalons en verwerking evaluatie voor terugkoppeling resultaten: intern en extern (verantwoording en vervolg, ook elders); evaluatie door samenwerkingspartners en door de werkgroep. De deelevaluaties leveren antwoord op de vraag wat goed gaat, wat beter kan en wat er nodig is om het te verbeteren, mede met het oog op het vervolg.**

✓ **verantwoordelijkheid voor de nazorg: interne reflectie vanuit de werkgroep (tevredenheid –bevindingen voor vervolg); contact met de actief betrokkenen (geïnterviewden); evaluatieformulieren checken voor inhoud en namen en mailadressen van belangstellenden voor het opnemen in een databestand voor in ieder geval de volgende psysalon en mogelijk in het vervolg medewerking aan psysalons; verspreiding verslag en contact samenwerkingspartners. Voor het verbeteren van de psysalon bestaat een draaiboek voor het voorbereiden van een psysalon, dat tijdens het voorbereidend overleg wordt ingevuld. Zie Bijlage 5 Draaiboek voorbereiding voor een psysalon.**

NAZORG ALS CRUCIAAL ONDERDEEL VAN DE ORGANISATIE VAN DE PSYSALON

Een geslaagde psysalon is van belang maar staat niet op zichzelf. Dat wat zich na afloop van de psysalon voltrekt is minstens zo belangrijk. De psysalon levert als het goed is een bijdrage aan het versterken van de sociale netwerken van cliënt en naaste (mantelzorger). Al tijdens de voorbereiding werkt de werkgroep aan wat na de psysalon aan de orde is:

- Het evaluatieformulier voor de deelnemers bevat een vraag over de naam en het mailadres waarmee deelnemers op de hoogte kunnen blijven van volgende psysalons;
- Tijdens de pauze en na afloop van de psysalon kunnen leden van de werkgroep deelnemers informeel actief benaderen om mee te werken aan de psysalon, in welke rol dan ook. Deelnemers hebben dan ervaring opgedaan met wat de psysalon als activiteit inhoudt. Het kan ook zijn dat op dat moment het lidmaatschap van cliënten- en familieorganisaties wordt aangestipt (folder) maar dat kan ook later, op het moment dat de deelnemer meedoet aan de voorbereiding van de psysalon;
- Aandacht besteden aan het matchen van maatjes, samenwerking op het niveau van individu tot individu (cliënten en familie) vormt ook een punt van aandacht. Deze organisaties op de kaart zetten, is een doelstelling. Leden van de werkgroep dienen vooraf te weten wie van hen deze rol op zich nemen;
- Voor de samenwerkingspartners geldt dat ze, voor zover ze deel uitmaken van de werkgroep, intern de psysalon evalueren, zowel inhoudelijk als op het gebied van de samenwerking ten behoeve van de psysalon. Zo kan de werkgroep tot de conclusie komen dat bepaalde taken van de werkgroep niet goed uit de verf komen en/of bepaalde partners ontbreken. (Het onderwerp van) de volgende psysalon kan aanleiding vormen ontbrekende partners te polsen voor deelname;
- Verslag van de psysalon, met inbegrip van de evaluatie van de deelnemers, verspreiden onder de bestaande samenwerkingspartners en beoogde nieuwe kan partners zelf ook op het idee brengen om de samenwerking te zoeken. Het verslag kan ook worden ingezet om de doelgroep op de kaart te zetten voor andere activiteiten, vanuit het perspectief van potentiële partners – denk bijvoorbeeld aan andere lokale partners en partners in de wijk - en voor het centrum voor zelfregie in het bijzonder. Al deze activiteiten kunnen samenwerking tussen organisaties op diverse niveaus voor en door de doelgroep versterken.

Na de psysalon neemt een lid van de werkgroep contact op met de actief betrokkenen om te peilen hoe zij nu, enkele dagen na afloop, over de aflevering van de psysalon en hun aandeel in de psysalon denken. Waar mogelijk vervullen cliënten en hun naasten een actieve rol voor de psysalon.

AANDACHT VOOR BEGELEIDING, ONDERSTEUNING VOOR DE PSYSALON

Een geslaagde psysalon staat of valt met een goed interview. Het interview vormt een centraal onderdeel van de psysalon. De werkgroep gaat na wie de taak van interviewer graag, het liefste, op zich wil nemen. Als er een actieve cliënt of naaste is, verdient deze de voorkeur. Interviewen is een vak. Mocht een training interviewtechniek nodig zijn, dan dient die mogelijk te zijn. Een training interviewtechniek, leren, motiveert en inspireert. Ze dient standaard opgenomen te worden voor de psysalons, een keer regionaal en een keer centraal door Ypsilon, vergelijkbaar met Alzheimer Nederland.

4.8 Samenwerkingspartners

GGZ:

- voor met name werving en activering is contact leggen nodig met de GGZ-medewerker die in de wijk werkt. Deze bereikt mensen in de wijk die behoren tot de doelgroep cliënt en familie en nog niet in beeld zijn bij de organisatoren;
- voor het bepalen van de inhoud is inbreng van de GGZ niet wenselijk. De GGZ zou te veel een stempel drukken op de inhoud en de regierol op zich nemen.

POH (PRAKTIJKONDERSTEUNER HUISARTS) GGZ:

- de POH GGZ is nog onvoldoende benaderd voor samenwerking. De huisarts heeft geen tijd.

Meer in het algemeen zijn de genodigden voor samenwerking nog te veel gericht op de formele, gebruikelijke, samenwerkingspartners, zoals de GGZ. Denk ook op lokaal niveau aan de welzijnswerker en beroepskrachten met opvoedingstaken.

Uitnodigen voor samenwerking meer dan tot nog toe:

- commissieleden van de adviesraad sociaal domein;
- medewerkers van het Wmo-loket;
- leden wijkteams.

5. Psysalons in Noord-Brabant

5.1 Inleiding

In het navolgende gaan we in op de praktijk van de psysalons in Brabant, met name die in de periode van de looptijd van ons project: de psysalons van april 2017 tot en met juni 2018. Het betreft de psysalons die Trialoog in samenwerking met de BRIZ en 't Heft organiseerde, gedurende de looptijd van het project. Het gaat bij de psysalons in de Brabantse praktijk om twee niveaus: 1. psysalons op het organiserende niveau en 2. psysalons als activiteit.

Het organiseren van psysalons in Brabant is echter niet begonnen met de start van ons project. Ruim drie jaar geleden, medio april 2015, zijn er al psysalons georganiseerd en liepen ze conform de opzet van het concept door in reeksen van psysalons. Ten tijde van ons project is buiten het project om, buiten het gebied van sociale veerkracht, één gemeente geweest, Veldhoven, waar psysalons voor het eerst plaatsvonden, in 2018.

PSYSALONS IN BRABANT OP ORGANISEREND NIVEAU MEDIO APRIL 2015 – JULI 2018

We vinden het de moeite waard de gegevens op organiserend niveau zoals datum, locatie, thema, samenwerkingspartners van alle digitaal gevonden Brabantse psysalons, dus in en buiten het project, in kaart te brengen en in een overzicht bijeen te zetten. Op die manier denken we in beeld te hebben hoeveel psysalons er waar in de periode vanaf medio april 2015 tot en met 11 juni 2018 in Noord-Brabant plaatsvonden. Het gaat om in totaal 40 psysalons. De 18 psysalons van ons project dragen daar met bijna de helft gedurende de hele periode substantieel aan bij. De bijdrage blijkt nog groter als we naar de psysalons kijken die in onze projectperiode plaatsvonden. Het overzicht laat zien dat in onze projectperiode 6 psysalons buiten ons project zijn georganiseerd. Het betekent dat 3 op de 4 psysalons in die periode psysalons afkomstig zijn uit ons project: 18 van de 24 psysalons. We hebben over een aantal van de psysalons buiten ons project telefonisch en per mail aanvullende vragen gesteld. Voor het totaaloverzicht van alle

Brabantse psysalons tot juli 2018 op organiserend niveau verwijzen we naar Bijlage 6 Totaaloverzicht psysalons in Noord-Brabant medio april 2015 tot juli 2018.

PSYSALONS ALS ACTIVITEIT

Op het niveau van psysalons als activiteit hebben we van de psysalons uit ons project gegevens beschikbaar vanuit het perspectief van de deelnemer aan de activiteit en voor een kleiner deel van de begeleiders. Deze werken we uit. Van de psysalons buiten ons project beschikken we niet over dergelijke gegevens.

5.2 Project psysalons

TRIALOOG MET BRIZ EN 'T HEFT APRIL 2017 – JULI 2018

Allereerst bespreken we de psysalons op organiserend niveau van het project in het kader van sociale veerkracht: de psysalons in het gebied; geplande en gerealiseerde; rol van de gemeente; samenwerking en partners, en de psysalons als reeks. Op dit organiserend niveau zijn de psysalons te vergelijken. Het volgende overzicht betreft de 18 psysalons van ons project. We bespreken het organiserend niveau van ons project en betrekken er waar relevant gegevens van buiten het project bij.

Het gebied sociale veerkracht van de provincie heeft betrekking op West-Brabant en de middelgrote steden in Brabant. Middelgrote steden liggen ook in de regio's buiten West-Brabant. Dat zijn Waalwijk, Oss, Uden en Veghel. Voor de provincie doet voor sociale veerkracht ook de stad Helmond mee. Ook in Helmond vinden psysalons plaats. Zij worden georganiseerd door de GGZ Oost-Brabant en niet door Trialoog. De psysalons van Helmond staan vermeld in het totaaloverzicht, Bijlage 6.

Overzicht 18 uitgevoerde Brabantse psysalons mede mogelijk gemaakt door de provincie, chronologisch: april 2017 – juli 2018 Def. versie stand van zaken 25 juli 2018

No.	FIN. DOOR	PLAATS, LOCATIE	DATUM	THEMA	TYPE GEGEVENS
1 W	FPPWNB + Trialoog, Yps WNB; geen subs gem. Rucphen	Eerste psysalon Rucphen, De Schuitvaart (ontspanningsruimte zorgcentrum)	4 april 2017	Waar kan ik terecht bij psychische klachten: POH (praktijkondersteuner huisarts)+ medew. Factteam vertellen over hun werk	Evaluatie + uitn.; verslag
2 ZO	lokaal, BRIZ, Trialoog	Best, Bestwijzer, Ehv regio	17 mei 2017	Wij zijn burenen; wat heb jij in huis?	evaluatie
3 NO	lokaal Trialoog	Cuijk, Zorgcentrum Castella	18 mei 2017	Psychische kwetsbaarheid, en nu	evaluatie
4 W	FPPWNB + Trialoog, Yps WNB; met subs gem. BoZ	Bergen op Zoom, Pop up store Huis van Morgen	7 juni 2017	KOPP OP: 2 coaches van Kopp kinderen vertellen over behandelwijze; mede GGZ vertellen over wat zij kunnen aanbieden; steunpunt Mantelzorg vertelt over aanbod	evaluatie + opmn/ aanbevn verslag + uitn.
5 W	Yps Tria	Breda, locatie De Tientjes	22 juni 2017	Nieuwe Buren – wonen in de wijk	verslag; geen evaluatie uitgevoerd: door hitte vergeten
6 W	FPPWNB + Trialoog en Yps WNB, met subs gem. R'daal	Roosendaal, De Wieken-dael	23 juli 2017	Psychotische kwetsbaarheid en werk, ze psysalon	evaluatie + verslag
7 W	Yps/ Trialoog	Breda, De Tientjes	14 september 2017	Sociaal herstel, werk en participatie als medicijn	Kort verslag in nieuwsbrief
8 NO, m	Ypsilon, Trialoog, BRIZ	Uden, bibliotheek	17 oktober 2017	Echt, herstellen kan - ervaringsdeskundigheid	evaluatie

Toelichting op schema:

De provincie Noord-Brabant is opgedeeld in 4 regio's: midden (**M**), Noordoost (**NO**), Zuidoost (**ZO**)
 In Midden-Brabant hebben in de periode april 2017 - juli 2018 geen psysalons van Trialoog plaatsgevonden.
 In totaal zijn er in de periode april 2017 tot en met juni 2018 18 psysalons georganiseerd met subsidie van de provincie aan Trialoog.

De witte blokken hebben betrekking op de 16 psysalons in de periode van de evaluatie 2017 tot juli 2018 waarover een totaalscoreformulier en/of verslag van de begeleider aanwezig is.

Van **de gele blokken** (psysalon 7 en 14) hebben we dergelijke gegevens vanuit deelnemers/begeleiders niet.

No.	FIN. DOOR	PLAATS, LOCATIE	DATUM	THEMA	TYPE GEGEVENS
9 ZO	lokaal, Trialoog	Best, Bestwijzer, Ehv regio	25 oktober 2017	Help, mijn moeder is gek	evaluatie
10 NO, M	Trialoog Yps	Oss, De Hille, 1e psysalon	31 oktober 2017	Echt, herstellen kan – ervaringsdeskundigheid	evaluatie
11 WB	Yps. Trialoog	Breda, locatie De Tientjes	9 november 2017	Mantelzorg	evaluatie
12 NO	Trialoog lokaal	Boxmeer, hotel café Het vertrek; 2e psysalon Land van Cuijk	23 november 2017	Samen sta je niet alleen	evaluatie
13 W	FPPWNB en Trialoog en Yps WNB; met subs gem. BoZ	Bergen op Zoom, oudersteunpunt Zonneplein	27 november 2017	Arbeidsparticipatie na psychische ziekte	uitn. + evaluatie + aanbevn
14 W	FPPWNB, Trialoog, Yps WNB, met subs gem. BOZ	Bergen op Zoom, Oudersteunpunt Zonneplein	5 maart 2018	Los-laten: drie filmpjes met aansluitend gesprek in plaats van interview	Aankondiging: geen verslag/ geen evaluatie, improvisatie, ook omdat apparatuur niet optimaal was
15 W	FPPWNB, Trialoog en YpsWNB, met subs. gem. R'daal	Roosendaal, Wiekendaal	16 april 2018	Los-laten	evaluatie + verslag + aankondiging
16 WB	Yps Trialoog	Breda, Buurthuis ONS	17 april 2018	KOPP	Evaluatie + opmn/aanbevn verslag + aankondiging StiB
17 NO, m	Trialoog Yps, gem. Oss	Oss, De Hille	23 april 2018	Herstellen doe je zelf maar niet alleen	evaluatie
18 NO	lokaal Trialoog	Cuijk, De Valuwe 1a, 3e psysalon Land van Cuijk	7 juni 2018	Zelfstandig wonen met een psychische kwetsbaarheid	evaluatie

5.3 Verantwoording aantallen psysalons:

GEPLAND EN GEREALISEERD

In het voorgaande overzicht vermelden we welke psysalons zijn gerealiseerd. We hadden echter

ook vooraf een planning van de psysalons gemaakt met een verdeling over Noord-Brabant. Het volgende schema biedt inzicht in het aantal geplande en gerealiseerde psysalons naar regio. In het navolgende schema zijn de psysalons geordend naar:

- gebied programma sociale veerkracht en gebied buiten sociale veerkracht;
- aantal gepland en aantal gerealiseerd.

Schema geplande en gerealiseerde psysalons in het project

AANTAL PER GEBIED REGIO WEST EN, MIDDELGROTE STEDEN BUITEN WEST, MEDIO APRIL 2017 – JULI 2018	GEPLAND	GEREALISEERD
West, subregio Westelijk Noord-Brabant	2	6
Bergen op Zoom		(3)
Roosendaal		(2)
Rucphen		(1)
West, subregio Breda	3	3
Breda		(3)
Middelgrote steden buiten de regio West		
Uden	1	1
Oss	1	2
Subtotaal gebied sociale veerkracht (SV)	7	12
AANTAL NO EN ZO, SUBREGIO EINDHOVEN (GEEN SV-GEBIED)		
Regio NO	2	3
Cuijk		(2)
Boxmeer		(1)
Regio ZO, subregio Eindhoven	4	3
Best		(2)
Subtotaal geen SV-gebied	6	6
Totaal psysalons 2017 – 2018 Ypsilon/Trialoog	13	18

Toelichting op het schema:

Tussen haakjes () : aantal gerealiseerde psysalons per gemeente.

In het gebied van het programma sociale veerkracht zijn in totaal vijf psysalons meer gerealiseerd dan gepland (12 in plaats van 7). In het gebied buiten sociale veerkracht zijn er even veel gerealiseerd als gepland. In totaal zijn er in het gebied programma sociale veerkracht bijna 1,5 x het geplande aantal gerealiseerd.

Vooral in West, in de subregio Westelijk Noord-Brabant, zijn er drie keer zo veel gerealiseerd als gepland (6 in plaats van 2).

De andere verschillen zijn: één meer in Oss (gebied sociale veerkracht en één extra in de regio Noord-oost). In de regio Zuidoost is er een minder gerealiseerd dan gepland. Dat er in Zuidoost een minder is gerealiseerd heeft in ieder geval te maken met leden van de werkgroep die stopten met het organiseren van psysalons.

5.4 Rol van de gemeente

Een van de doelstellingen van het project psysalon was duidelijk maken aan de lokale overheid wat de psysalon kan betekenen voor mensen met een psychische aandoening en hun naasten. Een gemeente die een financiële bijdrage geeft voor het organiseren van de psysalons maakt daarmee duidelijk dat ze belang hecht aan de activiteit.

ROL GEMEENTE ALS FINANCIER

- De gemeente Oss heeft vastgesteld voor een termijn van vijf jaar een bijdrage van € 1000,00 per jaar beschikbaar te stellen;
- De gemeente Roosendaal heeft na de eerste psysalon, in haar beleid van 2018 – 2021 een jaarlijkse bijdrage van € 2500,00 vastgelegd;
- De gemeente Bergen op Zoom levert een financiële bijdrage aan de psysalons;
- In de gemeente Best is in de nota 'Maatschappelijke ondersteuning en zorg' de psysalon vermeld bij het thema 'Langer thuis in de wijk; taboedoorbreking'. De psysalons vinden plaats in Bestwijzer. Dat is van de gemeente. De gemeente neemt de kosten voor het gebruik van de locatie op zich;
- In de gemeente Rucphen heeft één keer een psysalon plaatsgevonden. De gemeente heeft er niet aan meebetaald. Wellicht zal dat de tweede en volgende keren wel zijn, zoals dat ook in Bergen op Zoom en Roosendaal het geval was.

ROL GEMEENTE ALS AANJAGER VAN SAMENWERKING TUSSEN UITVOERINGSORGANISATIES

- Een andere manier waarop gemeenten het belang van de psysalons in hun gebied tot uitdrukking kunnen brengen is haar maatschappelijke organisaties stimuleren tot samenwerking. In de gemeenten van het Land van Cuijk zijn relatief veel samenwerkingspartners betrokken bij de psysalons. De betrokkenheid van deze partners bij de psysalons van ons project is op initiatief van deze gemeenten tot stand gekomen.

ROL GEMEENTE ALS INITIATIEFNEMER

- De gemeente Veldhoven heeft het initiatief tot het organiseren van psysalons genomen. Welzijnsinstelling Cordaad doet hier mee als uitvoerende instelling naast de GGZ Eindhoven – De Boei.

5.5 Samenwerking en partners

Samenwerking tussen organisaties ten behoeve van psysalons vormt het uitgangspunt. Een psysalon is een activiteit waarvoor partners een gezamenlijke inspanning leveren op lokaal niveau. De initiatiefnemer is vanzelfsprekend met de psysalon gericht op het door de doelgroepen cliënten en familie leren met vallen en opstaan en verder leren leven met de psychische aandoening. Versterken van de netwerken van de doelgroepen cliënten en familie in – georganiseerd – verenigingsverband maakt daar deel van uit. Het doel is tevens samenwerking te versterken tussen partners die met de doelgroepen cliënten, familie in – georganiseerd - verenigingsverband en bijbehorende organisaties te maken hebben. Het betekent dat vanaf de start wordt gewerkt aan verbreding van het initiatief tot het gezamenlijk met partners organiseren van de psysalon.

Uit het overzicht van de psysalons valt uit de kolom 'gefinancierd door' op te maken welke samenwerkingspartners meebetalen. Daarnaast zijn er organisaties die niet betalen, bijvoorbeeld geen personele inzet leveren, maar wel hun naam aan de activiteit verbinden door hun logo op de uitnodiging te laten vermelden en publiciteit te maken over de psysalons (aankondiging) op hun website.

Bij de samenwerkingspartners is soms uitgegaan van het noemen van de samenwerkingspartners van Ypsilon en Trialoog; soms staan Ypsilon en Trialoog expliciet vermeld. We gaan er van uit dat in elk van de psysalons organisaties betrokken zijn van de beide doelgroepen, cliënten met een psychische aandoening en hun familie (mantelzorgers).

WAT VALT OP?

Samenwerkingspartners zijn constant. De samenwerkingspartners zijn gedurende de looptijd van het project telkens dezelfde. De initiatiefnemer bedacht wie er mee moest werken. Daarna is de samenstelling van de groep gelijk gebleven. Uit de informatie is overigens niet op te maken of er voorafgaand aan het organiseren al partners zijn afgevallen.

Overzicht samenwerkingspartners per gemeente³

GEMEENTE	SAMENWERKINGSORGANISATIES	AANTAL SAMENWERKINGS PARTNERS
Bergen op Zoom	Familieleden Psychiatrische Patiënten Westelijk Noord-Brabant; Steunpunt Mantelzorg Bergen op Zoom; Platform ervaringsdeskundigen GGZ/Westelijk Noord-Brabant	3
Roosendaal	Familieleden Psychiatrische Patiënten Westelijk Noord-Brabant; Steunpunt Mantelzorg Roosendaal-Rucphen; Platform ervaringsdeskundigen GGZ/Westelijk Noord-Brabant	3
Rucphen	Familieleden Psychiatrische Patiënten Westelijk Noord-Brabant; Steunpunt Mantelzorg Roosendaal-Rucphen; Platform ervaringsdeskundigen GGZ/Westelijk Noord-Brabant	3
Breda	Fameus - centrum voor herstel en ervaringsdeskundigheid Midden- en West-Brabant; StiB (Steunpunt informele zorg Breda); Novadic-Kentron	3
Uden	BRIZ	1
Oss	Door & Voor (cliëntenraden GGZ Reinier van Arkel); BRIZ; Indigo – GGZ in de buurt; GGz Buurtzorg	4
Cuijk	Indigo Land van Cuijk; Steunpunt Mantelzorg Land van Cuijk; Syntein: samenwerking huisartsen Noordoostelijke Maasvallei incl. Land van Cuijk; Sociom welzijnsinstelling in de buurt; BRIZ; GGZ Oost-Brabant	6
Boxmeer	Indigo Land van Cuijk; Steunpunt Mantelzorg Land van Cuijk; Syntein: samenwerking huisartsen Noordoostelijke Maasvallei incl. Land van Cuijk; Sociom welzijnsinstelling in de buurt; BRIZ; GGZ Oost-Brabant	6
Best	Labyrinth ~ in ~perspectief, familieorganisatie voor mensen in de GGZ; BRIZ; GGZ Eindhoven De Boei; Bestwijzer; Zelfhulpnetwerk	5

Aantal partners. In West-Brabant wordt de BRIZ als samenwerkingspartner niet vermeld. Maar ook als de BRIZ geen samenwerkingspartner is, is in Noordoost- en Zuidoost-Brabant het aantal samenwerkingspartners met uitzondering van Uden altijd groter.

Rollen samenwerkingspartners. Voor dit thema kijken we ook naar de samenwerkingspartners van de psysalons op organiserend niveau zonder het perspectief van deelnemers (zie Bijlage 6 Totaaloverzicht psysalons in Noord-Brabant medio april 2015 tot juli 2018).

- In de gemeente Heusden lijkt het er op dat de psysalon is georganiseerd door Contour de Twern. Contour de Twern is een grote welzijnsinstelling met veel werksoorten. In dit verband gaat het om de werkzaamheden van het steunpunt mantelzorg. Op uitnodiging is een partner aanwezig die de psysalon inhoudelijk verzorgt: RIBW; Labyrinth ~ in ~perspectief; resp. Stichting Samen Sterk zonder stigma. Om wat meer duidelijkheid te krijgen over de psysalons in de gemeente Heusden hebben we telefonisch en per mail contact gelegd met de organisatie. Aan de psysalons ging vooraf een verkenning onder potentiële deelnemers naar de behoefte en thema's.

³ In dit overzicht zijn Trialoog en Ypsilon als initiatiefnemers niet als samenwerkingspartners opgenomen. Waar BRIZ staat vermeld heeft BRIZ ook uitvoerende taken.

- In Tilburg gaat het om Contour de Twern, steunpunt mantelzorg en Fameus, en op uitnodiging, Zorgbelang. Dat laatste wekt de suggestie dat Zorgbelang niet betrokken is bij de voorbereiding. Soms staat Zorgbelang niet vermeld; soms is Zorgbelang op uitnodiging aanwezig.

Benoemen buurthuis als samenwerkingspartner. Opvallend is dat de buurthuizen, de locaties, niet worden genoemd als samenwerkingspartner. Ze worden kennelijk opgevat als de partij die de ruimte beschikbaar stelt en niet als partner die meedenkt over de activiteit, deze mee voorbereidt.

Welzijnsinstelling als samenwerkingspartner. In Veldhoven, waarvan zoals gezegd geen evaluaties beschikbaar zijn, wordt de welzijnsinstelling genoemd. Het initiatief tot de psysalons is afkomstig van de gemeente. De GGZ Eindhoven – De Boei; de MFA Noord, en de bibliotheek Veldhoven waar de psysalons plaatsvinden worden expliciet genoemd.

5.6 Psysalons als reeks

- Uit het overzicht van de 18 uitgevoerde Brabantse psysalons van het project wordt duidelijk dat de psysalons geen eenmalige activiteit zijn. In West-Brabant staat geen van de psysalons op zichzelf, op die van Rucphen na. Maar Rucphen en Roosendaal hebben een gezamenlijk steunpunt mantelzorg (zie overzicht samenwerkingspartners).
- Het Land van Cuijk is een samenwerkingsverband van gemeenten. Het is dan voor de hand liggend dat niet alleen in Cuijk, overigens op verschillende locaties, maar ook in Boxmeer een psysalon plaatsvindt.
- Uden, middelgrote stad sociale veerkracht, lijkt een uitzondering te vormen: er is één psysalon geweest met alleen de BRIZ als samenwerkingspartner.
- Als we het totaaloverzicht van de psysalons er bij halen blijkt dat ook gedurende een langere periode dan ruim een jaar, psysalons meer dan één keer plaatsvinden. Van Drunen (gemeente Heusden) weten we dat de psysalons na begin 2017 zijn gestopt. Ook in Tilburg is na een vroeg begin met psysalons, te weten in oktober 2015 en juni 2016, na juni 2017 tot nu toe geen vierde psysalon georganiseerd. De eerste psysalon in Helmond, medio april 2015, kent vanaf het begin tot nu een regelmatige frequentie van een psysalon in het voorjaar en het najaar. De organisatie ligt daar in handen van de GGZ Oost-Brabant.

5.7 Psysalons als activiteit: waardering

5.7.1 Verantwoording verzamelde gegevens

Allereerst gaan we in op de bronnen van de beschrijving van de psysalons en de gegevens die we hebben gebruikt om een beeld te krijgen van de psysalons. Zoals gezegd hebben we van de psysalons als activiteit alleen gegevens van de psysalons uit ons project.

SCHRIFTELIJKE GEGEVENS

Voor het verkrijgen van een beeld van de Brabantse psysalons hebben we gebruik gemaakt van schriftelijke gegevens: de evaluatie van de deelnemers aan de psysalons in deze periode en daarnaast, waar aanwezig, de reflectie van de begeleiders.

GEGEVENS VAN DE DEELNEMERS ALS BASIS

De deelnemers vulden voor hun evaluatie van de psysalon na afloop een evaluatieformulier in. Dat evaluatieformulier bestond voor een deel uit gesloten vragen en uit enkele open vragen. Het gaat vooral om kwantitatieve gegevens. De organisatoren van de psysalon hebben deze formulieren verwerkt op een totaalscoreformulier per psysalon. De totaalscoreformulieren van de bijeenkomsten vormden de bron voor ons onderzoek naar de Brabantse praktijk van de psysalons als activiteit, en wel vanuit het perspectief van de deelnemer. Wat we op deze manier niet kunnen met deze gegevens, is per deelnemer nagaan welke antwoorden hij of zij heeft gegeven. Dat betekent dat we bijvoorbeeld niet kunnen nagaan of een bepaalde deelnemer die – fictief voorbeeld - de organisatie onvoldoende vindt ook vindt dat de opzet van het programma niet deugt. Het evaluatieformulier was al voorhanden en in gebruik. Dat houdt in dat we niet zelf voorafgaand aan de psysalons de vragen hebben bedacht of bijgesteld. Daar komt bij dat de evaluatieformulieren niet altijd dezelfde vragen bevatten. En met name de open vragen zijn niet altijd in het formulier vermeld en op dezelfde manier opgenomen.

De opmerkingen van de deelnemers bij de open vragen geven we steeds per besproken item na

de kwantitatieve gegevens. We geven ze in cursief weer. Het gaat om opmerkingen waarvan niet is na te gaan hoeveel afzonderlijke deelnemers ze hebben gemaakt. Ze zijn relevant omdat ze de kwantitatieve gegevens kleur geven. Sommige vragenlijsten hadden als vraag opgenomen in welke sociale rol(len) iemand aanwezig was. Op die manier kunnen de antwoorden worden weergegeven per categorie. We hebben er voor gekozen die clustering per rol na te laten omdat we die niet compleet hebben.

GEGEVENS VAN DE BEGELEIDERS

De andere bron, de reflectie op de psysalons, bestond uit een reflectieverslag per psysalon door een of meer organisatoren. Waar aanwezig hebben we de reflectieverslagen vergeleken met de totaalscoreformulieren om na te gaan of ze zaken verduidelijken of gegevens aanvullen. Een voorbeeld: soms stond op het totaalscoreformulier vermeld hoeveel deelnemers het evaluatieformulier hadden ingevuld maar niet hoeveel deelnemers aan de psysalon hadden meegedaan en konden we dat aantal wel terug vinden in het reflectieverslag.

MONDELINGE GEGEVENS

Een andere, completere, manier om de Brabantse praktijk van psysalons in beeld te krijgen is het voeren van gesprekken met betrokkenen in diverse rollen, zodat vanuit diverse invalshoeken en eventueel door de tijd heen een completer beeld kan worden verkregen, bijvoorbeeld als organisatoren er meer dan een achter de rug hebben en sommige deelnemers meer dan eens aan een psysalon hebben deelgenomen. We hadden een bescheiden aantal uren voor het project beschikbaar, waar het voeren van gesprekken met deelnemers niet in paste. Wel hebben we enkele begeleiders aanvullende vragen ter verduidelijking gesteld.

5.7.2 Verantwoording gegevens deelnemers

PSYSALONS EN DEELNEMERS: AANTALLEN EN GEGEVENS

Psysalons

TOTAAL AANTAL	18
Waarvan met bruikbare gegevens deelnemers	14
DEELNEMERS	
Totaal aantal getelde deelnemers van 15 psysalons	> 327
Waarvan gegevens aantallen deelnemers 14 psysalons	311
Waarvan deelnemers van de 14 psysalons die geen evaluatieformulier hebben ingevuld	> 49
Waarvan bruikbare gegevens van totaalscoreformulieren deelnemers van 14 psysalons, (inclusief non-respons per vraag)	262

TOELICHTING OP DE OVERZICHTEN

Van de 18 psysalons in de periode april 2017 tot 1 juli 2018 zijn er twee waarvan geen evaluatie heeft plaatsgevonden en evenmin een reflectieverslag bestaat. Er zijn van de 16 overblijvende psysalons 15 psysalons met gegevens uit totaalscoreformulieren van deelnemers met of zonder reflectieverslag van de begeleiding. Van één psysalon is namelijk alleen een reflectieverslag, dus zonder evaluatie van deelnemers. Eén totaalscoreformulier bleek vervolgens onbruikbaar; de scores waren niet goed verwerkt. De gegevens in het overzicht van de psysalons konden we voor die psysalon met alleen aantallen deelnemers, non-respons en algehele waardering aanvullen. In totaal hebben aan de 15 psysalons minimaal 327 deelnemers meegedaan. Soms waren er zo veel deelnemers bij een psysalon aanwezig dat ze niet allemaal te tellen waren en een minimum is vermeld, vandaar dat we 'meer dan' vermelden. Uiteindelijk bleken er bruikbare totaalscoreformulieren te zijn van 14 psysalons met 262 deelnemers.

Meestal zijn er meer deelnemers bij de psysalons geweest dan er respondenten zijn. In totaal hebben 262 deelnemers van de 14 psysalons een evaluatieformulier ingevuld. Van deze 262 beschikken we dus over gegevens over hun waardering van de psysalon. Dat zijn geen unieke personen, want sommige deelnemers zullen aan meer dan een psysalon hebben deelgenomen. De gegevens van de eerste twee met ons project vergelijkbare psysalons uit 2016, met evaluaties van deelnemers, wijken niet af van die van ons project.⁴

De vragenlijsten van de evaluatieformulieren zijn niet helemaal vergelijkbaar: sommige vragen ontbreken in een aantal gevallen of zijn anders geformuleerd. Als er vragen ontbreken betreft het meestal open vragen. In sommige vragenlijsten werd gevraagd naar de rol(len) waarin deelnemers naar de psysalon kwamen. Het is jammer dat die vraag niet op alle vragenlijsten voorkwam omdat we ons kunnen voorstellen dat er verschil is in waardering (op onderdelen) tussen de verschillende rollen waarin mensen naar de psysalons komen. We gaan daar verderop inhoudelijk op in.

NON-RESPONS

Veel vragen van de evaluatieformulieren zijn door iedereen ingevuld. Sommige vragen werden door meer personen niet ingevuld dan andere. We hebben gekeken of er vragen zijn die deelnemers meer dan andere niet beantwoordden. Dat kan betekenen dat iemand er geen oordeel over geeft omdat hij iets gemist heeft maar ook omdat de vraag onduidelijk is en hij volgens de invuller niet te beantwoorden valt. De open vragen verschaffen misschien duidelijkheid. Dan nog kan het zijn dat er gesloten vragen zijn die overbodig zijn omdat ze geen toegevoegde waarde hebben of zaken waar we nu geen antwoord op hebben. Waar relevant trekken we na de inhoudelijke bespreking van een vraag een conclusie over het nut van de vraag voor de vragenlijst. We gaan van de vragenlijst één lijst maken. Op die manier is ook onderlinge vergelijking tussen psysalons een minder groot karwei. De bijgestelde versie van 1. het evaluatieformulier voegen we in Bijlage 7 samen met een format voor 2. de begeleiding van de psysalons (reflectieverslag) en 3. een Evaluatieformulier (verwerking totaal) over deze psysalon voor de gegevens van de deelnemers, met een toelichting op het verwerken van de gegevens op het totaalscoreformulier.

⁴ Deze eerste twee psysalons vielen buiten de projectperiode. Ze zijn opgenomen in Bijlage 6 Totaaloverzicht.

ROL WAARIN EEN DEELNEMER NAAR DE PSYSALON KOMT

Slechts bij 5 psysalons is in de vragenlijst opgenomen in welke rol iemand naar de psysalon komt. Dat is jammer want zeker als de score per rol wordt vergeleken met andere scores van een deelnemer kan worden gekeken of er verschillen zijn tussen categorieën deelnemers wat de rol(len) betreft waarin ze aan de psysalon deelnemen. Dat blijkt ook in het geval de proef op de som is genomen en de deelnemers geclusterd zijn naar hun rollen. De categorie cliënt-ervaringsdeskundige kent een 5,4 als gemiddelde score. Cliënten; naasten en hulpverleners scoren gemiddeld ongeveer hetzelfde, respectievelijk 7,4; 7,4 en 7,5.

5.7.3 Resultaten deelnemers – algemeen

AANTAL DEELNEMERS PSYSALONS

Hoeveel deelnemers komen naar een psysalon? Het aantal deelnemers per psysalon varieert van 12 tot meer dan 43. Opvallend is het grote aantal deelnemers in elk van de twee psysalons in Oss: meer dan 39, resp. meer dan 43. Het is niet zo gek dat juist bij die psysalons de vraag naar de ontvangst van de deelnemers relatief vaak niet is ingevuld.

In 9 van de 15 psysalons is het aantal deelnemers minder dan 20 en 7 van de psysalons tellen juist 20 of meer deelnemers. De beide eerste psysalons uit 2016 zijn met dat beeld in overeenstemming: een psysalon met minder dan 20 deelnemers en een met meer dan 20 deelnemers. Naar boven afgerond zijn er gemiddeld 22 deelnemers per psysalon geweest, maar in sommige gevallen, zoals in Oss, zijn het er veel meer. Psysalons boven de 30 deelnemers komen niet veel voor.

ALGEGHELE WAARDERING VOOR DE PSYSALONS

Wat vinden de deelnemers van de psysalons? Respondenten van de 15 psysalons hebben veel waardering voor de psysalons. De gemiddelde totaalscores variëren van 7,2 tot 9,3. Bijna even veel psysalons scoren meer dan een 8 als er meer dan een 7 scoren. De algehele waardering voor de achtereenvolgende psysalons in dezelfde plaats, niet altijd op dezelfde locatie, schommelt een beetje. Hij valt nu eens hoger en dan weer iets lager uit. Van de individuele respondenten is er slechts een enkele keer iemand die de psysa-

lon als geheel waardeert met een zes. In één psysalon hebben we de algemene waardering uit kunnen zoeken per rol waarin iemand aanwezig was. Tussen cliënten, naasten en hulpverleners bleken nauwelijks verschillen te bestaan (7,4;7,4; 7,5); de waardering van cliënt-ervaringsdeskundige verschilde nogal, bleef daarbij achter (5,4).

We zien geen verschil tussen de algehele waardering voor de psysalons van deelnemers in West-Brabant en de middelgrote gemeenten, vergeleken met de gemeenten in Noordoost- en Zuidoost-Brabant of tussen psysalons in West-Brabant en Oost-Brabant.

Het lijkt een goed idee de rollen waarin deelnemers naar de psysalon komen op te nemen in de vragenlijst.

5.7.4 Waardering deelnemers voor specifieke onderdelen

WAARDERING INHOUD EN FORM

Thema's

De deelnemers hebben veel waardering voor de keuze van de thema's van de psysalons (voor de namen van de thema's, zie Bijlage 3). Op de vraag die een mogelijkheid tot scoren geeft van - - (zeer onvoldoende) ; - (onvoldoende); + (goed) en ++ (uitstekend) zijn er maar in 2 psysalons in totaal 3 deelnemers geweest die onvoldoende hebben ingevuld. Daarnaast komt één psysalon met één zeer onvoldoende voor. De rest van de respons bestaat meer uit uitstekend (140 deelnemers) dan uit goed (105 deelnemers). In 6 van de 14 psysalons hebben 15 deelnemers de vraag over het thema niet ingevuld. Bij de 2 psysalons uit 2016 hebben alle deelnemers de vraag over het thema ingevuld.

De vragen naar inhoud en vorm zijn niet steeds identiek geformuleerd. In de vragenlijst is een onderscheid gemaakt naar het deel voorafgaand aan de pauze, het interview, en het deel na de pauze dat gaat over de vorm, interactie, dialoog, ruimte voor eigen inbreng. Bij het deel vóór de pauze ligt volgens ons het accent op de inhoud (9 vragenlijsten bevatten deze vraag). Daar hebben we ook ondergebracht de vragen naar de inhoud van het programma (4x) en één keer het programma zonder meer omdat er geen aparte vraag naar de inhoud werd gesteld maar er soms wel apart een vraag naar de ruimte voor eigen inbreng was.

De vraag 'dialoog' na de pauze, interactie (10x), hebben we onder de vorm geschaard, samen met de vraag 'ruimte voor eigen inbreng' (3x).

Het is niet helemaal hetzelfde omdat 'ruimte voor eigen inbreng' expliciet naar de mogelijkheid van de deelnemers vraagt zelf betrokken te zijn in het gesprek. We nemen dit bij elkaar omdat de psysalon als activiteit juist als uitgangspunt heeft de eigen betrokkenheid vanuit de eigen ervaring van de deelnemer, waarbij de ervaringen van de deelnemers uitgangspunt en gelijkwaardig aan elkaar zijn (dialoog in tegenstelling tot monoloog, eenzijdig voorlichting geven door een expert aan deelnemers die alleen luisteren).

WAARDERING INHOUD

Onder de inhoud scharen we, zoals gezegd, interview en (inhoud) programma. In totaal zijn er van alle 14 psysalons gegevens over de inhoud. Over de inhoud zijn de deelnemers enthousiast: in de 14 psysalons beantwoordden 142 deelnemers dat ze de inhoud uitstekend vonden en 94 deelnemers vonden de inhoud goed. Slechts één deelnemer vond de inhoud zeer onvoldoende en 5 deelnemers, uit 5 psysalons elk een, vonden de inhoud onvoldoende. Van 6 psysalons beantwoordden 22 deelnemers deze vraag niet. Opvallend is de psysalon met veel deelnemers van wie er 9 deze vraag (van de 22 deelnemers) niet beantwoordden.

In het navolgende bespreken we de reacties op de open vragen van de deelnemers over de activiteit naar inhoud en vorm apart omdat deelnemers er veel over naar voren brengen.

Waardering inhoud

Keuze thema

Wat vinden deelnemers van de inhoud? Twee deelnemers zijn zonder meer te spreken over het thema; een andere vult aan omdat het actueel is; een derde vindt het interessant. 'Aansluiten bij een thema dat leeft, is het goede', aldus een deelnemer. Een vindt het thema 'hulp bij werk zoeken' goed. Ook vindt iemand de combinatie van het onderwerp met het verhaal geslaagd. Een deelnemer verwoordt wat de inhoud met hem deed: 'Mijn nieuwsgierigheid werd geprikkeld over wat de jongens voor problematiek hadden en hoe ze er uit kwamen.' Een deelnemer spoort de geïnterviewde persoonlijk aan: 'Ga zo door en koester je WRAP (Wellness Recovery Action Plan).' Een ander komt met de algemene aanbeveling: 'structuur en regelmaat aan te houden: leef van dag tot dag'. Ten slotte brengen we naar voren wat volgens een deelnemer goed is aan de thematiek waar de ontwikkeling, de psysalon, deel van uitmaakt: 'het wijzigen van zich onderwerpen aan naar

zelfregulering van de cliënt.'

Deelnemers maken ook opmerkingen die we opvatten als wat ze inhoudelijk hebben meegekregen van de psysalon waar ze aanwezig waren: 'informatie over de aandoe-ning en dat er stemmenpoli's zijn, dat het ook beter kan worden.' Of zoals een ander het verwoordt: 'herstellen kan!' En ook dat er: 'meer contact met ouders tijdens de behande-ling van cliënten' moet zijn.

Tips

Zijn er ook suggesties voor verbetering? Een deelnemer vindt dat: 'toch meer verhaal vertellen over het probleem zou moeten; op deze manier is er weinig discussie.' Zo ook stelt iemand het belangrijk te vinden om het onderwerp aan te houden: 'probeer bij het onderwerp te blijven; aan algemene verhalen heb ik niets.' Een deelnemer doet als sugges-tie: 'Eventueel een handout met de belang-rijkste punten van de avond uitdelen.'

Rol buurt

Bijzonder is ten slotte de opmerking van een deelnemer die zich afvraagt: 'wat er van de buurt wordt verwacht als zo iemand met een psychische aandoening in de buurt komt wonen. Dat miste ik.'

Interview

Het interview aan het begin van de psysalon is een essentieel, kenmerkend onderdeel, het begin van de psysalon. Deelnemers belichten diverse aspecten van het interview. Verschil-lende deelnemers benadrukken de goede sprekers; de goede ervaringsdeskundige, aangevuld met 'de presentatie van een bepaalde ervaringsdeskundige.' Een aantal deelnemers is positief over het interview, aangevuld met goede eigenschappen van de aanwezige persoon, en: 'goed gesproken en het echte ik laten zien.' Twee deelnemers hebben veel waardering voor haar openheid: 'Het is een krachtige energieke dame.' 'Heel knap gedaan door de geïnterviewde,' verwoordt een deelnemer. Een aantal deelne-mers gaat in op de combinatie van twee geïnterviewden: 'De combinatie van beide sprekers is goed en aanvullend, waardoor het thema goed uit de verf kwam.' 'Het koppel, dat er voor zorgde dat er een mooi, afwisse-lend interview tot stand kwam. De openheid van de sprekers, met als eigenschap het open karakter van het gesprek door de vragen die gesteld mochten worden.' Een deelnemer uit: 'veel bewondering te hebben voor beide geïnterviewden, met respect voor hen en een diepe buiging.' Het persoonlijk gesprek tussen

moeder en dochter vindt een aantal deelne-mers het vermelden waard; een van hen stelt het ongedwongen, kleinschalige van het gesprek tussen moeder en dochter aantrekke-lijk te vinden. Zo ook waarden twee deelne-mers de dialoog die tussen de twee geïnter-viewde broers ontstond en iemand waardeert het verhaal zelf. Een ander brengt naar voren het humorvol karakter van het gesprek op prijs te stellen. Deelnemers laten ook weten dat ze zonder meer positief zijn over het feit dat er een gast was, gastsprekers of goede sprekers waren. Diverse deelnemers waarde-ren het interview, aangevuld met: 'goede onderwerpen en vragen'; oprechte vragen; 'de interviewvorm was heel leuk.'

De interviewer krijgt ook een pluim van deelnemers voor het interview: een goede voorbereiding van het gesprek; de keuze voor de geïnterviewden; goede sprekers; oprechte vragen; 'een knap simultaan interview'.

Deelnemers die suggesties voor verbetering hebben zijn er bijna niet. Vijf opmerkingen van deelnemers gaan over de persoon van de interviewer, waarvan vier in een en dezelfde psysalon. Drie van deze deelnemers zijn van mening dat er een andere interviewer zou moeten zijn. Een ander vindt dat de voorbe-reiding van de interviewer beter kan: hij of zij zou een betere luisterhouding moeten aannemen. Een deelnemer van een andere psysalon merkt op dat de interviewer te veel is gericht op één persoon. De andere opmerkin-gen gaan over het aantal te interviewen personen. Eén deelnemer geeft de voorkeur aan niet twee maar veel meer personen interviewen. Een andere is een voorstander van meerdere mensen op een avond intervieuwen. Ten slotte is er een deelnemer die wel eens een moeder of vader met kind wil zien.

WAARDERING VORM

Onder de vorm verstaan we de interactie, dialoog, ruimte voor eigen inbreng. Deze gelegenheid doet zich met name voor in het deel na de pauze. Op 13 van de 14 scorelijsten met de vraag naar de vorm - bij een vragenlijst was er geen vraag over de vorm gesteld - komt in 8 psyalons 22 keer voor dat de ruimte voor eigen inbreng, dialoog onvoldoende is. Bijzonder is dat 11 deelnemers, de helft van dat aantal dat onvoldoende invult, uit één psyalon afkomstig is. Bij de overige 7 psyalons gaat het steeds om 1 of 2 deelnemers. Niemand vindt de vorm zeer onvoldoende. Daar staat een fors aantal deelne-mers tegenover die positief staan ten opzichte van de vorm. Van de 13 psyalons vinden 108 deelnemers de interactie, dialoog goed en iets

minder, 93, uitstekend. Bij 7 psysalons beantwoorden 19 deelnemers de vraag naar de vorm niet. Bij een van die psysalons met veel deelnemers gaat het om 6 deelnemers.

Waardering vorm

Ervaring en ervaringsdeskundigheid

Het hart van de psysalon valt te omschrijven als 'verhalen' met 'ervaring', ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid, in de setting met de ervaringsdeskundige. Daar zijn de deelnemers van de psysalons zich zeer van bewust. - Tien deelnemers noemen de term ervaringsverhaal. En zijn daar zeer door geraakt: 'het ervaringsverhaal was indrukwekkend; de verhalen zijn interessant; met veel herkenbare details'; 'een mooi verhaal, het delen van het ervaringsverhaal komt binnen', laat een deelnemer weten. Drie deelnemers kenschetsen het als een persoonlijk verhaal, wat een van hen aanvult met: 'goede antwoorden op vragen. Ik heb er dingen van opgestoken.' Het vertellen over de eigen ervaring spreekt een deelnemer aan. Dat moet meer worden gedaan; het aansprekende geldt ook voor iemand die de levendigheid van de verhalen benoemt. Het goede is dat het over ervaringen van mensen gaat, waarbij nu eens niet de verhalen van hulpverleners centraal staan. 'Mensen aan het woord laten die echte ervaring hebben', is waar een deelnemer enthousiast over is. Iemand anders verwoordt het zo: 'compliment voor de ervaringsdeskundige: een ervaringsdeskundige is juist een beste hulpverlener.' 'Het verhaal van ervaringsdeskundigen is top', zegt een deelnemer. Een ander vindt het verhaal van de verteller 'super gedaan.' 'Het verhaal van de ervaringsdeskundige, hoe ze het vertelt is goed', stelt een deelnemer. Verschillende deelnemers noemen de verhalen van de combinatie van twee als goed, zoals de moeder en dochter, hoe ze beiden hun eigen verhaal vertellen (cliënt en familielid/naaste (mantelzorger).

Openheid

Een ander veel genoemd woord in dit verband is 'openheid'. Voor drie deelnemers drukt de term 'openheid' op zich al voldoende uit. 'Het verhaal van de cliënt stond: de openheid was top', aldus een deelnemer. Openheid, openhartigheid van personen, eerlijkheid zijn allemaal begrippen die naar voren zijn gebracht: op zichzelf staand en samen met bijvoorbeeld vrijuit kunnen spreken en onbevangenheid. Een drietal deelnemers stelt expliciet dat ze er van geleerd hebben: 'Door

het persoonlijke verhaal, goede antwoorden op vragen hebben gekregen, heb ik er dingen van opgestoken! 'Het was leerzaam'; 'het verhaal werd duidelijk uitgelegd.' 'Voor een leek is het interessant', is een deelnemer van mening. Een deelnemer zegt dat hem nu duidelijk is wat hij zich bij de activiteit moet voorstellen. Vooraf wist hij dat niet zo goed.

Herkenning

Verder is een veel genoemd woord 'herkenning': ook hier weer samen met openheid. En herkenning door iemand die stelt zelf psychiatrisch patiënt te zijn en bekend te zijn met psychoses, en van de andere kant door de ander 'begrip vinden' en 'onbevooroordeeld zijn'.

Herstel

Een begrip dat een aantal keren wordt genoemd is 'herstel': 'rustig een herstelverhaal' is het goede van de psysalon. Dat goede geldt ook voor het herstelverhaal met een interviewer.

Saamhorigheid

Ook 'goede sfeer' brengt een deelnemer als positief naar voren. Daar hoort zeker het vaak genoemde 'saamhorigheid' bij. Saamhorigheidsgevoel en saamhorigheid met ieder zo zijn eigen verhaal. En samen, aangevuld met mensen die dezelfde problemen hebben: lotgenoten en naasten; gezamenlijkheid, gelijkgestemden.

Kenmerkend voor de psysalon als goede activiteit

Veelzeggende uitspraken waarin deelnemers wijzen op het goede van de psysalon zijn:

- *Delen: Dat de kwetsbaarheid de kracht is van de mens. En dat mag gedeeld worden.*
- *Onbevooroordeeld zijn. De bezinning op het leven, om niet altijd bekritiseerd en beoordeeld te worden.*
- *Onbaatzuchtigheid. Dat mensen met zo'n zware rugzak zo open en eerlijk leven delen met ons, om anderen daarmee te helpen.*

Tips

Natuurlijk zijn er ook tips naar voren gebracht. Zo wil een deelnemer naast drugservaringen ook graag andere, niet nader omschreven, ervaringen aan de orde laten komen.

Interactie

Wat uitwisseling van ervaringen na de pauze genereert, is betrokkenheid van deelnemers. Ook daar zijn veel positieve opmerkingen over

gemaakt. De interesse van bezoekers wordt positief beoordeeld. 'Het in gesprek komen met elkaar', zeggen twee deelnemers.' 'Het is een leuke opzet: interview en vervolgens gesprek met elkaar', aldus twee deelnemers. 'Iedereen komt aan het woord'. 'Goede interactie: er werd goed geluisterd naar elkaar.' 'Mensen in gesprek brengen, taboe doorbreken, tevens fijn voor mensen om hun verhaal kwijt te kunnen.' 'Ook gezamenlijk praten over je/de problemen.' Deelnemers stellen ook op prijs dat er meerdere sprekers en verschillende kanten/invallshoeken waren. De goede en vlotte uitleg, goede presentatie en goede begeleiding; helder, duidelijk en dicht bij het publiek zijn: het werkt allemaal mee aan betrokkenheid van deelnemers.

Tips

Enkele opmerkingen geven er blijk van dat er soms wat meer aan getrokken moest worden, een concreet advies wat beter kan: 'Wat meer discussie op gang brengen na de pauze. Als mensen met niets komen, zelf op iemand afstappen om discussie uit te lokken.' Een deelnemer komt met de suggestie: 'De dialoog met elkaar aan te gaan, bijvoorbeeld in groepen of met stellingen en instellingen.' Een deelnemer wil het geduld wat minder op de proef stellen: 'Een minder lange aanloop of alvast iets zeggen.' Soms is er te weinig tijd of is de mogelijkheid niet aanwezig: 'meer tijd om vragen te stellen', en: 'te weinig mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen'. Zo bracht een deelnemer de wens naar voren 'duidelijker aan te geven dat er een vragenronde komt of bijvoorbeeld stellingen/uitspraken.' Andere wensen waren: meer cliënten die hun verhaal kunnen doen; gedichten, proza en anekdotes onderdeel van de psysalon laten zijn.

SAMENVATTEND: WAARDERING VORM EN INHOUD

Samengevat kunnen we stellen dat de deelnemers veel waardering hebben voor de psysalon als activiteit, naar vorm en inhoud. De balans slaat bij de inhoud wat meer door naar uitstekend dan bij de vorm. De 2 totaalscoreformulieren van de psysalons uit 2016 laten eenzelfde beeld zien. Het zou kunnen betekenen dat de deelnemers nog niet zo vertrouwd zijn met het interactieve karakter van het deel na de pauze in tegenstelling tot het meer consumptieve van bijvoorbeeld voorlichtingsbijeenkomsten waar deelnemers meer bekend mee zullen zijn. De inhoud, het interview voor de pauze, roept veel herkenning op bij deelnemers, waar ze op zijn minst van onder de indruk zijn, een vorm waar ze

nog niet vertrouwd mee waren; het op deze wijze naar voren brengen van de thematiek die in de taboesfeer lag.

WAARDERING INFORMATIE

Een aantal vragen verwijst naar informatie:

- 1. informatie in de uitnodiging en de uitnodiging voor de avond;**
- 2. Informatie voorafgaand aan de avond, de psysalon;**
- 3. publiciteit en middelen, de wijze waarop de deelnemer is geïnformeerd over de psysalon.**

De vragen 'informatie in de uitnodiging' en 'de uitnodiging voor vanavond, deze avond', lijken naar hetzelfde te vragen: datgene wat concreet aan informatie in de tekst van de uitnodiging staat vermeld. Deze vragen naar informatie komen niet overeen met de vraag 'de informatie voorafgaand aan deze avond', want die vraag komt op de vragenlijst voor in combinatie met 'informatie in de uitnodiging' en 'de uitnodiging voor vanavond/ deze avond'. De vraag 'de informatie voorafgaand aan deze avond' lijkt voor relatief veel mensen onduidelijk te zijn: 24 deelnemers in 8 psysalons van de in totaal 13 van de 14 psysalons waarin deze vraag was opgenomen beantwoordden deze vraag niet. Dat is veel, vergeleken met de andere vragen over informatie waarop deelnemers niet hebben gereageerd. Op de vraag naar 'de informatie in de uitnodiging' hebben 3 deelnemers geen antwoord gegeven in 1 van de 2 psysalons waarin het vragenformulier de vraag bevat. De vraag naar 'de uitnodiging voor vanavond/ deze avond' hebben 8 deelnemers in 4 psysalons niet beantwoord. Beide laatste vragen bij elkaar opgeteld 8 + 3 betreft een veel geringer aantal deelnemers dan de 24 die niet reageren op de vraag naar de informatie voorafgaand aan de psysalon. De betekenis zou bij 'informatie voorafgaand aan de avond, de psysalon' kunnen zijn 'er eerder met anderen over hebben gesproken of er over hebben gelezen'. De vraag naar 'informatie voorafgaand aan de avond' komt overigens ook in combinatie voor met de wijze waarop je op de hoogte bent geraakt van de psysalon (aankruisen van meer opties is mogelijk). Deze vraag zou naar hetzelfde kunnen vragen.

Waardering informatie in de uitnodiging en de uitnodiging voor de avond

De vragen over de 'informatie in de uitnodiging' en de 'uitnodiging voor deze avond' vragen naar de concrete uitnodiging die mensen hebben gezien of ontvangen. We tellen de scores van beide vragen bij elkaar op omdat we veronder-

stellen dat dat samen een beter beeld geeft dan wanneer we ze afzonderlijk bekijken. Deze twee vragen komen namelijk niet beide in dezelfde vragenlijst voor.

Vijf deelnemers van 4 van de 10 psysalons waarin de vraag is opgenomen vinden de informatie zeer onvoldoende en 26 deelnemers van alle 10 van deze psysalons zijn van mening dat de informatie in de uitnodiging onvoldoende is. Daar staat tegenover dat 113 deelnemers van de 10 psysalons de informatie goed en 76 deelnemers de informatie uitstekend vinden. De scores van de psysalons in 2016 wijken niet af.

Waardering informatie in de uitnodiging en de uitnodiging voor de avond

'De vooraankondigingen kunnen beter, stelt een deelnemer en twee anderen vinden dat de uitnodiging, de informatie beter kan. Over de uitnodiging brengen deelnemers ook concrete suggesties naar voren: 'Het concept 'psysalon is te weinig uitgelegd in de uitnodiging'. 'Geef in de uitnodiging de opzet van de psysalon weer.' De informatie dient 'meer gericht op de doelgroep te zijn en de meerwaarde van de bijeenkomst dient te worden vermeld. De informatie is goed, geeft je de kans bij de tijd te blijven. En: 'De uitnodiging is goed', stellen 2 deelnemers daar tegenover.

Waardering informatie voorafgaand aan de avond

Eerder al gingen we in op het relatief grote aantal deelnemers (24) die de vraag naar informatie voorafgaand aan de avond niet beantwoordden. In 13 van de 14 psysalons komt de vraag aan de orde. Twaalf deelnemers van 7 van de 13 psysalons waarin de vraag wordt gesteld vinden de informatie vooraf zeer onvoldoende en 53 deelnemers van 12 van de 13 psysalons vinden de informatie onvoldoende. 109 deelnemers aan 13 van de 14 psysalons waarin de vraag aan de orde komt vinden de informatie vooraf goed en 46 van dezelfde 13 psysalons vinden de informatie vooraf uitstekend. Het zou kunnen dat de negatieve score betekent dat ze voorafgaand aan de avond buiten de uitnodiging geen of weinig informatie onder ogen hebben gehad.

Waardering informatie voorafgaand aan de avond

Uit de opmerkingen die deelnemers uit zichzelf naar voren brengen wordt duidelijk wat ze bedoelen met hun waardering van 'informatie vooraf'. Ze vinden dat er vooraf betere informatie beschikbaar moet zijn. 'De informatie vooraf 'kan beter' zegt de een, 'vooraf was summier', stelt de ander en vervolgt: 'er was op internet niet zoveel te vinden over deze avond.'

Onze conclusie is dat de vraag 'informatie voorafgaand aan de psysalon' onduidelijk en overbodig is. Ons advies is de vraag te schrappen. In de vragenlijst die we als Bijlage 6 hebben opgenomen komt hij niet meer voor.

WAARDERING PUBLICITEIT EN MIDDELEN

De vraag naar de publiciteitsmedia komt in vragenlijsten van zes psysalons voor, waarvan van één psysalon geen totaalscores bestaan van deze vraag. Meer antwoorden zijn voor de deelnemers aan te kruisen bij de volgende media: krant; uitnodiging; website; via via; sociale media. De krant is door 12 deelnemers van 4 psysalons aangekruist. Op de hoogte geraakt via de uitnodiging hebben 35 deelnemers van de 5 psysalons aangekruist. Dat is het hoogste aantal, gevolgd door 'via via', dat is aangekruist door 11 deelnemers van 4 psysalons; de eerste psysalon van ons project neemt van 'via via' 6 van de 11 deelnemers voor zijn rekening. Daarnaast hebben 7 deelnemers van 4 psysalons via de website over de psysalon gehoord. Sociale media zijn bij 2 psysalons door 2 deelnemers aangekruist. De twee psysalons uit 2016, waar we ook gegevens over hebben, wijken niet af. Ook daar is het aantal deelnemers dat via de uitnodiging op de hoogte is geraakt groot, de twee psysalons opgeteld 26 deelnemers.

Wat zegt het grote aantal deelnemers dat via de persoonlijke uitnodiging met de psysalons in aanraking is gekomen? Het betekent dat het gaat om (potentiële) deelnemers van wie de namen en mailadressen bekend zijn bij de organisatoren. De website scoort ook relatief goed. Hoogstwaarschijnlijk gaat het daarbij om de website van Ypsilon en niet van de lokale gemeenschap: lokale overheid of aan de gemeente gerelateerde maatschappelijke organisaties.

Waardering publiciteit en middelen

Meer en eerder publiciteit

Geen van de deelnemers spreekt zich minder positief uit over de publiciteit. Ook voor dit onderwerp komen ze met suggesties. Vier deelnemers zeggen dat er meer reclame voor de psysalon moet worden gemaakt. 'De pers moet er ruimer aandacht aan besteden.' Een ander vraagt zich af of er via diverse kanalen voldoende ruchtbaarheid is gegeven aan de psysalon; 'meer bekendheid' is het advies. Een ander heeft de uitnodiging zelf moeten opzoeken op internet. Weer een ander moppert dat hij of zij niet op de hoogte was, geen mail heeft gekregen, terwijl hij of zij de vorige keer toch ook aanwezig was. Drie deelnemers willen graag dat de bijeenkomst eerder bekend wordt gemaakt, de uitnodiging

eerder wordt verstuurd. Een van hen voegt toe dat op die manier de bijeenkomst niet samenvalt met andere activiteiten.

Facebook

'Uitnodigingen verspreiden via Facebook onder jaargetijden', stelt iemand voor.

Vormgeving poster

'De vormgeving van de poster moet aantrekkelijker, uitnodigend, valt niet zo op.' Een ander stelt dat de poster er wel aantrekkelijk uitziet.

Meer over psychoses

'In het algemeen moet nog meer informatie over psychoses komen en publiciteit aan worden gegeven zodat ze eerder herkenbaar zijn voor familie en omgeving', aldus een deelnemer.

Mensenbieb

Een deelnemer vraagt zich af of deelnemers de mensenbieb kennen (Human Library). 'Misschien, oppert de deelnemer, zou de geïnterviewde van die avond willen meewerken aan de mensenbieb.'

WAARDERING INFORMATIETAFEL

De inhoud van de informatietafel hoeft niet direct te maken te hebben met deze specifieke psysalon. Van de 14 psysalons hebben 13 een vraag over de kwaliteit van de informatietafel opgenomen in hun evaluatieformulier. Opvallend is het relatief grote aantal psysalons (7x) waar deze vraag niet met zeer onvoldoende of onvoldoende is beantwoord. Daarnaast hebben 40 deelnemers van 10 psysalons de vraag niet beantwoord. Dat kan betekenen dat deelnemers de informatietafel gemist hebben. Toch zijn er ook nog 6 deelnemers van 3 psysalons die de kwaliteit van de informatietafel zeer onvoldoende vinden en de tafel dus wel opmerkten (3 van de 6 deelnemers in 1 psysalon). In 6 psysalons vinden 20 deelnemers de kwaliteit van de informatietafel onvoldoende. Daarvan zijn 6 van 20 deelnemers van dezelfde psysalon die dat vinden als die waarvan 3 van de deelnemers de informatietafel zeer onvoldoende vinden (samen gaat het dus om 6 + 3 deelnemers). Ook is er een psysalon waar 5 deelnemers de informatietafel onvoldoende vinden. Het aantal deelnemers in die psysalon dat de kwaliteit van de informatietafel onvoldoende vindt overstijgt het aantal dat de informatie goed of uitstekend vindt. Bovendien beantwoorden 3 deelnemers in die psysalon de vraag niet.

Een groot aantal deelnemers vindt de kwaliteit

van de informatietafel goed. Goed is ingevuld door 115 deelnemers (van 13 psysalons) en uitstekend door 64 deelnemers (van 13 psysalons). Het is niet zo, dat naarmate de psysalon meer deelnemers telt de kwaliteit van de informatietafel slechter is. Een relatief minder goede score komt ook voor bij psysalons met een geringer aantal deelnemers. De score van de kwaliteit van de informatietafel in de twee psysalons in 2016 wijkt niet af van die van ons project.

Waardering informatietafel

In één psysalon brengen deelnemers adviezen naar voren over de informatietafel: hij zou meer voor in de zaal moeten staan. Een ander vindt de informatietafel te beperkt; hij zou omvangrijker moeten zijn. Als tip brengt iemand naar voren vooraf te laten weten dat er een informatietafel is zodat mensen hun eigen informatie kunnen meenemen, bijvoorbeeld flyers. Daarnaast is er een deelnemer die als suggestie heeft iemand van de organisatie iets te laten vertellen over wat er op de tafels te vinden is.

WAARDERING LOCATIE

De organisatoren van de psysalons houden voor de locatie rekening met zaken zoals centrale ligging (dat kan ook regionaal centraal gelegen zijn) en zaken als bereikbaarheid en parkeergelegenheid. Zo kiezen de organisatoren ook voor een buurthuis voor de centrale ligging, maar meer nog omdat het een laagdrempelige locatie is. Over de locatie van drie psysalons is per psysalon iemand die hem zeer onvoldoende vindt en daarnaast geven op die drie locaties 8 deelnemers de locatie een onvoldoende. Nog eens 7 deelnemers in twee andere psysalons geven de locatie een onvoldoende. Het gaat dus om vijf locaties met deelnemers die de locaties zeer onvoldoende of onvoldoende vinden. Het betreft verschillende typen locaties, van een buurthuis en een pop-up store die het meest negatief uit de bus komen, tot een centraal gelegen informatiepunt dat de ene keer negatieve scores en de andere keer geen negatieve scores kent. Het aantal deelnemers in het centraal gelegen informatiepunt is in beide psysalons ongeveer gelijk. Twee keer gaat het om een buurthuis en een psysalon met veel deelnemers waarvan veel deelnemers de locatie juist wel goed en uitstekend vinden: 21 goed en 14 uitstekend, respectievelijk 15 goed en 16 uitstekend. In totaal zijn er 108 deelnemers in 14 psysalons die de locatie goed vinden en nog iets meer uitstekend (118). Van 8 psysalons zijn er 18 deelnemers die de vraag niet hebben beantwoord, waarbij het in één van deze 8 psysalons

ging om 7 deelnemers die de vraag niet hebben beantwoord en 19 deelnemers die de locatie minimaal goed vinden (en niemand van de deelnemers de locatie onvoldoende vindt).

Waardering locatie

Over de ruimte maken mensen – soms voorzichtig – een opmerking: ‘een andere locatie zou meer sfeervol zijn’, zegt een aantal mensen. Een meer informele ruimte zou meer beantwoorden aan het idee van een café, in plaats van de vergaderruimte. Genoemd wordt ‘een hip café als locatie.’

In een van de psysalons worden veel opmerkingen gemaakt over de slechte internetverbinding.

WAARDERING SFEER EN WELKOME ONTVANGST

Voor de psysalon en de opzet van de activiteit zijn sfeer en ‘je welkom, veilig voelen’ uitermate van belang. Het thema met het interview en uitwisselen van ervaringen tussen deelnemers als cliënt en als familielid/naaste als mantelzorger, beide kwetsbare doelgroepen, doet nogal wat met de deelnemers. Het haalt thema’s uit de taboesfeer. De vragen naar de sfeer, en ontvangst en verwelcoming, komen in alle vragenlijsten voor.

Waardering sfeer

Niemand van de deelnemers vindt de sfeer van de psysalons zeer onvoldoende. Een dertiental deelnemers van 8 psysalons vindt de sfeer onvoldoende. Voor zover het begrip ‘sfeer’ te vatten valt, blijkt dat vier deelnemers van één psysalon, met een groot aantal deelnemers, de sfeer onvoldoende vinden. Bij de psysalons met veel deelnemers komen deelnemers die de sfeer onvoldoende vinden meer voor, maar dat wil niet zeggen dat er geen psysalons met een relatief groot aantal deelnemers per definitie onvoldoendes over de sfeer uitdelen. Zo is er een psysalon met 28 deelnemers waar helemaal geen onvoldoendes voor de sfeer worden gegeven. Bovendien beantwoordt elke deelnemer van die psysalon de vraag naar sfeer. Van de 14 psysalons vinden 118 deelnemers de sfeer goed en nagenoeg hetzelfde aantal, 124, vindt de sfeer uitstekend. Negen deelnemers, 4 van een psysalon met veel deelnemers en 3 deelnemers van een psysalon met weinig deelnemers, beantwoorden de vraag naar sfeer niet. De sfeer bij de twee psysalons van 2016 was veel meer uitstekend dan goed: samen 12 deelnemers vonden de sfeer goed en 34 uitstekend.

Waardering sfeer

Typering

Diverse mensen noemen wat er goed is aan de sfeer van de psysalons. De sfeer wordt getypeerd als ontspannen; gemoedelijk; gezellig; en uitnodigend. Een deelnemer zegt zich thuis te voelen, en begrepen en geaccepteerd. Goeie appelsap en bitterballen worden een aantal keren geroemd. Ze dragen bij aan een goeie sfeer. Een deelnemer is van mening dat de ambiance misschien wat gezelliger kon.

Muzikale omlijsting als sfeerelement

Wat ook aan de sfeer bij kan dragen is de muzikale omlijsting. Zeven deelnemers besteden daar in positieve zin aandacht aan. Ze vullen hun opmerking aan: met live muziek te waarderen, vinden de begeleidende zang en muziek mooi; vinden muzikale begeleiding een goed idee. ‘Muziek is ook fijn om daar jezelf mee te hervinden’, merkt iemand op.

Negen deelnemers plaatsen kanttekeningen bij de muzikale omlijsting: ze wensen vrolijker/minder trieste muziek of willen muziek meer afgestemd op het thema, bijvoorbeeld treurige muziek. ‘De muziek is veel te hard’, brengen vijf deelnemers naar voren. Eentje vult dit aan met: ‘mensen konden nauwelijks met elkaar praten in de pauze’. ‘Het zou allemaal wat hipper kunnen, ook de muziek’, zegt een deelnemer. Ook brengt iemand de suggestie naar voren verzoeknummers te inventariseren.

Verstaanbaarheid

Wat enkele keren roet in het eten gooit is de verstaanbaarheid van de interviewer, zeggen drie deelnemers, een van hen verwoordt dit als: ‘duidelijker praten.’ Dat kan verholpen worden, zo brengt een deelnemer naar voren, door iets minder rumoer toe te laten bij de persoonlijke verhalen.’ Een ander geeft het advies ‘de microfoons harder te zetten en er in te praten.’

Waardering welkome ontvangst

Opvallend is het grote aantal deelnemers (24) van 6 psysalons dat op de vraag over verwelcoming en ontvangst geen antwoord geeft. Het betreft vooral 2 psysalons met een groot aantal deelnemers waar 9 en 6 deelnemers niet op de vraag zijn ingegaan maar het komt ook voor bij een kleine, waar 4 deelnemers de vraag niet hebben beantwoord. Bij een grote opkomst is goed voor te stellen dat niet iedereen persoonlijk welkom wordt geheten en dat deelnemers deze vraag niet

beantwoorden. Daar staat tegenover het aantal deelnemers dat vindt dat hun een welkome ontvangst is geboden. Van de 14 psysalons geven bij de vraag naar de welkome ontvangst 122 deelnemers goed en 110 uitstekend als antwoord. Slechts één iemand oordeelt over de ontvangst als zeer onvoldoende. Het betreft een psysalon met een groot aantal deelnemers. Vier deelnemers, waaronder een deelnemer van dezelfde psysalon als de deelnemer die de ontvangst als zeer onvoldoende kwalificeert, geven de ontvangst een onvoldoende. Dit houdt in dat in 9 van de 14 psysalons niemand de ontvangst een onvoldoende gaf.

122 deelnemers vinden ontvangst en verwelkoming goed; en 110 vinden ontvangst en welkom uitstekend. Deze twee scores ontlopen elkaar niet veel. De verwelkoming en ontvangst in de twee psysalons in 2016 zijn verhoudingsgewijs hoger gewaardeerd: 7 en 2 keer is het oordeel goed; 22 en 15 keer zijn ontvangst en verwelkoming uitstekend, met bij de eerste psysalon één deelnemer die ontvangst en verwelkoming onvoldoende vindt.

Waardering welkome ontvangst

Slechts een deelnemer maakt een opmerking over de ontvangst. 'De ontvangst was een rommeltje. Er was geen tafel of iets wat er op leek.' Het gaat daarbij om een psysalon met een grote groep deelnemers.

WAARDERING ORGANISATIE VAN DE BIJENKOMST

Over de organisatie van de bijeenkomst zijn deelnemers over het algemeen lovend. Zo zijn er 150 deelnemers van 14 psysalons die de organisatie goed en 92 die de organisatie uitstekend vinden. Van zes psysalons zijn er 12 deelnemers die de organisatie onvoldoende vonden, waarvan 4 deelnemers van een psysalon met veel deelnemers. Geen enkele deelnemer vindt de organisatie zeer onvoldoende. Het lijkt er op dat bij de psysalons met veel deelnemers de organisatie vaker onvoldoende scoort. Het gaat daarbij om 2 psysalons, met 4, respectievelijk 2 deelnemers. Maar bij psysalons met een kleiner aantal deelnemers kan ook niet anders dan relatief een geringer aantal deelnemers een onvoldoende geven. Twee van in totaal 13 deelnemers die de vraag beantwoorden waarvan ook nog eens 3 de vraag niet beantwoorden is verhoudingsgewijs meer.

De meeste, 8, psysalons, scoren geen enkele onvoldoende op organisatie. Dertien deelnemers van 5 psysalons beantwoorden de vraag niet.

Negen van die 13 deelnemers die deze vraag niet hebben beantwoord zijn van drie psysalons waarvan 8 van de 12 deelnemers een onvoldoende voor de organisatie geeft. De twee psysalons uit 2016 wijken niet af van het beeld dat we schetsen van de psysalons van ons project.

Waardering organisatie van de bijeenkomst

Algemeen

Uit de opmerkingen van de deelnemers spreekt veel waardering voor de organisatie van de psysalon: 'goed georganiseerd, ook al omdat het nog maar pas, de tweede keer, als activiteit bestaat', brengt iemand naar voren. Het beeld dat uit de opmerkingen naar voren komt is: goed georganiseerd en verzorgd, het zich houden aan afspraken. 'Alles is goed verzorgd, met ruimte en tijd voor eventuele vragen.' Een opmerking is daarmee in tegenpraak: hij of zij is van mening dat de organisatie er voor moet zorgen dat de geïnterviewde komt opdagen en anders de avond moet verzetten.

Tijdstip

Drie deelnemers komen met een suggestie eerder, vroeger op de avond, te beginnen. Een van hen noemt 19.00 uur als tijdstip. Zo is er ook iemand die graag wil dat de organisatie er rekening mee houdt dat: 'november geen goede maand is omdat dan niemand de deur uit wil.'

Gezelschap en samenwerking

Een goed punt is volgens twee deelnemers die de opzet blijken te begrijpen, dat het gezelschap gemengd is. Er zijn diverse organisaties aanwezig. Dat de organisatoren alle partijen bij elkaar hebben gekregen wordt gezien en als positief beoordeeld. Een deelnemer brengt samenwerking met - en de bijdrage van - de GGZ naar voren: 'De GGZ-bijdrage werd het best gewaardeerd', constateert een deelnemer. Daarnaast is de bijdrage van de jobcoach goed. Een deelnemer pleit voor het zoeken naar samenwerking. Een andere deelnemer vindt dat er nog wel meer mensen kunnen worden betrokken bij de psysalons. Weer een ander vraagt zich af of de instelling voor maatschappelijke opvang ook is benaderd.

Vervolg

Deelnemers waarderen de psysalon en willen graag dat het niet bij de psysalon van die avond blijft. Negen deelnemers gaan daar op in: 'herhalen'. 'De psysalon is voor herhaling vatbaar.' Iemand spreekt zich uit voor 'meerdere avonden organiseren.' 'Ga door', zeggen drie deelnemers. Twee van hen vervolgen:

'Het is zo belangrijk. Iedereen staat hier voor open.' Een ander vult aan: 'Laat het groeien!' 'Vaker in de toekomst psysalons organiseren', oppert iemand: 'misschien dat mijn kinderen dit ook interessant vinden.'

Wat neemt deelnemer mee van de psysalon
Vervolg hoeft niet alleen te gaan over de volgende in de reeks psysalons, waar deelnemers iets van vinden. Deelnemers kunnen ook expliciet met opmerkingen komen over wat ze met de psysalon(s) als activiteit doen, wat ze er van geleerd hebben, waar ze in de toekomst iets aan hebben. Een deelnemer stelt inzicht te hebben gekregen in het verschijnsel ervaringsdeskundige en in WRAP. 'Mensen bezoeken en uitnodigen helpt', is wat deze deelnemer van de psysalon heeft opgestoken. Een andere deelnemer is van mening dat hij of zij: 'toch wel adviezen heeft gehad die ik meeneem bij mezelf en mijn dochter.'

Psysalon voor hulpverlener
Een deelnemer geeft een algemeen oordeel over de psysalon: 'De cursus kan veel opleveren, ook in de hulpverlening.'

Meer aan preventie voor onderwijs
Meer in het algemeen huldigt een deelnemer het standpunt dat er al in het onderwijs meer aan preventie moet worden gedaan.

Uitrollen psysalon
Ten slotte brengen we de volgende suggestie van een deelnemer naar voren: 'Het concept uitrollen: meer verhalen, verslagen publiceren en vervolg geven in andere gemeenten.'

WAARDERING OPZET PSYSALON

Ook over de opzet van de psysalon spreken veel deelnemers zich positief uit. Zo zijn er van de 14 psysalons 133 die de opzet goed vinden en 100 uitstekend. In 6 psysalons geven 14 deelnemers geen antwoord op deze vraag. Van een van deze niet zo grote psysalons, beantwoorden vijf van de in totaal 13 deelnemers deze vraag niet. Slechts één deelnemer van de 14 psysalons vindt de opzet van de psysalon zeer onvoldoende. Daarnaast zijn er 16 deelnemers van 8 psysalons die de opzet onvoldoende vinden. Tien van deze 16 deelnemers deden mee aan drie psysalons met veel deelnemers.

Waardering opzet psysalon

Opzet
Zeventien deelnemers spreken zich positief uit

over de psysalon. Wat brengen ze zoal naar voren? Twee deelnemers zeggen dat het een goed initiatief is, waarbij een het initiatief 'heel veel succes wenst'. De psysalon heeft een prima, goede, fijne opzet. Hij zit goed in elkaar, is interessant, boeiend, 'best wel goed'. 'Het is goed dat de psysalon georganiseerd wordt', stelt een deelnemer. Een deelnemer heeft een geslaagde avond achter de rug; een ander vindt de psysalon duidelijk en weer een ander vindt 'alles' aan de psysalon goed. Twee deelnemers zijn enthousiast over de unieke aanpak, goede opkomst, informatief, de gemoedelijkheid en prima sfeer. 'Dat dit bestaat, top!' is veelzeggend. Verscheidene deelnemers spreken zich ook uit over de laagdrempeligheid van de psysalon en over de toegankelijkheid. Een deelnemer geeft een welgemeend advies: 'Houd de drempel laag.' Hij of zij is er misschien niet gerust op dat de drempel laag blijft of al voldoende laag is.

Kanttekeningen

Zo zijn er ook deelnemers die hun kanttekeningen plaatsen bij de psysalon. De opzet moet anders, zonder toelichting. Een ander heeft als suggestie na de pauze iemand van de hulpverlening het geheel laten belichten. Vier deelnemers vinden de psysalon juist niet ver genoeg gaan, willen meer verdieping, waarbij een deelnemer toevoegt dat deskundige inbreng wenselijk is: 'Het was vlak'. Een ander vindt het te algemeen. Iemand geeft daarbij als voorbeeld aan de orde te stellen wat de voorwaarden zijn om iemand te ondersteunen in het herstel. 'Niet te veel moeilijke woorden gebruiken', spreekt iemand uit. 'Misschien moet het toch wat langer; het leek aan het einde een beetje afgeraffeld', stelt iemand voor. 'De problemen met patiënten zijn te verschillend', is iemand van mening. Een deelnemer doet een suggestie voor een andere titel, met het advies daar communicatiemedewerkers bij te betrekken. Twee deelnemers vinden dat de activiteit minder aantrekkelijk voor jongeren is. Advies van een deelnemer: 'Vooral het verhaal van ervaringsdeskundigen laten staan.'

Rol familie

De psysalon is bedoeld voor de cliënten en hun familie/naasten/mantelzorgers. Familie is veelal een missing link. Deelnemers zijn zich daar van bewust: 'Dat de familie gehoord wordt, hoe moeilijk het is om met de patiënt te leven en om te gaan, is goed'. 'Nu ook eens aandacht voor de mantelzorger', verzucht een ander. En: 'Het is top dat er aandacht voor de mantelzorger en cliënt is in zijn verhaal naar herstel.'

6 De balans opmaken in Noord-Brabant

PSYSALONS ALS PROJECT VAN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT

De psysalons als project zijn succesvol gebleken. In de periode van 15 maanden, medio april 2015 tot juli 2018, zijn met financiële steun van de provincie 18 psysalons georganiseerd. In het gebied sociale veerkracht, West-Brabant en de middelgrote steden, zijn er 12 gerealiseerd. Dat is 5 meer dan oorspronkelijk in het gebied gepland. Daarmee komt het aantal meer gerealiseerde dan oorspronkelijk gepland geheel voor rekening van het gebied sociale veerkracht. De meeste psysalons hebben na de eerste keer een vervolg gehad of waren de tweede en zijn dus onderdeel van een reeks zoals de bedoeling is. Het aantal deelnemers varieerde van keer tot keer maar nam niet na de eerste keer gestaag af. Dat is een teken dat deelnemers niet na een keer uitgekeken zijn op de psysalon. De samenwerkingspartners van Ypsilon/Trialoog die de psysalons mee organiseerden bleven constant. In Oost-Brabant, met uitzondering van een van de middelgrote steden (Uden), waren het er meer dan in West. In Oss had het grote aantal deelnemers zeker te maken met het contact van de deelnemende samenwerkingspartners met hun achterban.

De psysalons zijn uitgevoerd in zes gemeenten in het gebied sociale veerkracht: vier in West-Brabant en twee in de middelgrote steden Oss en Uden. Buiten de sociale veerkracht ging het om drie gemeenten: in Noordoost (2) en Zuidoost (1). De gemeenten faciliteren door mee te betalen aan de psysalons of zoals in Best hun ruimte ter beschikking te stellen. Een bijzondere plaats neemt de gemeente Oss in. Naast de psysalons heeft de gemeente in en voor de proeftuin Ruwaard eveneens aandacht voor de samenwerking met Ypsilon/Trialoog naast die voor de psysalon. Oss participeert ook in het project van Trialoog 'Naar een sluitende aanpak: De familie als missing link' gefinancierd door ZonMW. Een lokaal lid van Ypsilon is tevens lid van de gemeentelijke adviesraad sociaal domein. Op die manier is er vanuit diverse invalshoeken vanuit lokale burgers een verbinding met de gemeente. Buiten Oss reikt de betrokkenheid van de

gemeente bij de psysalons nog niet verder dan het leveren van een financiële bijdrage. Andere rollen bijvoorbeeld als aanjager of samenwerkingspartner in de werkgroep psysalons vervullen ze niet. In het Land van Cuijk, buiten het gebied van sociale veerkracht, bestaat wel betrokkenheid van de gemeenten in die zin dat zij voor de psysalons samenwerking stimuleren met hun maatschappelijke uitvoerende organisaties. Financiering van de psysalons houdt in dat gemeenten zich iets gelegen laten liggen aan de psysalons. Hun betrokkenheid kan, op de gemeente Oss na, nog beter. De doelgroepen van de psysalons, mensen met een psychische aandoening en hun familie/naasten als mantelzorgers in hun fasen van herstel, – verbeteren van sociale veerkracht voor het versterken van hun sociale netwerken – hebben beleidsmatig nog te weinig aandacht. Met psysalons als succesvolle activiteit zoals we hierna laten zien, kunnen gemeenten een stap zetten. In gemeenten waar psysalons al wel worden georganiseerd zouden gemeenten minimaal ambtelijk en politiek een blijf van belangstelling kunnen geven door acte de présence te geven, zodat ze weten waar ze het over hebben als ze hun burgers attenderen op de activiteit. Dat zou kunnen samengaan met aandacht besteden aan de publiciteit via gemeentelijke media.

Gemeenten zijn gevoelig voor initiatieven van onderop maar er moeten wel mensen, actieve burgers, zijn die belangstelling hebben om ze te realiseren. Burgers moeten op de hoogte raken van het bestaan van de mogelijkheid om ze te organiseren. Daar kan de gemeente, zoals gezegd, een rol bij spelen. Mensen blijken bereid te zijn om als actieve burger te participeren. Hun motivatie voor vrijwillige inzet bestaat uit aan de ene kant persoonlijke groei en aan de andere kant de wereld verbeteren door iets voor een ander te doen (Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten? Samenst. en red. M. van Bochove, E. Tonkens en L. Verplanke In: Broens, 2017). Voorwaarde is wel dat ze naast verantwoordelijkheid ook zeggenschap hebben over wat ze doen, dus niet worden ingezet als instrument, goedkope kracht, voor het karretje worden gespannen van de gemeente of beleid uitvoerende maat-

schappelijke organisaties.

PSYSALON ALS ACTIVITEIT IN EEN CENTRUM VOOR ZELFREGIE

De organisatie van de psysalons als initiatief van onderop door Ypsilon/Trialoog door familiebetrokkenen is geslaagd. Het is een voorbeeld van een activiteit van een centrum voor zelfregie, op weg naar herstel voor fase 4 en 5. Zoals in hoofdstuk 1 is vermeld gaat het in deze tijd om nieuwe vormen van dienstverlening waar samenwerking tussen organisaties in de vorm van netwerken plaatsvindt in tegenstelling tot verkokerde, apart van elkaar staande concurrerende organisaties en instellingen. Bij psysalons gaat het om twee doelgroepen, met elk hun eigen organisaties die samen de klus klaren. Psysalons blijken in de praktijk de triadische werkwijze te hanteren: de triade tussen cliënt, familie/naaste en hulpverlener in onderlinge samenhang. Ze zijn daarmee een voorbeeld voor andere toekomstige vormen van dienstverlening in het centrum voor zelfregie.

PSYSALON ALS GROEI-MODEL

De psysalon als activiteit in een reeks is ingezet als groeimodel, een activiteit die in ontwikkeling is. De psyalons die wij onder de loep namen blijken daadwerkelijk gericht te zijn op ontmoeting en verbinding tussen cliënten en mantelzorgers gezamenlijk, en onderling als mensen met ervaringskennis in de alledaagse leefwereld gelijkwaardig aan elkaar. Ontmoeting en verbinding blijkt daadwerkelijk tot stand te komen. Deelnemers spreken over saamhorigheid, het delen van elkaars verhalen en herkenbaarheid. Het gaat dus om de onderlinge band van gelijkgestemden, lotgenoten onder elkaar. Daarnaast en daartoe is werkenderwijs samenwerking 'on the job' ontstaan tussen cliënten- en familieverenigingen en professionele organisaties met de GGZ, mantelzorg- en informele zorg-/welzijnsorganisaties voor zorgvrijwilligers (als onderdeel van een welzijnsinstelling). De beoogde samenwerking aan de hand van de psysalons is ook daadwerkelijk gerealiseerd. De volgende stap in de ontwikkeling is verbinding en ontmoeting door middel van de psysalon naar buiten toe, naar de wijk door zich ook expliciet te richten op wijkbewoners als deelnemers. De psysalons hebben ook deze samenwerking als doel.

ROL BUURTHUIS

Het lijkt er op dat buurthuizen als locatie niet worden gezien als samenwerkingspartner maar louter voor het huren van ruimte, als zalenver-

huurcentrum. Dat is een gemiste kans: een goed buurthuis met een inhoudelijke visie en activiteiten voor iedereen, met als doel activiteiten voor iedereen in de wijk, dus ook voor mensen met een psychische aandoening en familie/naasten mantelzorgers. Het vrijwilligersbestuur van een buurthuis is idealiter voor en door de buurt. Het – vrijwillige – personeel van het buurthuis kent de activiteiten en deelnemers in het buurthuis, afkomstig in het werkgebied. Het buurthuis is er om door middel van de activiteiten in het buurthuis ontmoeting en sociale verbinding tussen bewoners in principe in alle sociale rollen (al dan niet in organisatorisch verband en voor vormen van dienstverlening) te bewerkstelligen voor de leefbaarheid, veiligheid, sociale samenhang in de wijk. Het buurthuis als partner kent de wijkbewoners. Omgekeerd kan iedereen voor en door het buurthuis – en dus ook mensen met een psychische aandoening, als bewoner in de wijk, een bijdrage leveren aan sociale verbinding in de wijk.

CONCRETE OPBRENGST VAN HET PROJECT

Het project heeft naast de verbinding en ontmoeting tussen deelnemers en samenwerkingsorganisaties het volgende opgeleverd:

- Een beschrijving van het organiseren van psysalons in hoofdstuk 4, als paragraaf 4.7 in deze publicatie, beproefd, met wat werkt en wat niet.
- Een format van een evaluatieformulier voor deelnemers aan de psysalons. Er waren diverse enigszins van elkaar afwijkende evaluatieformulieren in omloop. In hoofdstuk 5 hebben we de gegevens van de totaalscoreformulieren van deelnemers als uitgangspunt genomen. Zij verwijzen naar vragen. In hoofdstuk 5 gaven we de resultaten weer. Op basis van deze beproefde evaluatieformulieren stelden we de vragen enigszins bij. We hebben eveneens een opzet gemaakt voor de verslaglegging van de reflectie van de begeleider: een impressie op een A4. Voor de verwerking van de gegevens in het totaalscoreformulier hebben we een korte instructie geschreven, waarin we vermelden waarom we bepaalde zaken hebben bijgesteld (vermelden non-respons totaal en non-respons per vraag; sociale rol waarin de deelnemer aanwezig (te koppelen aan de score van de algehele waardering) en het weglaten van de vraag 'informatie voorafgaand aan de psysalon' die niets toevoegt.
- De uitvoering van de psysalons biedt zicht op twee varianten voor psysalons: een variant waarbij het initiatief van vrijwilligers, van onderop komt en een waarbij beroepskrachten het initiatief nemen. We werken deze 2 varianten uit in het volgende hoofdstuk, hoofdstuk 7.

- Suggestie voor thema's voor de psysalons. Niet elk thema leent zich zonder meer voor psysalons. Aan de hand van criteria kunnen we nagaan of het thema geschikt is voor, dan wel kan worden toegesneden op het concept psysalon (in een reeks).

Criteria zijn:

- Het thema moet gaan over de alledaagse leefwereld van deelnemers;
- Het interview als werkvorm dient te kunnen worden gehanteerd;
- Ervaringskennis en – deskundigheid zijn de inzet, voor gelijkwaardige interactie (met de mogelijkheid tot verbinding en ontmoeting);
- Het thema moet geschikt zijn voor, dan wel toe te snijden op de twee doelgroepen samen: mensen met een ernstige psychische aandoening én voor mantelzorgers.

Meer in het algemeen is gebruik van de publicatie op onderdelen mogelijk. Niet alleen voor de organisatoren maar ook voor gemeenten om een indruk te krijgen van de psysalon als activiteit, wat er bij komt kijken en wat er voorhanden is aan 'tools' en waar psysalons zijn georganiseerd, wie, welke organisaties er bij betrokken zijn met het oog op het inwinnen van informatie, in hoofdstuk 5 en bijlagen.

PSYSALONS ALS ACTIVITEIT IN DE WIJK

De psysalons als activiteit zijn een groot succes. Dankzij de financiële impuls van de provincie deden aan 15 psysalons minstens 327 deelnemers mee; van sommige waren de aantallen aanwezig zo groot dat niet alle deelnemers werden geteld. Van de andere 3 psysalons (van het totaal van 18) zijn geen aantallen deelnemers beschikbaar omdat evaluatiegegevens van deelnemers ontbreken en - waar die voorhanden zijn - reflectieverslagen van begeleiders van deze psysalons geen aantallen deelnemers bevatten. We hebben van die 327 deelnemers 262 die een evaluatieformulier hebben ingevuld van 14 psysalons.

Deelnemers zijn enthousiast over het concept van de psysalons. Het inleidende interview maakt indruk, wekt bewondering, vooral omdat het gaat over de leefwereld, ervaring van cliënten en familie/naasten. Het inleidende gesprek maakt ook indruk omdat het goed voorbereid is door de interviewer en het interview levendig is. Het deel na de pauze maakt gebruik van de ervaringen, ook van anderen dan de geïnterviewden en op die manier zijn de deelnemers in de zaal gelijkwaardig. Deze gelijkwaardigheid creëert betrokkenheid en saamhorigheid. Deelnemers geven er op het evaluatieformulier bij de open vragen blij

van te weten waar het bij de psysalons om draait: ontmoeting en verbinding. Het gaat om: interactie, uitwisselen van ervaringen en ervaringsdeskundigheid uit de leefwereld, van mensen met een psychische aandoening én hun naasten. Zo merkten enkele deelnemers op het op prijs te stellen dat er eindelijk eens aandacht was voor mantelzorgers en familie naast de mensen met een psychische aandoening, samen op weg naar herstel. Deelnemers krijgen het gevoel dat ze niet de enige zijn, waardoor saamhorigheid en betrokkenheid ontstaan. Saamhorigheid en betrokkenheid zijn veel genoemde en geroemde ingrediënten van de psysalons. Ook een goede sfeer waarin openheid tot haar recht komt is zo'n ingrediënt. De verhalen tijdens het interview aan het begin van de activiteit over de ervaringen van cliënt en mantelzorger zijn heel herkenbaar volgens deelnemers en er is veel waardering voor de openhartigheid van de geïnterviewden en voor de wijze waarop het interview wordt geleid. Veel deelnemers willen graag dat de psysalon een vervolg krijgt: 'Dat dit bestaat, top', is een veelzeggende uitspraak. Deelnemers zien de psysalon als laagdrempelig en vergeleken met de thema-avond als laagdrempeliger. Laagdrempeligheid, toegankelijkheid en sociale verbinding is in deze fasen van herstel relevant voor iedereen.

Natuurlijk hebben deelnemers ook kanttekeningen maar die gaan meestal niet over de activiteit zelf. Ze gaan over de informatie in de uitnodiging over de psysalon, die beter moet, of over de publiciteit: de psysalon waar de gemeente meer ruchtbaarheid aan moet geven.

Goeie suggesties op grond waarvan deelnemers blij geven van inzicht zijn: de deelnemer die de rol van de buurt mist als een cliënt in de buurt komt wonen en een andere deelnemer die komt met het concept uitrollen: 'meer verhalen, verslagen publiceren en vervolg geven in andere gemeenten.'

HET ORGANISEREN EN DE ORGANISATIE VAN PSYSALONS: SAMENWERKING IN DE VORM VAN EEN NETWERK

Dat brengt ons op de organisatie van de psysalons. Ook daar hebben deelnemers veel waardering voor. Dat is een compliment voor de organisatoren, met als initiatiefnemer Ypsilon/Trialoog: initiatief van vrijwilligers, met een werkgroep waarin met beroepskrachten wordt samengewerkt. De algehele waardering, totaalscore per psysalon (van 15 psysalons) varieert van gemiddeld 7,2 tot 9,3. Bijna even veel psysalons scoren meer dan een 8 als er meer dan een 7 scoren.

Samenwerking tussen de initiatiefnemers

Ypsilon/Trialoog en andere organisaties voor de psysalons - met beroepskrachten organisaties mantelzorg /welzijn en GGZ - blijkt zijn vruchten af te werpen. Het lijkt er op alsof alleen organisaties die direct betrokken zijn bij mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers, cliënten- en familieorganisaties en organisaties met beroepskrachten op dit terrein deel uit maken van de samenwerkingspartners. Het organiseren van de psysalons vindt plaats in de vorm van een werkgroep. De organisatoren, samenwerkingspartners, blijken in de periode van het project stabiel te zijn, dat wil zeggen steeds dezelfde. Dat betekent dat niemand van de partners zich terugtrekt. De andere kant is uitbreiding van samenwerking met andere partners. Deze heeft zich in de periode van 15 maanden nog niet voorgedaan, terwijl duidelijk is dat samenwerken met veel partners betekent dat deze partners een groot bereik hebben met hun eigen achterban als deelnemers. Het werken aan het leggen van contacten met andere organisaties dan de al bestaande is naast het organiseren van de psysalons een heidens karwei.

Organisatie in de vorm van een werkgroep verdient de voorkeur. Trekker van de werkgroep is bij voorkeur het initiatief van onderop, van vrijwilligersorganisaties. De trekker dient in ieder geval bruggebouwer en niet dominant te zijn. Organisaties met beroepskrachten dienen op afroep beschikbaar te zijn en de activiteit niet over te nemen.

VRIJWILLIGERS EN BEROEPSKRACHTEN IN DE SAMENWERKING

Opvallend is dat buiten het project, met de regelmaat van de klok, de GGZ Oost-Brabant, beroepskrachten, de psysalons organiseren in Helmond. Wat dat betekent voor het betrekken van vrijwilligers (cliënt- en familieorganisaties) wordt op het eerste gezicht niet duidelijk.

SAMENWERKING, KWARTIER MAKEN EN NAZORG

Samenwerking versterken door middel van de psysalons is een doel waaraan vanaf het begin van de psysalons wordt gewerkt. Dat is een arbeidsintensieve klus. Psysalons in dit project worden in principe door een samenwerkingsverband met Ypsilon/Trialoog georganiseerd. Voor een initiatief van actieve burgers, zoals leden van de vereniging Ypsilon/Trialoog, is kwartier maken voor psysalons een tijdrovende klus: de juiste mensen met wie het contact moet worden gelegd moeten worden gevonden en enthousiast worden gemaakt voor de activiteit, liefst in zo

kort mogelijke tijd zonder veel overleggen te moeten plannen. Met het kwartier maken op zich staat nog geen psysalon op de rol. Een apart samen te stellen groep moet de psysalon dan nog voorbereiden.

Nazorg, in de vorm van evaluatie van de organisatie van de psysalon, vormt ook een punt van aandacht. Dat is het moment waarop bestaande samenwerkingspartners aan de orde kunnen stellen welke andere organisaties of personen de psysalons nog kunnen versterken. Nazorg bij samenwerkingspartners gaat ook over wat de psysalon betekent voor hun eigen werk. Wat zij zelf leren van de psysalon als activiteit, met mogelijk gevolgen voor hun werkwijze. Een deelnemer bracht naar voren dat de psysalon ook een cursus voor hulpverleners moet zijn.

Nazorg bestaat ook concreet als taak van de werkgroep: in contact treden met de deelnemers die na afloop van de psysalon hun naam en mailadres op het evaluatieformulier hebben achtergelaten. Overigens begint het gesprek met deelnemers die willen meewerken aan de psysalons al tijdens de bijeenkomst, na afloop van het officiële gedeelte. Overigens is er dan eveneens ruimte voor vragen die niet passen bij de psysalon.

Nazorg is ook aan de orde om na te gaan wat deelnemers aan de psysalon (of reeks psysalons) hebben gehad, na verloop van tijd. Een mondeling, face to face-gesprek, is daar geschikt voor of een kringgesprek waarvoor een aantal deelnemers nog eens terug komt.

PUBLICITEIT

Beleid op het terrein van pr is voor het bouwen aan een reeks psysalons belangrijk. Het vraagt een grote krachtsinspanning om cliënten (georganiseerden en ongeorganiseerden) en naasten (georganiseerden en ongeorganiseerden) te benaderen. Dat blijkt ook uit de opmerkingen van deelnemers. Het blijkt erg zinvol om als werkgroep een pr-beleid te maken en daarbij gegevens over cliënten, naasten en hulpverleners te verzamelen en tevens de juiste kanalen te gebruiken. Op diverse plaatsen is gebruik gemaakt van professionals uit de instellingen. Die verlenen graag hun medewerking. Het is nog ingewikkelder om andere typen organisaties te bereiken: welzijnsinstellingen, gemeenten, mantelzorgorganisaties, huisartsen, wijkteams. Daar is nog een wereld te winnen.

7. Discussie

De psysalon als groeimodel en vliegwiel op weg naar een centrum voor zelfregie en uiteindelijk naar een inclusieve samenleving

TWEE VARIANTEN VAN PSYSALONS

Het lijkt er op dat er twee varianten van psysalons in Brabant te onderscheiden, in omloop, zijn. We vinden ‘model’ een te groot woord:

1. De variant van de psysalons van onderop door vrijwilligers: op initiatief van Ypsilon/Trialoog, cliënt- en familie/naasten, mantelzorgorganisaties in samenwerking met professionals van organisaties met een faciliterende rol. Waarbij de regie dus blijft bij de vrijwilligers van de cliënt- en familieorganisaties. De 14 psysalons die wij onder de loep namen zijn daar voorbeelden van.

2. De andere variant van de psysalons van ‘bovenaf’ door professionals is die wij tegenkwamen bij een welzijnsinstelling waar we contact mee legden. Het betreft beroepskrachten die zich met name bezighouden met mantelzorg en informele zorg. De beroepskrachten verkenden allereerst de vraag bij potentiële deelnemers. Met de vraagverkenning in het achterhoofd ontwikkelden ze een programma van vijf bijeenkomsten van psysalons in een jaar. Het betrof een programma met thema’s waar beroepskrachten van extern voor werden binnengehaald, met uitzondering van een bijeenkomst met een lunch waar de functie ‘ontspanning, naast ontmoeting’ centraal stond. In een bijeenkomst werd, aldus het programma, iemand in de vorm van een interview bevraagd op haar psychische kwetsbaarheid in aanwezigheid van een beroepskracht van een regionale instelling voor beschermende woonvormen (RIBW) in het gebied. De andere bijeenkomsten hadden een voorlichtend karakter, met een beroepskracht van buiten het werkgebied. Ook al heeft het thema betrekking op de alledaagse leefwereld, het is niet zoals een interview met een cliënt en mantelzorger met na de pauze een interactief deel met deelnemers met herkenbare ervaringen die aan het woord komen. De laatste van de reeks bijeenkomsten werd afgelast bij gebrek aan belangstelling. De beroepskracht weet dit aan twee zaken: 1. het feit dat mensen in een kern van ongeveer 18.000 inwoners – en dus zeker geen kleine kern maar vergelijkbaar met een flinke wijk - niet komen

omdat ze geen stigma opgeplakt willen krijgen. 2. De bijeenkomsten vonden uiteindelijk op een andere avond in de week plaats dan de eerste keer (wegens gebrek aan ruimte op de oorspronkelijke avond).

We denken dat ook het zoeken naar verbinding met de lokale samenwerkingspartners na afloop van de eerste bijeenkomst, de cliënt- en familieorganisaties voor mensen met een psychische aandoening en mantelzorgers nog iets had kunnen opleveren. Het feit dat zeggenschap en verantwoordelijkheid alleen bij de beroepskrachten lag, maakt zo veronderstellen wij, de psysalon tot een minder geslaagde activiteit.

We veronderstellen dat een meer consumptieve betrokkenheid tijdens de bijeenkomst niet de betrokkenheid en het succes genereren die we tegenkwamen in onze psysalons. We denken dat geslaagde psysalons gebaat zijn bij initiatief van onderop van vrijwilligers op het terrein van cliënten, cliënten- en familieorganisaties met naasten, mantelzorgers met een psychische aandoening, die tegelijkertijd de samenwerking zoeken met organisaties met professionals maar dan wel de regie houden. Op zijn minst zouden beroepskrachten direct vanaf het begin, voorafgaande aan de voorbereiding van de concrete psysalon, een overleg moeten starten met de cliënt- en familieorganisaties. En vervolgens gezamenlijk de verbinding moeten zoeken met lokale samenwerkingspartners. De alledaagse ervaring in de leefwereld in onderlinge uitwisseling staan centraal in de psysalons en daarmee de gelijkwaardigheid tussen deelnemers. Dat genereert betrokkenheid en enthousiasme bij de deelnemers waarmee ze werken aan ontmoeting en verbinding om te participeren en zelf de regie te nemen, zo is de ervaring in de praktijk.

Bijzonder is dat in Helmond de GGZ Oost-Brabant met de ijzeren regelmaat van de klok halfjaarlijks psysalons organiseert. Daar worden psysalons psy-café en tegenwoordig psychose-café genoemd. We weten van de Helmondse psysalons dat humor een belangrijke rol speelt tijdens de bijeenkomsten, de bijeenkomsten tot een succes maakt. We kwamen humor als belangrijk

ingrediënt ook in onze psysalons tegen. Misschien is de term psychose-café geksterend of als kwinkslag bedoeld.

DE NAAM PSYSALON

De naam psysalon is gemunt door de landelijke vereniging Ypsilon. Voor 'salon' pleit: het is geen woord dat elders in gebruik is en het is dus niet besmet. Ypsilon landelijk gaf de voorkeur aan psysalon boven psycafé om de toegankelijkheid te vergroten: mensen die geen alcohol gebruiken, al dan niet uit geloofsovertuiging, zouden zich niet aangesproken kunnen voelen door psycafé.

- Voor het woord 'psycafé' dat soms ook wordt gebruikt pleit, dat het kan worden geassocieerd met activiteiten voor mensen met een andersoortige psychische aandoening, zoals het al ingeburgerde Alzheimercafé of NAH (niet aangeboren hersenletsel)-café.
- Ook kan de keuze worden gemaakt voor een term die aansluit bij de vorm of activiteit in plaats van de ruimte, maar psy-dialoog bijvoorbeeld klinkt niet fijn, want wat hoogdravend.

Het meest voor de hand ligt uiteindelijk toch psycafé of psysalon, afhankelijk van de populatie waar het voor bedoeld is, met een korte omschrijving van de werkvorm. Wat volgens ons zeker niet geschikt is, is het woord: psychose-café. Aan de ene kant gaat het dan alleen om mensen die psychosen hebben (gehad). Aan de andere kant lijkt het of je mensen wilt bereiken die zich nog in fase 1, 2 of 3 bevinden terwijl je juist mensen, met een psychische aandoening en hun familie/naaste, mantelzorger wilt bereiken die zich in een fase van herstel, 4 of 5, bevinden. Psycafé of psysalon kunnen goed gebruikt worden voor een breed scala aan onderwerpen, die niet alleen samenhangen met psychosen maar met ernstige psychische aandoeningen in het algemeen.

DE PSYSALON ALS VliegWIEL VOOR EEN CENTRUM VOOR ZELFREGIE

In hoofdstuk 2 gingen we in op toekomstige ontwikkelingen, waarbij de cliënt leidend is en centraal staat. Vanuit die gedachte zullen diensten worden verleend aan cliënten in een lokaal netwerk. Zoals gezegd moeten ook familieleden, naasten, herstellen en met hun vraag ergens terecht kunnen. Met een activiteit als psysalon waar mensen met een psychische aandoening en hun familie, naasten, mantelzorgers samen aan deelnemen, waarin ze hun ervaringen in de alledaagse leefwereld delen, met hulpverleners

veeleer in de rol toevoerder, verdwijnen schotten tussen cliënt, naaste en hulpverlener en hun instellingen. Ze hebben immers elk oorspronkelijk te maken met eigen organisaties. Dat betekent dat er samenwerking in de vorm van netwerken nodig is en ontstaat. Deze samenwerking is een open vorm van samenwerking met het oog op het mogelijk maken van verbreding met andere samenwerkingspartners. Bij psysalons als type activiteit gaat het om integrale GGZ, die rond de cliënt wordt georganiseerd, waarbij de zelfregie van cliënten – en eveneens vanuit hun perspectief van mantelzorgers – centraal staat.

Ervaringen opgedaan met de psysalons als activiteit, georganiseerd in integrale samenwerking in de vorm van netwerken, kunnen worden gebruikt voor de vormgeving van, het vorm en inhoud geven aan, het centrum voor zelfregie. Psysalons met ontmoeting en verbinding als doel fungeren als vliegwielen voor het centrum voor zelfregie waar wordt gewerkt aan de drie domeinen van herstel – symptoom herstel, persoonlijk herstel en sociaal en maatschappelijk herstel.

Andere activiteiten en vormen van dienstverlening zullen ontstaan waartoe wordt samengewerkt in de vorm van netwerken. Er zijn daadwerkelijk al nieuwe activiteiten, zoals 'verbindende gesprekstechniek' een cursus die beoogt de – soms vastgelopen – communicatie tussen cliënt en familie/naaste, mantelzorger te verbeteren. Ook deze samenwerkingspartners werken aan herstel en zelfregie en maken deel uit van het geheel aan activiteiten en vormen van dienstverlening in een centrum voor zelfregie.

Bij 'centrum voor zelfregie' dient niet in de eerste plaats te worden gedacht aan een gebouw. Het is een organisatie waarbij samenwerking in de vorm van netwerken voorop staat. Een organisatie die zich vult met nieuwe activiteiten en vormen van dienstverlening, ontwikkeld in samenwerking tussen vrijwilligers en professionals – al dan niet in organisatorisch verband. Het gaat daarbij om veel organisatie-overstijgende samenwerkingsverbanden rondom herstel en zelfregie die met elkaar verknoopt kunnen zijn. En waarbij afstemming noodzakelijk lijkt.

CENTRUM VOOR ZELFREGIE EN SAMENWERKING MET HET BUURTHUIS

Activiteiten van het centrum voor zelfregie vinden altijd ergens plaats, bij voorkeur in de wijk. Daar kan ook de verbinding met andere wijkactiviteiten zoals het al bestaande spreekuur van de Familie-Betrokkenen Raad en inloop voor ontmoeting plaatsvinden. Ook vergaderingen

over activiteiten kunnen in de buurt plaatsvinden. Zo kunnen activiteiten van het centrum voor zelfregie plaatsvinden in een algemene voorziening voor iedereen in de buurt, zoals het buurthuis of de multifunctionele accommodatie, MFA (of liever gezegd multifunctioneel centrum (MFC) omdat ook in een MFC niet het gebouw, met zalenverhuur als doel, maar de activiteiten voorop staan.

De functie van het buurthuis of de buurthuisfunctie van de MFA is gericht op de overkoepelende functie ontmoeting ten behoeve van de leefbaarheid en sociale samenhang in de buurt. De samenwerking tussen het centrum voor zelfregie met de psysalon als activiteit gericht op ontmoeting en verbinding gaat hand in hand met het buurthuis of de MFA. Ook zij zijn partners om samenwerking rond herstel en zelfregie vorm te geven. Door de functies die een laagdrempelige voorziening als een buurthuis vervult met een diversiteit aan activiteiten, kan de psysalon dienen als intermediair, verbindende schakel; tussen mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers, en gewone bewoners, door samen deel te nemen aan activiteiten voor iedereen of elkaar tegen te komen bij vormen van dienstverlening. Zie Broens (2017), met name de appendix, voor een breed scala aan – nieuwe – activiteiten, binnen en buiten (het buurthuis als uitvalsbasis), in verbinding met andere maatschappelijke voorzieningen en ook met de gemeente als partner van beleid.

Ook het buurthuis, c.q. de buurthuisfunctie, is in ontwikkeling naar algemene voorziening voor iedereen. Niet in elk buurthuis is op dit moment al voor elk wat wils. Door een activiteit als psysalon in het kader van het centrum voor zelfregie aan de activiteiten van het buurthuis toe te voegen gaan ontmoeting en verbinding van de psysalon hand in hand met de functie ontmoeting van het buurthuis en wordt het buurthuis meer een algemene voorziening voor iedereen. Waar deelnemers aan psysalons ook actief aan mee kunnen werken in diverse rollen, waardoor ze maatschappelijk participeren. Door de manier van – gelijkwaardig, dus zonder stigma- omgaan in het buurthuis met mensen met een psychische aandoening is vrijwillige inzet, maatschappelijke participatie in het buurthuis mogelijk. Onderzoek van Brummel laat zien dat mensen met een psychische aandoening met wie gelijkwaardige omgang, zonder stigma, plaatsvindt met verantwoordelijkheid hun werk doen (Brummel, 2017).

Niet alle activiteiten van een centrum voor

zelfregie lenen zich voor de schaal van de buurt. Zo zullen bijvoorbeeld cursorische activiteiten voor vrijwillig kader centraal op lokaal niveau, regionaal of soms zelfs landelijk plaatsvinden. Daarnaast zullen ook niet alle buurtgerichte activiteiten van het centrum voor zelfregie in een bepaalde buurt plaatsvinden, bijvoorbeeld omdat er per wijk te weinig deelnemers zullen zijn. In dat geval is afstemming nodig waar inzicht bij komt kijken op het gebied van het type wijk.

PSYSALONS ALS REEKS, VOOR PROCES EN ALS AANLEIDING VOOR ACTIVITEIT

Naast de succesvolle evaluatie van psysalons aan de hand van een evaluatieformulier kan evaluatie van de deelname ook anders worden uitgevoerd. Heel passend bij psysalons zijn gesprekken met deelnemers, die op zichzelf al bewustwording van en reflectie op het gebodene kunnen bewerkstelligen. Een optie is de psysalon vlak na afloop en over een iets langere periode te evalueren om na te gaan of deelnemers iets aan de psysalon hebben gehad. De psysalons vormen samen een proces van een reeks van psysalons. Deelnemers laten reflecteren op hun ervaringen tijdens de psysalons past bij de fasering van herstel: met vallen en opstaan en verdergaan met je leven.

Passend bij de activiteit psysalon is bijvoorbeeld na verloop van tijd, van bijvoorbeeld een half jaar, mondeling face to face een gesprek te voeren en na te gaan wat deelnemers hebben meegekregen van de psysalons, in het bijzonder of ontmoeten en verbinden, vergroten van sociale netwerken en gebruik van voorzieningen in de wijk is gelukt. De vraag die daarbij ook aan de orde is, is wat je als deelnemer individueel inhoudelijk beter wordt van de psysalons. Is het ook werken aan regie en uitgaan van talenten? (zie ook Bijlage 1: De centrale capabilities van Nussbaum). Wat wil je, wat kun je en wat heb je nodig in de wijk, samen of alleen, om van wat je kunt naar wat je wenst te komen (proeftuin De Ruwaard in Oss hanteert deze drie vragen)? Meer algemeen kan aan de deelnemer in het gesprek aandacht worden besteed aan andersoortige activiteiten waarmee de regie voor mensen met een psychische aandoening én hun mantelzorgers toeneemt. Het kan leiden tot het opruimen van bestaande activiteiten en tot nieuwe.

Een manier om vanuit verschillende perspectieven de waarde in beeld te brengen van zelfregie- en herstelinitiatieven, waarvan de psysalon er een is, is die van het Instituut voor Publieke Waarden (2018). In opdracht van MIND hebben Renske Kroeze, Jop Munneke en Albert Jan Kruijer de

waarde van zelfregie- en herstelinitiatieven in drie delen uitgedrukt, die alle de waarde op een andere manier belichten en uitdrukken. Zij stellen: 'Zoals bij alle processen van meer 'artistieke' aard, waarbij input en output per persoon verschillend is en de ervaring leidend is, doet het enkel kwantitatief uitdrukken de waarde geen recht. Ook doet alleen het vertellen erover dat niet. Het zelf ervaren van de waarde is ook essentieel. Het lijkt erop dat je de waarde van zelfregie- en herstelinitiatieven alleen kan benaderen, niet 'vastpakken.' Het gaat om

1. Waarde in verhalen (intersubjectief);
2. Waarde in cijfers (objectief)
3. Waarde ervaren (subjectief) (2018, p. 3-4).

VERKLEINING SCHAAL VAN PSYSALON NAAR LOKAAL, WIJKNIVEAU

Het groeiemodel van psysalons als activiteit op regionale schaal met name gericht op cliënten en hun familie/naasten en mantelzorgers is allereerst gericht op verkleining van de schaal van de regio naar de schaal lokaal: de buurt of wijk ('de Wmo als wet **van** de buurt', Broens, 2017). Dit betekent zoeken naar nieuwe mensen op lokaal niveau, die mee willen doen met de organisatie, van lokaal naar toegespitst op een buurt om mee te beginnen en vervolgens naar extern, de verbinding vanuit de activiteiten naar buiten, met de wijk met buurtbewoners die deelnemen aan de psysalon.

Wat een punt van aandacht is waar de psysalons in de kern van 18.000 inwoners mee te maken hadden – en wat in de variant van bovenaf de professionals ook naar voren brachten – is dat de schaal van de psysalons op dit moment nog niet op dat nagestreefde wijkniveau ligt. De psysalon vergt aandacht voor de groepsgrootte. Het gaat om een gemengde doelgroep van mensen met een psychische aandoening en hun familie/naasten. Door meer ruchtbaarheid aan de activiteit te geven, meer te investeren in publiciteit en samenwerking aan te gaan en bekendheid te genereren bij organisaties die te maken hebben met de doelgroepen zouden er meer mensen op af kunnen komen. Het kan zijn dat afstemming tussen wijken en/of kernen in een gemeente een – voorlopige – oplossing is. Goed materiaal als basis om gemeenten en samenwerkingspartners het concept duidelijk te maken en vrijwilligers te betrekken is een belangrijke voorwaarde om de – succesvolle – activiteit beter op de kaart te krijgen.

Wij denken dat psysalons op de schaal van de wijk of kern alleen maar succesvol kunnen zijn als tegelijkertijd wordt gewerkt aan mensen met een psychische aandoening en hun familie/naasten, mantelzorgers niet stigmatiseren en buiten

sluiten. Psysalons zijn gericht op fase 4 en 5 van herstel: met vallen en opstaan, en verdergaan met je leven. Mensen met een psychische aandoening en hun naasten zijn op zoek naar verbinding, opbouwen van contacten om hun sociale netwerken en leefwereld te vergroten. Dat hoort een wederzijds proces te zijn. Ontmoeting is een sleutelbegrip. Ook buurtbewoners zijn uitgenodigd, en voelen zich uitgenodigd voor de psysalons. Het gaat om inzet op gelijkwaardigheid ten opzichte van gewone bewoners (in organisatorisch verband). Deze is noodzakelijk om mensen met een psychische aandoening en hun familie, naasten, mantelzorgers de kans te geven sociaal en maatschappelijk te participeren en zelf de regie te nemen.

VERBINDING VAN DE PSYSALON VAN BINNEN NAAR BUITEN

Zoals gezegd is het volgende doel met de psysalon de verbinding naar buiten, met de wijk te leggen. Het is de vraag hoe het betrekken van de wijkbewoners bij de psysalon zich verhoudt tot de betrokkenheid die er nu bij de deelnemers is, vooral tussen mensen met ervaringskennis en –deskundigheid, cliënten met een psychische aandoening en hun mantelzorgers. Kan de psysalon, die ontmoeting en verbinding beoogt, en dat doel voor de gemengde doelgroep van cliënten en familie/naasten, mantelzorgers waar maakt, dat doel ook met de buurtbewoners bereiken? Is de huidige psysalon daar geschikt voor? Het zou best kunnen dat een dergelijke psysalon geen psysalon meer is en heet, en anders in elkaar steekt. Met de verbinding met de wijk, komt de collectieve aanpak de context, met de wijkbewoners, vanuit het perspectief van de wijkbewoners in beeld. Daar is sociaal werk, welzijn en samenleving als sector van de welzijnsinstelling bij nodig; bewoners (in organisatorisch verband) en beroepskrachten. Verderop gaan we daarop uitgebreid in bij het thema vrijwilligers en professionals.

De vraag is of niet na kennismaking met (het ziekteproces van) mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers in de buurt vanuit de optiek van herstel met de fasen 4 en 5 van herstel (respectievelijk fase 4 met vallen en opstaan en fase 5 verdergaan met je leven) gewone buurtbewoners niet op een heel andere manier, met andere activiteiten ontmoeting en verbinding met hen kunnen aangaan. Waar mensen met een psychische aandoening en hun familie/naasten baat bij hebben, waar wederkerigheid kan ontstaan, wederzijds belang zich kan voordoen en maatschappelijke participatie zich voordoet. Juist door principes als gelijkwaardig participeren te benadrukken, waarbij gewone

wijkbewoners leren op voet van gelijkwaardigheid om te gaan met mensen met een psychische aandoening, die niet samenvallen met hun ziekte maar daar met vallen en opstaan mee omgaan en verdergaan met hun leven. En daarbij de regie nemen: op zoek gaan naar anderen, een sociaal netwerk ontwikkelen en op zoek gaan naar algemene voorzieningen voor iedereen. De methode WijKring (2018), in uitvoering in Nijmegen, met verschillende methodieken en werkvormen om sociale verbinding voor en met mensen met een beperking te bewerkstelligen, kan daar bijvoorbeeld een rol bij spelen. Ook de proeftuin Ruwaard in de wijk Ruwaard in Oss staat daar open voor: <https://www.proeftuinruwaard.nl/> De proeftuin werkt met een integrale aanpak op individueel én op collectief niveau.

VRIJWILLIGERS EN PROFESSIONALS: SAMEN ALS PARTNERS

De participatiesamenleving vraagt om vrijwillige inzet. Uit de evaluatie van de 14 psysalons in ons project blijkt dat de deelnemers heel tevreden zijn over de inhoud en de wijze waarop de psysalons als nieuwe activiteit, zijn georganiseerd. Het initiatief daartoe, verantwoordelijkheid en regie, ligt in Brabant bij Ypsilon/Trialoog. Ypsilon/Trialoog beoogt met psysalons naast ontmoeting en verbinding tussen mensen met een psychische aandoening en hun familie/naaste, mantelzorger, ook van het begin af aan samenwerking met beroepskrachten in de breedte te bewerkstelligen. In de praktijk van de psysalons is deze samenwerking ook daadwerkelijk aan de orde. In een masterclass over duurzame financiering van het project GGZ in de wijk in Amsterdam-Zuid, 'een verweving tussen GGZ, ervaringsdeskundigen en welzijn', aldus Chris van der Kroon, zet hij, als beleidsambtenaar van de gemeente Amsterdam-Zuid, een aantal vuistregels op een rij voor het investeren in duurzame samenwerking. Als eerste van een rijtje van vier noemt hij: 'Start een innovatie nooit alleen'. Dat hebben de betrokkenen van Ypsilon/Trialoog goed begrepen. Van het begin af aan hebben zij als vrijwilligers in verenigingsverband lokaal en regionaal de samenwerking gezocht, zoals naar voren komt uit onze rapportage. Bijzonder is ook dat de drie andere punten van Van der Kroon goed aansluiten bij wat in onze Bijlage 4 Psysalon opstartoverleg is verwoord. De verhouding tussen vrijwilligers en professionals in zorg en welzijn is over het algemeen geen issue. Chris van der Kroon besteedt er in ieder geval wel aandacht aan maar heeft het louter over de voor de hand liggende 'o' van Wmo, ondersteuning van vrijwilligers door coaches (een coach afkomstig van welzijn en een van zorg),

Investeer in Duurzame samenwerking:

- **Start een innovatie nooit alleen**
- **Ga met je partners praten over het wat en hoe. Hebben ze in Amsterdam-Zuid een jaar over gedaan; wat willen we en wat gaan we doen?**
- **Zorg voor een gedeeld eindbeeld; wat is het gezamenlijke doel? Antwoord: een GGZ-vriendelijke wijk in Zuid. Echt samen bedacht dus.**
- **Zorg voor gedeelde belangen en onderken verschil in belangen. Hoeft elkaar niet in de weg te zitten, maar onderken het. Dan kun je van daaruit verder praten.**

Bron: Duurzame GGZ in de wijk in Amsterdam-Zuid (2017)

wat nog weer iets anders is dan het veel minder sturing gevende 'facilitering', het vrijwilligers gemakkelijker maken of voorzien in faciliteiten in plaats van op te leggen wat ze moeten doen en hoe ze het moeten doen of erger nog: hun werk overnemen. Hij heeft het evenmin over de rol van vrijwilligers als initiatiefnemer en wat vrijwilligers nodig hebben om zeggenschap in combinatie met verantwoordelijkheid gestalte te kunnen geven. Dat is ook niet altijd mogelijk of wenselijk maar voor de psysalon geldt het adagium dat vrijwilligers verantwoordelijkheid dragen samen met regie voeren – heel goed op zich kunnen nemen. Het gaat om verantwoordelijkheid met zeggenschap. Professionele inzet wordt meestal als zo vanzelfsprekend beschouwd in zorg en welzijn dat dit thema impliciet blijft. Hooguit wordt vermeld dat met vrijwilligers wordt gewerkt. Soms wordt vrijwilligerswerk verbonden aan ervaringsdeskundigheid, bijvoorbeeld in het onlangs, in juni 2018 verschenen boekje van MIND met lokale voorbeelden van zelfregie- en herstelinitiatieven, waar in maatjesprojecten ervaringsdeskundige vrijwilligers gekoppeld worden aan psychisch of sociaal kwetsbare mensen. Maar daar blijft het dan ook bij (Visser, S. & Senhorst, G., 2018, p.5.). Onvermeld blijft overigens of het echt om ervaringsdeskundige vrijwilligers gaat of om mensen met ervaringskennis en/of om ervaringsdeskundigen, met kwalificatie. Ook problemen die beroepskrachten in de praktijk tegenkomen met vrijwilligers die tussen beroepskrachten onderling niet onbesproken blijven, zijn nauwelijks onderwerp van gesprek in de vakliteratuur. Het lijkt wel of vrijwilligers altijd alleen maar geprezen moeten worden uit angst dat ze onmiddellijk vertrekken. Wat vrijwilligers niet willen is zich inzetten als instrument voor de doelen van een instelling, met inbegrip van de lokale overheid, of eigenbelang van een andere persoon. Gelijkwaardigheid en respectvol met

elkaar omgaan vormen belangrijke uitgangspunten voor vrijwilligers én beroepskrachten. Dat geldt ook voor het inzetten van vrijwilligers voor uitvoerende taken als hand- en spandiensten. Ook in dat geval doen mensen dat niet om goedkope kracht te zijn maar om het achterliggende doel, bijvoorbeeld een grootschalige activiteit met veel bezoekers een succes laten zijn. Een zeer informatieve publicatie die wél expliciet ingaat op verschillen tussen vrijwilligers en professionals is: 'Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten?' Nieuwe verhoudingen tussen vrijwilligers en professionals in zorg en welzijn (2014). Zo komen in de publicatie verschillen tussen vrijwilligers in zorg en welzijn aan de orde aan de hand van voorbeelden in de praktijk. In deze publicatie wordt ook ingegaan op de motivatie van vrijwilligers, waar we eerder in deze rapportage al op gingen.

Voor alle duidelijkheid: het omgekeerde doet zich eveneens voor: ook vrijwilligers laten zich onder elkaar uit over beroepskrachten; ze nemen ook hun eigen beroeps- en levenservaring mee. Bijzonder is dat veel beroepskrachten naast hun werk ook actief burger zijn, vrijwilligerswerk doen en dus met die ervaring heel goed in staat zijn zich te verplaatsen in die rol. Met de invoering van de Wmo in 2007 als wet voor de buurt is actieve inzet van kracht – wat iedereen er ook van vindt – van bewoners als uitgangspunt met inzet van beroepskrachten op afroep en als vangnet voor kwetsbare burgers. Dat vergt reflectie van beroepskrachten op hun rol en werkzaamheden; met een andere invulling dan gebruikelijk: en niet per definitie 'coaching' als vorm van ondersteuning maar facilitering. De angst als beroepskracht overbodig te worden is inhoudelijk volstrekt ongegrond. Ook zonder als beroepskracht de wettelijk vastgelegde taak te kunnen claimen, er te zijn als vangnet voor kwetsbare burgers, kunnen beroepskrachten zich beroepen op veel meer bezigheden. Zo komt de verbinding tussen gewone wijkbewoners, al dan niet in organisatorisch verband, en mensen met een psychische aandoening (en die met een verstandelijke beperking) niet zonder meer tot stand. Beroepskrachten en maatschappelijke instellingen op het terrein van het sociaal domein gesubsidieerd door de lokale overheid hebben ook hun eigen doelstellingen en beroepsexpertise die ze in gesprek met hun subsidiegever inbrengen. Ze zijn, anders gezegd, geen uitvoeringsorgaan of beroepskracht die zich laten voorschrijven hoe ze hun werk moeten doen. We zijn uitgebreid ingegaan op het thema 'vrijwilligers en professionals' of liever gezegd beroepskrachten in plaats van professionals, omdat vrijwilligers zoals we in het voorgaande

vermeldde ook professionals of voormalige professionals kunnen zijn, professionaliteit die ze inzetten voor in dit geval de psysalons. Het opleidingsniveau is de afgelopen decennia, pakweg een halve eeuw, sterk gestegen. En ondanks het stijgen van de pensioengerechtigde leeftijd is vrijwilligerswerk niet afgenomen. Betaald werk en pensioen lopen steeds meer in elkaar over, mede door de flexibilisering van arbeid. We hebben het dan nog niet over, wat in dit verband van belang is, de ervaringskennis of de ervaringsdeskundigheid van de alledaagse leefwereld, of die nu afkomstig is van een gekwalificeerde ervaringsdeskundige als beroepskracht of als vrijwilliger.

KUNNEN WE PSYSALONS AAN VRIJWILLIGERS OVERLATEN?

De vraag is – in termen van: 'Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten?' of we de psysalons aan actieve burgers, vrijwilligers (in organisatorisch verband) over kunnen laten. Of anders gezegd: kan de ambitie alle Brabantse gemeenten in aanraking te laten komen met het concept psysalon, dus in meer gemeenten georganiseerd dan tot nu toe, worden gerealiseerd op de manier waarop dat tot nu toe ging? Dat is nog geen gemakkelijk te beantwoorden vraag. Ervaring met – het organiseren van – de psysalons laat zien dat met name het investeren in de samenwerking vooraf in de vorm van netwerken en na afloop zeer tijdrovend is. Het gaat – weliswaar om steeds minder – maar nog steeds om ruim 60 Brabantse gemeenten, waarvan er veel, nog te veel, geen idee hebben wat een psysalon is, ook al heeft de op gang zijnde gemeentelijke herindeling tot gevolg dat gemeenten en subregio's meer naar elkaar toegroeien of met elkaar samenvallen. We hebben het dan nog niet eens over de volgende stap: de verbinding van de psysalon als activiteit met de wijk, naar buiten toe en wat daar voor nodig is. Zoals gezegd is daar in Oss, in het bijzonder in de wijk Ruwaard, een begin mee gemaakt.

Deze rapportage kan daar een bijdrage aan leveren maar dat zal zeker niet voldoende zijn. Om de psysalon als activiteit voor mensen met een psychische aandoening en hun mantelzorgers als onderdeel van het sociaal domein, met name in de Wmo, duurzaam te verankeren, is meer nodig dan het louter financieel faciliteren van de psysalon in de huidige vorm, hoe succesvol die momenteel ook is.

De psysalon kan fungeren als vliegwiel en daar is in de praktijk al een begin mee gemaakt.

We noemen vijf gebieden voor een bijdrage van de gemeente en maatschappelijke organisaties op het gebied van zorg en welzijn:

1. Gemeenten en hun maatschappelijke organisaties op het gebied van zorg en welzijn zullen meer proactief moeten zijn, faciliterend: zowel in voorbereidende zin als achteraf, het vervolg op de activiteit: dit om de samenwerking ten aanzien van de psysalons te verduurzamen en na te gaan welke organisaties en personen nog meer een rol te laten spelen, om te beginnen de deelnemers die zich aanmeldden na afloop van de psysalons. Het gaat dus om proactieve inzet vanaf het moment van het arbeidsintensieve kwartier maken en ambassadeur van psysalon zijn;

2. Een tweede, belangrijke taak ligt op het gebied van de verbinding van de psysalon met de wijk. Dat is een volgende stap voor een faciliterende rol van gemeenten en hun maatschappelijke organisaties. De vraag daarbij is of het mogelijk is deze taak gelijk op te laten gaan - in onderlinge samenhang - met het werken aan herstel van cliënt en familielid: het stimuleren van de individuele aanpak (participatie) in de context van de wijk, in interactie met gewone wijkbewoners in hun sociale rollen en tegelijkertijd het terugdringen van uitsluiting: iedereen kan participeren. Sociaal werk, welzijn en samenleving, met name de collectieve aanpak zal daar een belangrijke rol in moeten spelen (Brummel, 2017 en 2018; de al genoemde WijKring- aanpak van Brummel e.a.; 2018; Broens, 2017). Het is voor Ypsilon/Trialoog, cliënten- en mantelzorgorganisaties op het terrein van mensen met een psychische aandoening, een onmogelijke taak om het initiatief hier alleen voor te nemen, nog afgezien van de wenselijkheid waar Van der Kroon op wees. Vanaf het begin zullen naast leden van cliënten- en familieorganisaties ook gewone bewoners (in organisatieverband) in de wijk vanaf de voorbereiding deel moeten nemen. De verbinding met de wijk komt van twee kanten. Ook vanuit perspectief van de 'gewone' bewoners moet worden gewerkt, door middel van een collectieve aanpak. Daarvoor is, zoals gezegd, andere expertise van de welzijnsinstelling nodig dan degenen die zich bezighouden met mantelzorg en vrijwilligerswerk informele zorg, namelijk die van de collectieve aanpak van sociaal werk, welzijn en samenleving. De ene wijk is daarbij de andere niet, zo blijkt uit het onderzoek van Brummel (2017). Dat vergt telkens opnieuw nagaan wat er per wijk nodig is aan inzet door professionals en vrijwilligers. Denk daarbij ook aan het voorkomen van stigmatiseren. Mensen met een psychische aandoening dienen zich als gewone actieve bewoner in te

kunnen zetten voor hun mede wijkbewoners. Op die manier nemen ze als gewone bewoner hun verantwoordelijkheid. Op die manier wordt sociale verbinding in de wijk bevorderd en gaat deze uitsluiting tegen (Brummel, 2017). Voor alle duidelijkheid: sociale inclusie is geen project maar een doorlopend proces, waar de werkprocessen op ingericht dienen te worden. Met behulp van een index waaraan je kunt zien hoe het in alle wijken staat met sociale inclusie: mensen met een beperking in de context (Brummel, p. 197).

3. Een derde bijdrage is die op het terrein van afstemming tussen wijken, kernen, en tussen centraal en wijk als schaalniveau, maar soms ook tussen gemeenten en nu nog op subregionaal niveau.

4. Een vierde bijdrage is die op het terrein van het vormgeven van de centra voor zelfregie, waar de psysalon als activiteit deel van uitmaakt. Hierbij gaat het in de eerste plaats vooral om de voorwaardenscheppende kant. Activiteiten in het kader van centra voor zelfregie passen per definitie niet binnen één beleidsterrein maar hebben altijd met meer sectoren tegelijk te maken.

5. Een vijfde bijdrage is die op het gebied van vrijwilligerswerk voor zorg en welzijn, in verbinding met de beroepskrachten en meer in het algemeen de rol van beleid, van maatschappelijke organisaties en hun professionals. Waarbij 'welzijn' wordt opgevat in brede zin, met inbegrip van educatie, sport, cultuur en recreatie (Broens, 2017). Het gaat om:

- Investeren in vrijwilligers, vanaf ze bewegen tot meedoen - activeren – tot ze vanaf het begin mee betrekken in relevant overleg (draagvlak) en in cursorische activiteiten;
- Investeren als lokale overheid in de samenwerking zonder het werk van vrijwilligers over te nemen. Dat betekent grenzen stellen zonder dogmatisch te zijn maar ook zonder vrijwilligers instrumenteel in te zetten als uitvoerende kracht;
- Buurt als thema in de betekenis van alledaagse leefwereld in tegenstelling tot de systeemwereld;
- Buurt als thema in beleid, systeemwereld is wel een thema maar voor een ander gremium. Ook: afstemming centraal – wijk; buurtpreventie; verwarde personen (telefoonnummer).

8. Literatuur

- Broens, M. *Gesprek met Ivonne Berkers als kwartiermaker en gespreksleider psysalons en Leo Hulsebos op 11 juli 2018.*
- Broens, M. (2017). *Het nieuwe welzijn woont in het buurthuis.* Tilburg: Zet.
- Brummel, A. (2017). *Sociale verbinding in de wijk. Mogelijkheden voor sociale inclusie van wijkbewoners met een lichte verstandelijke beperking of psychische aandoening.* Delft: Eburon. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen.
- Brummel, A. (2018). Meedoen in de wijk; voor iedereen? *Vakblad sociaal werk*, 2, 27-29.
- Brummel, A., Asselt-Goverts, I. van, Santvoort, F. van, Ketelaars, A., Esmeijer, N., Verharen, L. (2018). *In verbinding met de wijk. Een handreiking wijkgericht werken vanuit de aanpak WijKring.* <https://blog.han.nl/han-sociaal/files/2018/06/In-verbinding-met-de-wijk.pdf>
- Delespaul, P., Milo, M., Schalken, F., Boevink, W., & Os, J. van (2016). *Goede GGZ! Nieuwe concepten, aangepaste taal en betere organisatie.* Leusden: Diagnosis Uitgevers.
- Draaiboek psyalon* (nov. 2017). Vereniging Ypsilon. Den Haag: Ypsilon.
- Duurzame GGZ in de wijk in Amsterdam- Zuid – verslag van de masterclass Duurzame financiering d.d. 14 september 2017.* <https://www.nieuwewegenggz.nl/deelnemers/ggz-in-de-wijk-amsterdam-zuid/>
- Hulsebos, L. (2017). *Eenzaamheid bij mensen met EPA en hun naasten.* Presentatie workshop conferentie De eenzaamheid voorbij van 't Heft 1 juni 2017.
- Kroeze, R., Munneke, J. en Kruijer, A.J. (2018). *De waarde van zelfregie- en herstelinitiatieven om te vertellen, uit te drukken en te ervaren.* Utrecht: IPW. Te down-loaden.
- Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten? (2014).* Samenst. en red. M. van Bochove, E. Tonkens & Verplanke, L. http://kks.verdus.nl/upload/documents/Eindrapport_Kunnen_we_dat_niet_aan_vrijwilligers_overlaten.pdf
- Nussbaum, M. (2011). *Creating capabilities.* Tien centrale capabilities; Ned. vert. :<https://filosofiegroep-seniah haarlem.wordpress.com/2016/04/17/martha-nussbaum-mogelijkheden-scheppen/>
- Proeftuin Ruwaard, gemeente Oss: <https://www.proeftuinruwaard.nl/>
- Robbesom, D. (2017). *Harry Kunneman: 'Werken aan trage vragen' de woorden van...* Leusden: ISVW
- Vijf fasen van herstel:* www.schizofreniebestaatniet.nl Zie ook: YouTube, 5 fasen van psychose en herstel.
- Visser, S. & Senhorst, G. (2018). *Couleur locale; inspiratieboekje zelfregie- en herstelinitiatieven.* Amersfoort: MIND.

Bijlagen (7)

Bijlage 1 Tien centrale capabilities van Nussbaum

Bijlage 2 Vijf fasen van psychose en herstel

Bijlage 3 Thema's: suggesties van deelnemers medio april 2017 – juli 2018

Bijlage 4 Opstart-overleg voor de organisatie van psysalons in Best

Bijlage 5 Draaiboek voorbereiden van een psysalon

Bijlage 6 Totaaloverzicht uitgevoerde psysalons in Noord-Brabant medio april 2015 – juli 2018, met als onderdelen (3):

1. Overzicht Brabantse psysalons, met evaluatie
2. Brabantse psysalons, gegevens andere bronnen
3. Psychosecafés in Helmond, voorheen psycafés genoemd

Bijlage 7 Formats (3) voor evaluatie psysalons:

1. Evaluatieformulier over deze psysalon
2. Begeleiding reflectieverslag psysalon
3. Evaluatieformulier (verwerking totaal) over deze psysalon met toelichting

Bijlage 1

TIEN CENTRALE CAPABILITIES VAN NUSSBAUM (2011) CREATING CAPABILITIES; NED. VERT.

1. **Leven:** Een normaal leven kunnen leiden en niet voortijdig sterven.
2. **Lichamelijke gezondheid:** Een gezond leven leiden, voedsel en onderdak kunnen verwerven.
3. **Lichamelijke onschendbaarheid:** Je vrij kunnen verplaatsen. Beschermd tegen lichamelijk geweld, seksueel misbruik en eigen keuzes kunnen maken m.b.t. voortplanting.
4. **Zintuiglijke waarneming, verbeeldingskracht en denken:** Vrijheid hebben om te denken, te fantaseren, initiatieven te nemen, vrijheid van expressie en religie.
5. **Gevoelens:** Vrijheid om gehecht te zijn aan dingen, mensen, hen lief te hebben, te rouwen bij hun afwezigheid, dankbaar te zijn, gerechtvaardigde woede te mogen beleven en te mogen ontwikkelen als het gaat om gevoelens.
6. **Praktische rede:** In staat kunnen zijn een beeld te vormen van het goede en kritisch te kunnen reflecteren op de planning van je leven. Dit impliceert gewetensvrijheid en vrijheid van godsdienstoefening.
7. **Sociale banden:** In staat zijn voor anderen te leven, anderen te erkennen, en zich om hen te bekommeren, deel te nemen aan vormen van sociale interactie. Dit impliceert ook vrijheid van vereniging en politieke meningsuiting. Ook: beschikken van maatschappelijke grondslagen die wapenen tegen vernedering, helpen bij zelfrespect, vermogen tot zelfrespect, waardigheid. Voorzieningen die discriminatie voorkomen op terrein van ras, geslacht, seksuele oriëntatie, etniciteit, kaste, religie, en nationale herkomst.
8. **Biologie:** In staat zijn te leven in relatie met dieren, planten en natuur als geheel.
9. **Spel:** In staat zijn te lachen, spelen, en te genieten van recreatieve activiteiten.
10. **Vormgeving van de eigen omgeving:** Recht hebben op politieke participatie, vrijheid van meningsvorming en vergadering. Recht op het verwerven van een inkomen, werk zoeken, arbeid verrichten, en relaties aan te gaan met andere werkenden.

Bijlage 2

VIJF FASEN VAN PSYCHOSE EN HERSTEL

Vroege fase

De ingebeelde menselijke ervaringen die onderdeel zijn van een psychose kunnen bij elk mens wel eens in milde mate voorkomen. Soms worden de ervaringen intensiever, en dreigt je normale functies in de knel te komen. Dat is de vroege fase, die alle kanten op kan gaan. Soms gaan de ervaringen vanzelf weer weg.

Overweldigd zijn

Soms ook worden ze zo heftig dat ze je als het ware overnemen. Je gaat helemaal op in een psychose. Op zo'n moment raakt je contact met andere mensen verstoord. Je bent overweldigd door je eigen unieke mix van psychosesymptomen, manie, depressie, motivatie- en cognitiesymptomen (leren en plannen). Die overweldiging kan uitmonden in een conflict of ruzie, gevolgd door opname in het ziekenhuis.

Verwarring

Na de opname, als de symptomen weer wat op de achtergrond raken, volgt een periode van verwarring. Die verwarring komt door de confrontatie met je kwetsbaarheid, de gevolgen daarvan voor je leven en de veranderingen die het veroorzaakt in je relaties met vrienden, opleiding, werk en familie.

Vallen en opstaan

Na de fase van verwarring volgt een proces waarbij je je gevoeligheid met vallen en opstaan leert kennen. Je ziet dat je moet leren leven met je ervaringen en gaat accepteren dat je leven is veranderd.

Verdergaan met je leven

Door alles wat er is gebeurd, en op basis van je gevoeligheid en je weerbaarheid, heb je je ervaringen een plek in je leven kunnen geven. Je begrijpt wat er gebeurd is en je kunt het aan jezelf en anderen uitleggen. Omgaan met je eigen kwetsbaarheid gaat niet per se over het onderdrukken van symptomen. Het kan nuttig zijn om de symptomen van psychose te dempen. Maar leren omgaan met je ervaringen en je gevoeligheid staat centraal. Dat is een psychologisch proces, dat uiteindelijk leidt tot herstel.

bron: www.schizofreniebestaatniet.nl

Zie ook: you tube, 5 fasen van psychose en herstel

Bijlage 3

THEMA'S: SUGGESTIES VAN DEELNEMERS, MEDIO APRIL 2017 TOT JULI 2018

Suggesties voor thema's van deelnemers

Opmerking vooraf: de thema's zijn geclusterd naar inhoud. De genoemde thema's zijn niet getoetst op geschiktheid voor een psysalon.

Telkens dienen de begeleiders na te gaan of een thema is te vertalen naar een psysalon: gericht op de laatste twee fasen van herstel, achtereenvolgens 'met vallen en opstaan' en 'verder gaan met je leven'. Ervaringskennis in de alledaagse leefwereld van cliënt en mantelzorg, en gelijkwaardigheid tussen deelnemers staat centraal. Het interview dient uitgewerkt te kunnen worden naar een actueel (deel)thema, dat leeft onder de deelnemers.

Cursussen

- Aandacht voor Mental Health First Aid

Omgeving

- Verwachtingen ten aanzien van de buurt als iemand met een probleem/psychische aandoening in de buurt komt wonen

Ontmoetingsmogelijkheden

Psychische aandoeningen

- Schizofrenie
 - Loslaten van schizofrenie patiënten
 - Geen acceptatie ziekte, schizo affectieve stoornis
- Psychoses, informatie en verloop
- Het tijdig herkennen van psychoses
- Alle thema's op het gebied van psychotische kwetsbaarheid
- Depressie (3x)

Familie, naasten (mantelzorgers) en cliënten

- Communicatie tussen familie en cliënten
- Hoe communiceren met je familie

Triade: cliënt, familie/naaste en hulpverlener

Eenzaamheid (2x)

Structuur geven aan het leven

- Hoe geef je structuur aan mensen met een psychose die geen werk hebben en ook geen intensieve begeleiding meer krijgen?

Familie, naasten (mantelzorgers)

- Mantelzorg
- Burn out mantelzorg

Doelgroep ouderen met psychiatrische aandoening en mantelzorgers

- Ouderenpsychiatrie: overbelaste mantelzorgers

Doelgroep jeugd met psychiatrische aandoeningen

Doelgroep jeugd en mantelzorg

- KOPP

Verslaving

- Verslavingsproblematiek

GGZ

- GGZ en cliënt met depressie
- structuur in de GGZ
- de weg van de cliënt naar en tijdens de behandeling GGZ (patient journey)

Zorg

- Ambulante zorg

Stigma

- Financiële problematiek

Bijlage 4

PSYSALON OPSTART-OVERLEG 19-10-2016

Aanwezig: Anke Biermans en Ingrid Scherpenzeel, gemeente Best

Wie: wie gaat de kar trekken?

Idee: preventie onder de paraplu van GGzE dus, i.s.m. familieorganisaties, Groeirijk, kwartiermakers, Ketenpartners: Voorbeelden: Labyrint, Ypsilon, Trialoog, Zelfhulpnetwerk, Brabantse) Raad Informele Zorg, Markieza, NVA, Alzheimercafé, Psychosecafé.

1. Wie zijn welkom?

Denk aan: POH -ers GGZ, hulpverleners, medewerkers van de gemeente, woningbouw-verenigingen, politie, maar ook buurtgenoten, vrijwilligers, naasten, mantelzorgers en vanzelfsprekend ook mensen met een psychische kwetsbaarheid.

2. Wat: -wat ga je doen?

Bijeenkomsten organiseren waarbij ontmoeting en uitwisseling van kennis en ervaring t.a.v. psychische kwetsbaarheid (breedste zin van het woord) centraal staat. Plenaire start met vervolg in groepjes of indien gewenst gezamenlijk themagerichte uitwisseling.

Voorbeelden: interview, trialoog, sketch, themagerichte spreker.

3. Waar: -waar vindt het plaats?

In eerste instantie als pilot in Best i.s.m. Labyrint en Ypsilon, met als lokale coördinatrice Anke (kwartiermaker) en in vervolg als "rijdend circus" ook in de rand/centrumgemeenten i.s.m. bovengenoemde partners met als centrale coördinator afdeling Preventie.

Wanneer: -hoe frequent vindt het plaats?

Eén keer per kwartaal; mocht er belangstelling zijn om het om te zetten naar bijv. een maandelijks bijeenkomst dan wordt gekeken hoe dat vormgegeven kan worden.

4. Hoe: -hoe worden de "deelnemers" uitgenodigd/bereikt?

Alle bovengenoemden zorgen voor het oproepen en enthousiasmeren van de eigen achterban en klanten, GGzE kan hierbij faciliteren door posters/ flyers beschikbaar te stellen. Lokale media, sociale media en vanuit gemeentelijke middelen.

5. Hoe: -hoe wordt er gezorgd dat aanmeldingen gecoördineerd worden?

Er komt een centraal e-mail adres/telefoonnummer zodat mensen zich kunnen aanmelden. Over de coördinatie moet nog gedacht worden.

6. Hoe: -hoe wordt de locatie geregeld?

Per gemeente i.s.m. lokale ketenpartners.

7. Hoe: -hoe wordt het gefinancierd? (WMO preventie en lokale sponsors?) zie boven, verdere ideeën zijn welkom.

8. Hoe: -hoe wordt de invulling bepaald (vanuit gemeente, leden van familie organisaties, hulpverleners, etc.) In overleg met alle partijen via lokale denktanks.

De missie:

Vanuit de familie organisatie Ypsilon is Psysalon bedoeld om op informele, ontspannen manier een ontmoetingsplek te zijn voor iedereen die te maken heeft met psychische kwetsbaarheid.

Het doel van de bijeenkomst is inspireren, ontmoeten en uitwisselen van kennis en ervaring. Het centrale thema is herstel in alle vormen: herstel als je er zelf mee te maken hebt, herstel wanneer je iemand erbij ondersteunt en herstel wanneer je een steentje bij wil dragen aan een participatieve samenleving.

Dit initiatief heeft zo'n breed maatschappelijk belang in de huidige tijdsgeest dat het door de familie organisaties en Anke is opgepakt en in samenwerking met Ria (Preventie) en Ingrid (Ervaringsdeskundig begeleider). Het wordt gezien als een product dat met de nodige aanpassingen, breed kan worden gedragen in de vorm zoals beschreven.

Bijlage 5

DRAAIBOEK VOORBEREIDING VAN EEN PSYSALON

Thema:

Titel:

Plaats:

Datum:

Notulist: Leo (Dit draaiboek wordt tijdens het voorbereidend overleg ingevuld, bij wijze van verslag)

No.	ITEMS/ACTIES	DOOR WIE?	KLAAR OP...	OPMERKINGEN
1	Vooroverleg partners	not	vorige Psysalon, Nieuwe?
2	Samenstellen Sg/Wg	taakverdeling?!
3	Begroten financiën • schatting kosten	subsidie	gebeurd
	• bronnen
4	Planning: • datum psysalon
	• vooraankondiging
	• persbericht
	• flyer
	• uitnodiging
	• werving
	• aanmeldingsprocedure
5	Programma: • thema
	• titel
	• opzet/tijdindeling
	• taakverdeling
	• locatie
	• benodigdheden
	• geluid/techniek
	• ruimtelijke indeling
	• interviewer
	• geïnterviewden
	• leiding
	• muzikale omlijsting
	• koffie/thee/...
	• versnapering

No.	ITEMS/ACTIES	DOOR WIE?	KLAAR OP...	OPMERKINGEN
6	Communicatie: <ul style="list-style-type: none"> • genodigden • data-opslaggenodigden • partnerorganisaties • social media • lokale pers • mediakanalen 			
7	Informatievoorziening: <ul style="list-style-type: none"> • infomateriaal • banners • info-balie • websites 			
8	Evaluatie: <ul style="list-style-type: none"> • formulieren aanmaken • formulieren verwerken • rapportage/bespreken 			
9	Waardering voor: <ul style="list-style-type: none"> • geïnterviewden • anderen 			
10	Nabespreking in Wg/Stuurgroep: 			

Bijlage 6

TOTAALOVERZICHT UITGEVOERDE PSYSALONS IN NOORD-BRABANT MEDIO APRIL 2015 – JULI 2018

1. Overzicht Brabantse psysalons, met evaluatie van deelnemers.

Deelnemers en reflectieverslag begeleider, stand van zaken d.d. 25 juli 2018.

No.	FIN. DOOR	PLAATS, LOCATIE	DATUM	THEMA	TYPE GEGEVENS
1 W	FPPWNB + Yps WNB; geen subs gemeente BoZ	Bergen op Zoom, seniorensteunpunt de Zoomflat	14 juli 2016	Samen verder: broer met en zus zonder vertellen over leren met vallen en opstaan omgaan met psychische ziekte en elkaar ondersteunen	Evaluatie + opmn/aanbevn ; mail Marjo Markx Ypsilon
2 W	FPPWNB + Yps WNB; met subs gem. R'daal	Roosendaal, Care innovatie center Groenhuijsen	28 november 2016	Samen verder, 1e psysalon (zie descr. 1)	Evaluatie + opmn/aanbevn + verslag
3 W	FPPWNB + Trialoog, Yps WNB; geen subs gem. Rucphen	Eerste psysalon Rucphen, De Schuitvaart (ontspanningsruimte zorgcentrum)	4 april 2017	Waar kan ik terecht bij psychische klachten: POH (praktijkondersteuner huisarts) + medewerker Factteam vertellen over hun werk	Evaluatie + uitn.; verslag
4 ZO	lokaal, BRIZ, Trialoog	Best, Bestwijzer, Ehv regio	17 mei 2017	Wij zijn burens; wat heb jij in huis?	evaluatie
5 NO	lokaal Trialoog	Cuijk, Zorgcentrum Castella	18 mei 2017	Psychische kwetsbaarheid, en nu	evaluatie
6 W	FPPWNB + Trialoog, Yps WNB; met subs gem. BoZ	Bergen op Zoom, Pop up store Huis van Morgen	7 juni 2017	KOPP OP: 2 coaches van Kopp kinderen vertellen over behandelwijze; mede GGZ vertellen over wat zij kunnen aanbieden; steunpunt Mantelzorg vertelt over aanbod	evaluatie + opmn/aanbevn verslag + uitn.

Toelichting op schema:

Afkortingen: de provincie Noord-Brabant is opgedeeld in 4 regio's: West (**W**), Midden (**M**), Noordoost (**NO**), Zuidoost (**ZO**). In Midden-Brabant hebben in de periode april 2017 – juli 2018 geen psysalons van Trialoog plaatsgevonden; **m** = middelgrote stad.

De witte blokken hebben betrekking op de psysalons in de periode van het project van Trialoog in samenwerking met de BRIZ en 't Heft waarover gegevens vanuit het perspectief van de deelnemers en de activiteit beschikbaar zijn: hun evaluatie 2017 tot juli 2018, in de vorm van een totaalscoreformulier per psysalon en/of verslag van de begeleider. Het betreft in die periode 16 psysalons.

De groene blokken hebben betrekking op de psysalons die voorafgaan aan het project – ze vinden plaats in 2016 - maar door dezelfde typen beschikbare gegevens zijn ze vergelijkbaar met die uit ons project.

No.	FIN. DOOR	PLAATS, LOCATIE	DATUM	THEMA	TYPE GEGEVENS
7 W	Yps Tria	Breda, locatie De Tientjes	22 juni 2017	Nieuwe Buren – wonen in de wijk	verslag; geen evaluatie: door hitte vergeten
8 W	FPPWNB + Trialoog en Yps WNB, met subs gem. R'daal	Roosendaal, De Wieken- dael	3 juli 2017	Psychotische kwets- baarheid en werk, 2e psysalon	evaluatie + verslag
9 NO m	Ypsilon, Trialoog, BRIZ	Uden, bibliotheek	17 oktober 2017	Echt, herstellen kan - ervaringsdeskundig- heid	evaluatie
10 ZO	lokaal, Trialoog	Best, Bestwij- zer, Ehv regio	25 oktober 2017	Help, mijn moeder is gek	evaluatie
11 NO m	Trialoog Yps	Oss, De Hille, 1 ^e psysalon	31 oktober 2017	Echt, herstellen kan – ervaringsdeskundig- heid	evaluatie
12 W	Yps. Trialoog	Breda, locatie De Tientjes	9 novem- ber 2017	Mantelzorg	evaluatie
13 NO	Trialoog lokaal	Boxmeer, hotel café 't Vertrek; 2e psysalon Land van Cuijk	23 novem- ber 2017	Samen sta je niet alleen	evaluatie
14 W	FPPWNB en Trialoog en Yps WNB; met subs gem. BoZ	Bergen op Zoom, ouderen- steunpunt Zonneplein	27 novem- ber 2017	Arbeidsparticipatie na psychische ziekte	uitn. + evaluatie + aanbevn
15 W	FPPWNB, Trialoog en YpsWNB, met subs. Gem. R'daal	Roosendaal, Wiekendael	16 april 2018	Los-laten	evaluatie + verslag + aankondi- ging
16 W	Yps Trialoog	Breda, Buurthuis ONS	17 april 2018	KOPP	Evaluatie + opmn/aan- bevn verslag + aankondi- ging StiB
17 NO m	Trialoog Yps, gem. Oss	Oss, De Hille	23 april 2018	Herstellen doe je zelf maar niet alleen	evaluatie
18 NO	lokaal Trialoog	Cuijk, De Valuwe 1a, 3 ^e psysalon Land van Cuijk	7 juni 2018	Zelfstandig wonen met een psychische kwetsbaarheid	evaluatie

**2. Brabantse psysalons: chronologisch, gegevens andere bronnen.
Zonder evaluatie deelnemers en/of reflectieverslag begeleider.**

No.	FIN. DOOR	PLAATS, LOCATIE	DATUM	THEMA	TYPE GEGEVENS
M	Yps	Tilburg, De IJpelaar	19 oktober 2015	Bonnie Geus en haar ouders	Verslag nieuwsbrief
M	lokaal	Drunen (Heusden), De Remise	14 april 2016	Psychische kwetsbaarheid, ervaringsdeskundige aan het woord	Programma bijeenkomsten en uitnodiging
M	Yps	Tilburg, De IJpelaar	14 juni 2016	Werken aan herstel	Aankondiging agenda
NO m	Yps	Oss, De Hille	6 juli 2016	Nieuwe burens	Poster
M	lokaal	Drunen (Heusden), De Remise	15 september 2016	Lotgenotencontact & belangenbeh met film 'familie' Labyrinth	Programma bijeenkomsten en uitnodiging
W	Yps Tria	Breda, De Tientjes	5 oktober 2016	Werken aan herstel (uitnodiging)	Verslag in nieuwsbrief
W	FPPWNB en Yps WNB; geen subs gemeente BoZ	2 ^e psysalon Bergen op Zoom, Halsteren, locatie De Sprengel, Vrederust	20 oktober 2016	Psychiatrie en medicijnen, psychiater Anton Loonen	Uitnodiging per brief; aanw. 60 personen geen evaluatie, geen verslag, zeer goede sfeer
M	lokaal	Drunen (Heusden), De Remise	17 november 2016	Vooroordelen en stigma's, met ambassadeur Stichting Samen Sterk zonder stigma	Programma bijeenkomsten
ZO	Lokaal, BRIZ	Best, Bestwijzer	30 november 2016	Werken aan herstel	Poster uitn.
M	lokaal	Drunen (Heusden), De Remise	2 februari 2017	Depressiviteit met vragen aan de deskundige over medicijngebruik ¹	Programma bijeenkomsten
M	Yps	Tilburg, WII-stadion	12 juni 2017	Nieuwe Burens	aankondiging
W	Yps/Tria	Breda, De Tientjes	14 september 2017	Sociaal herstel, werken en participatie als medicijn	Verslag in nieuwsbrief

No.	FIN. DOOR	PLAATS, LOCATIE	DATUM	THEMA	TYPE GEGEVENS
ZO	lokaal	Veldhoven, 2 ^e psysalon, bibliotheek (kwartiermaker Corinne de Boer)	19 februari 2018	Praten over je depressie	Verslag in Eindhovens Dagblad. Cordaad met GGZ De Boei € 5.050 voor 2018 (experimenteerruimte vitale samenleving)
W	FPPWNB, Trialoog, Yps WNB, met subs gem. BoZ	Bergen op Zoom, Oude-rensteunpunt Zonneplein	5 maart 2018	Los-laten: drie filmpjes met aansluitend gesprek in plaats van interview ²	Aankondiging; geen verslag en geen evaluatie. Improvisatie, ook omdat de apparatuur niet optimaal was.
ZO	lokaal	Veldhoven, 2 ^e psysalon, bibliotheek (kwartiermaker Corinne de Boer)	11 juni 2018	Bonje met de burens	Aankondiging website

3 Psychosecafés in Helmond, voorheen psycacafés genoemd, chronologisch april 2015 – april 2018; organisatie: GGZ Oost-Brabant.

DATUM	THEMA
16-04-2015	Wonen
15-10-2015	Vooroordelen in de psychiatrie
21-04-2016	Wat is een psychose
20-10-2016	Mantelzorg in de psychiatrie
20-04-2017	Psychose en herstel
17-10-2017	Sporten en bewegen
12-04-2018	Humor in de psychiatrie: 'Lachen is gezond'

40
psysalons

Totaal aantal psysalons in
Brabant: 40
In de periode van 16 april 2015
tot en met 11 juli 2018

¹ Wegens gebrek aan belangstelling ging deze psysalon niet door.

² De te interviewen mevrouw moest op het laatste moment afzeggen.

Bijlage 7

FORMATS (3) VOOR EVALUATIE PSYSALONS:

Evaluatieformulier over deze psysalon

Naam thema:

Datum

Plaats en locatie

Wat vindt u van.....

Aankruisen antwoord s.v.p.

		--	-	+	++	
1	De keuze van het thema:	☐	☐	☐	☐	
2	Het interview (met en ...)	☐	☐	☐	☐	
3	De discussie/ uitwisseling na de pauze	☐	☐	☐	☐	
4	De informatie in de uitnodiging	☐	☐	☐	☐	
5	De ontvangst en de verwelkoming	☐	☐	☐	☐	
6	De informatietafel	☐	☐	☐	☐	
7	De sfeer van de bijeenkomst	☐	☐	☐	☐	
8	Geschiktheid van de locatie	☐	☐	☐	☐	
9	De organisatie van de bijeenkomst	☐	☐	☐	☐	
10	Opzet van het programma	☐	☐	☐	☐	
11	Ik ben (<i>meer antwoorden mogelijk</i>):					
	mantelzorger ()	Ypsilon lid ()	ervaringsdeskundige ()			
	professional ()	student ()	belangstellende ()			
	familieraad GGZ ()	buurtbewoner ()				
12	Ik heb over psysalon gehoord via (<i>meer antwoorden mogelijk</i>):					
	krant ☐	uitnodiging ☐	website ☐	via via ☐	twitter ☐	facebook ☐
13	Algehele waardering voor de bijeenkomst: (cijfer, 1 t/m 10):					

Z.O.Z.

14 Welk thema zou u voor de volgende keer interessant vinden? *(meer dan een thema noemen is mogelijk)*

Thema's:

15 Wat vindt u top (of flop) aan deze bijeenkomst?

16 Heeft u tips?

17 Indien u op de hoogte wilt worden gehouden, kunt u uw naam en e-mailadres onderstaand vermelden *(wij gaan uiteraard vertrouwelijk met uw adresgegevens om)*:

.....

.....

18 Indien u mee wilt werken aan de voorbereiding en uitvoering van psysalons, kunt u uw naam en e-mailadres onderstaand vermelden *(wij gaan uiteraard vertrouwelijk met uw adresgegevens om)*:

.....

.....

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst en hopelijk tot ziens!

Begeleiding reflectieverslag psysalon

Naam verslaglegger:

Bijeenkomst: thema/naam bijeenkomst:

Datum:

Plaats en locatie:

Samenwerkingspartners; rol:

Verslagje/reflectie

1. Beknopte impressie

2. Wat viel op?

3. Wat kan anders, beter, met het oog op vervolg?

Evaluatieformulier (verwerking totaal) over deze psysalon

Naam thema:

Datum dd/mm/jj

Plaats en locatie

Deelnemers; totaal aantal:

Formulieren: totaal aantal ingevulde formulieren (en niet iedereen heeft alle vragen beantwoord)

Wat vindt u van.....

Totaal

Aankruisen antwoord s.v.p.

		--	-	+	++	non-r
1	De keuze van het thema:	☐	☐	☐	☐	☐
2	Het interview (met en ...)	☐	☐	☐	☐	☐
3	De discussie/uitwisseling na de pauze	☐	☐	☐	☐	☐
4	De informatie in de uitnodiging	☐	☐	☐	☐	☐
5	De ontvangst en de verwelkoming	☐	☐	☐	☐	☐
6	De informatietafel	☐	☐	☐	☐	☐
7	De sfeer van de bijeenkomst	☐	☐	☐	☐	☐
8	Geschiktheid van de locatie	☐	☐	☐	☐	☐
9	De organisatie van de bijeenkomst	☐	☐	☐	☐	☐
10	Opzet van het programma	☐	☐	☐	☐	☐
11	Ik ben (meer antwoorden mogelijk):					
	mantelzorger ()					ervaringsdeskundige ()
	professional ()					belangstellende ()
	familieraad GGz ()					buurtbewoner ()
12	Ik ben op de hoogte geraakt over de psysalon via (meer antwoorden mogelijk):					
	krant ☐	uitnodiging ☐	website ☐	via via ☐	twitter ☐	facebook ☐
13	Algehele waardering voor de bijeenkomst: (1 t/m 10):					
	aantal scores per cijfer:	(x), (x), (x), (x), (x), (x), (x), (x), (x), (x)				gemiddelde score:

Open vragen

14 Welk thema zou u voor de volgende keer interessant vinden? *(meer dan een thema noemen is mogelijk)*

Ordenen thema's per categorie rol, meer dan een rol mogelijk, dus thema bij elk van de rollen vermelden (vraag 11)

15 Wat vindt u top (of flop) aan deze bijeenkomst

16 Heeft u tips?

17 Indien u op de hoogte wilt worden gehouden, kunt u uw naam en e-mailadres onderstaand vermelden *(wij gaan uiteraard vertrouwelijk met uw adresgegevens om)*:

.....

.....

18 Indien u mee wilt werken aan de voorbereiding en uitvoering van psysalons, kunt u uw naam en e-mailadres onderstaand vermelden *(wij gaan uiteraard vertrouwelijk met uw adresgegevens om)*:

.....

.....

Verwerking gegevens

Opmerkingen naar aanleiding van:

1. De vragen van de vragenlijst; en
2. Bijgaand formulier: 'Evaluatieformulier (verwerking totaal) over deze psysalon':

Opbouw evaluatie

Deel vragenlijst deelnemers

- Deel deelnemers gesloten vragen en open vragen
- Voor de onderlinge vergelijking tussen - met het oog op de ontwikkeling van - de psysalons een standaard, uniforme, vragenlijst hanteren.
- Achter de suggesties voor de thema's de rol(len) van de deelnemers vermelden. Antwoord is te vinden bij vraag 11.

Deelnemers vragenlijst verwerking gegevens totaalscore

We hebben de in omloop zijnde evaluatieformulieren gebruikt en getoetst voor het weergeven van de waardering van psysalons. Het huidige evaluatieformulier is gebaseerd op het gebruik van evaluatieformulieren die 262 deelnemers in 14 psysalons in Noord-Brabant invulden tussen medio april 2017 en juli 2018.

- Non-respons
 - Totaal aantal ingevulde formulieren invullen: het totaal aantal deelnemers minus het totaal aantal ingevulde formulieren geeft antwoord op de vraag hoeveel deelnemers de vragenlijst niet hebben ingevuld (non-respons vragenlijst).
 - Toevoegen categorie non-respons per vraag zegt wellicht iets over de moeilijkheidsgraad of irritatie ten aanzien van de vraag (lijkt te veel op een andere, onderscheid tussen vragen onhelder) als de vraag weinig wordt beantwoord.
- Toelichting op de vragen, wat wel/niet en waarom (vergeleken met voorgaande versies):
 - Vragen over het programma: te weinig onderscheidend van elkaar. Vraag naar 'Het programma' kan weg. Relevant zijn de volgende concrete, steeds bij de psysalon terugkerende, onderdelen: **thema**, en de onderdelen, werkvormen van het programma: **interview** en na de pauze **discussie/ruimte** voor eigen inbreng (interactie) en **Opzet** programma.
 - Informatie voorafgaand aan de avond is een onduidelijke vraag. Kan dus weg. Wel duidelijk als vraag zijn: 4. Informatie in de uitnodiging en 12. Ik ben op de hoogte geraakt van de psysalon via...

Voorbeeld van rollen met clustering thema's (clustering thema's alleen in de verwerking van de evaluatiegegevens; **niet** in de vragenlijst):

Ervaringsdeskundige:

- Belang van ervaringsdeskundigheid
- Mogelijkheden binnen het platformervaringsdeskundigen
- Omgang met professionele hulpverleners
- Ondersteuning mantelzorg door hogere overheid
- Wat kan ik doen als ik tegen de muur oploop bij de zorgverlening
- Hoe vind ik de juiste weg in de zorgverlening
- Informatie en uitleg over psychose

Belangstellende t.a.v. mensen met psychische problemen:

- Info over FACT, gaat een steeds grotere rol spelen in de psychiatrie
- KOPP
- Waarom de hulpverleners zomaar een diagnose stellen
- Waar zijn de hulpverleners als er crisis is
- Welke hulpdiensten zijn er
- Medicatie
- Hoe werkt het FACT
- Waarom duurt het herstel zolang bij een cliënt
- Wat houdt psychose eigenlijk in
- Psychose
- Dagbestedingsprojecten/mogelijkheden in en om Bergen op Zoom

Mantelzorger:

- Uitleg over moderne inzichten t.a.v. psychose en rol van de familie
- Hoe kun je steun krijgen als mantelzorger
- Mogelijkheden binnen het platformervaringsdeskundigen
- Omgang met professionele hulpverleners
- Ondersteuning mantelzorg
- Info FACT
- Ondersteuning mantelzorg door hogere overheid
- Ik zou meer over de behandeling willen weten
- Wat houdt psychose eigenlijk in
- Hoe behandel je een kind met psychose
- Hoe ga je om met naaste die geen hulp wil

Ypsilon lid:

- Psychose
- Ondersteuning mantelzorg door hogere overheid

Professional:

- Ondersteuning mantelzorg
- Info FACT

Student:

Familieraad GGZ:

Met dank aan

BRIZ: Brabantse Raad voor Informele Zorg, met name Ivonne Berkers

't Heft: platform voor gemeenschapshuizen in Noord-Brabant

Door & Voor

Ellen Vorster, zelfstandig dienstverlener

Fameus - centrum voor herstel en ervaringsdeskundigheid Midden- en West-Brabant

Familieleden Psychiatrische Patiënten Westelijk Noord-Brabant, met name Ad Kolen en Riet Bovee

Labyrinth - In Perspectief, familieorganisatie voor mensen in de GGZ

Bestwijzer, met name Anke Biermans

Indigo - GGZ in de buurt, Oss

Indigo Land van Cuijk

Novadic-Kentron

Platform ervaringsdeskundigen GGZ/Westelijk Noord-Brabant

GGz BuurtzorgT

GGZ Eindhoven De Boei

GGZ Oost-Brabant

Sociom welzijnsinstelling in de buurt

Syntein: samenwerking huisartsen Noordelijke Maasvallei inclusief Land van Cuijk

Steunpunt Mantelzorg Bergen op Zoom

Steunpunt Mantelzorg Land van Cuijk

Steunpunt Mantelzorg Roosendaal-Rucphen

StiB (Steunpunt informele zorg Breda)

Ypsilon: afdelingen Eindhoven, Breda, Oss, (met name Jan van Sonsbeek) Tilburg, Helmond

Zelfhulpnetwerk

Project: Terug naar de leefwereld - Ontwikkeling en implementatie van psysalons.

Deelprojecscan 43-68.pdf ontmoeting en inzet van ervaringsdeskundigheid.

Psysalons in Brabant is een uitgave van Trialoog.
Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan
onder voorwaarde van de bronvermelding: @Trialoog

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt
door de Provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

